

Hallituksen esitys Eduskunnalle asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä siten, että se vastaisi paremmin kansainvälistymisen sekä siihen liittyvän lisääntyneen liikkuvuuden sekä maahan- ja maastamuuton asettamia vaatimuksia. Muutosten tarkoituksena on myös selkeyttää lainsäädäntöä ja saattaa lainsäädäntö vastaamaan uuden perustuslain vaatimuksia siten, että lainsäädännöstä ilmenisi selvästi yksilöiden oikeuksien ja velvollisuuksien perusteet.

Asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993, jäljempänä soveltamisalalaki) soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että työttömyysetuuksien sekä sairausvakuusetuuksien soveltamisalasta säädettäisiin työttömyysturvalaissa ja sairausvakuutuslaissa. Edelleen soveltamisalaa muutettaisiin siten, että soveltamisalalakia sovellettaisiin entistä suurempaan osaan Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemaa asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä.

Soveltamisalalakiin ehdotetaan otettavaksi työntekijän ja yrittäjän määritelmä sekä säännös näiden henkilöiden oikeudesta soveltamisalalain mukaisiin asumisperusteisiin etuuksiin. Muutos koskisi tilanteita, joissa henkilöön sovelletaan Euroopan yhteisön lainsäädäntöä.

Nykyinen soveltamiskäytäntö sisällytettäisiin lakiin siten, että muuttajalla olisi oikeus asumisperusteiseen sosiaaliturvaan, jos hänen Suomeen muuttoaan pidettäisiin vakinaisena. Muuton vakinaisuuden puolesta puhuvia seikkoja olisivat henkilön aikaisempi vakinaisen asumisen Suomessa, suomalainen syntyperä tai asema pakolaisena tai kansalaisuudettomana henkilönä taikka että hänellä on perhe- tai muita siteitä Suomeen. Suomeen pelkästään opiskelutarkoituksessa tulevien henkilöiden ei katsottaisi muuttavan

Suomeen vakinaisesti asumaan.

Ulkomailla tilapäisesti enintään vuoden oleskeleva henkilö olisi edelleen oikeutettu asumisperusteiseen sosiaaliturvaan. Jos henkilö oleskeli toistuvasti ulkomailla, häneen voitaisiin soveltaa asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä vain, jos hänen edelleen voidaan katsoa asuvan vakinaisesti Suomessa ja hänellä on kiinteät siteet Suomeen.

Lakiin ehdotetaan myös sisällöllisiä muutoksia. Ulkomailla lähetystyötä ja kehitysyhteistyötä tekeviin sovellettaisiin sosiaaliturvalainsäädäntöä suoraan lain nojalla eikä heiltä enää edellytetä hakemusta. Suomen sosiaaliturvan soveltaminen ulkomailla olevien henkilöiden perheenjäseniin ei enää päättyisi perheenjäsenen oman ansiotoiminnan perusteella, jos ansiotoiminta on ollut vähäistä. Kansainvälisten järjestöjen palveluksessa olevat eivät voisi enää säilyä Suomen sosiaaliturvan piirissä eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Ulkomailla työskentelevät tai opiskelevat henkilöt voisivat kuulua sosiaaliturvan piiriin enintään kymmenen vuoden ajan. Sen jälkeen heidän tulisi asua Suomessa vähintään vuosi ennen kuin he voisivat saada uuden ulkomailla työskentelyn tai opiskelun perusteella myönnettävän päätöksen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta.

Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista koskeva päätös annettaisiin yleensä hakemuksesta ja joissakin tapauksissa viran puolesta. Muutoksenhaku koskevat säännökset ehdotetaan sisällytettäväksi lakiin aikaisemman viittaussäännöksen sijasta.

Ehdotukset merkitsivät muutoksia myös työttömyysturva-, sairausvakuutus- ja kuntoutusrahalakiin sekä soveltamisalalain 1 §:ään kuuluvien lakien soveltamisaläsäännöksiin.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005. Asu-

miseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 2 a §:n 1—3 kohta sekä 3 b § ovat tarkoitetut kuitenkin tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Oikeus Suomen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan voi perustua joko kansalliseen lainsäädäntöön tai Suomea velvoittaviin kansainvälisiin säännöksiin. Henkilön oikeus asumisperusteiseen sosiaaliturvaan määräytyy soveltamisalain tai kotikuntalain (201/1994) perusteella, jollei Suomen ja kyseisen toisen valtion välillä ole sosiaaliturvasopimusta tai muuta sosiaaliturvaa koskevaa säädöstä, jota sovelletaan tähän henkilöön.

Tärkein Suomea velvoittava kansallisen lainsäädännön syrjäyttävä säädös on sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 1408/71, jäljempänä asetus 1408/71. Sitä sovelletaan henkilöihin, jotka liikkuvat Euroopan unionin jäsenmaiden, Euroopan talousalueen jäsenmaiden ja Sveitsin alueella. Pohjoismaiden välillä on voimassa sosiaaliturvasopimus, jota sovelletaan niihin Pohjoismaiden välillä liikkuviin henkilöihin, joihin ei sovelleta asetusta 1408/71. Lisäksi Suomella on kahdenvälisiä sosiaaliturvasopimuksia.

Nykyinen asumisperusteinen sosiaaliturvajärjestelmä toimii monilta osin hyvin. Sitä tulisi kuitenkin kehittää paremmin vastaamaan muuttuneita yhteiskunnallisia oloja. Vakainan asuminen sosiaaliturvan perusteena soveltuu parhaiten tilanteisiin, joissa maahan- ja maastamuutto on vähäistä ja maassa asuminen luonteeltaan pysyvää.

Suomen lainsäädäntö poikkeaa lähtökohdiltaan asetuksen 1408/71 periaatteista. Suomen lainsäädännössä oikeus sosiaaliturvaan perustuu suurelta osin Suomessa asumiseen. Asetuksen 1408/71 mukaan ratkaisevaa on henkilön työskentely eikä työntekijän asuinpaikalla ole merkitystä. Ristiriitatilanteissa Suomen lainsäädäntö väistyy. Käytännössä tästä seuraa, ettei asetusta 1408/71 sovellettaessa ole mahdollista noudattaa Suomen lainsäädännön asiallista, alueellista eikä

henkilöllistä soveltamisalaa. Suomeen työhön tuleva henkilö on välittömästi oikeutettu kansallisen lainsäädännön mukaiseen sosiaaliturvaan riippumatta työsuhteen kestosta. Vastaavasti työntekijän perheenjäsenillä on oikeus sairaanhoitoetuuksiin ja perhe-etuuksiin riippumatta siitä, missä Euroopan unionin jäsenmaassa he asuvat. Voidaan sanoa, että sovellettaessa Euroopan yhteisön lainsäädäntöä oikeus Suomen sosiaaliturvaan perustuu käytännössä työntekoon eikä asumiseen.

Yhteisön sosiaaliturvan yhteensovittamislainsäädäntö ja sen uudistaminen koskemaan myös muita kuin työntekijöitä ja unionin kansalaisia, Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö, kehittyvä sisämarkkinalainsäädäntö, yhteinen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka sekä Euroopan unionin laajentuminen edellyttävät kaikki myös kansallisen lainsäädännön uudelleen arviointia.

Käytännössä on vaikea hallita eri kansainvälisten ja kansallisten säädösten sekä niiden pohjalta kehittyneen soveltamiskäytännön muodostamaa kokonaisuutta, koska ratkaisut vaihtelevat tapauskohtaisesti sen mukaan, minkä valtioiden välillä henkilö liikkuu, minkä valtion kansalainen hän on ja mikä hänen asemansa muuten on.

Asumisperusteisen sosiaaliturvan soveltamisala on eräiltä osin tulkinnanvarainen sekä kansallista että Euroopan yhteisön lainsäädäntöä ja kansainvälisiä sopimuksia sovellettaessa. Lainsäädännön tulkinnanvaraisuuden vuoksi on syntynyt laaja soveltamiskäytäntö, jonka sisältö ei ilmene laista. Lainsäädäntö ei siten kaikilta osin täytä uuden perustuslain asettamia vaatimuksia.

Asumisperusteisessa sosiaaliturvalainsäädännössä ja sen soveltamisessa ilmenneitä ongelmia on käsitelty kolmessa sosiaali- ja terveysministeriön työryhmässä. Asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain muutostyöryhmä (SOLMU) selvitti sosiaaliturvalainsäädännössä ja sen soveltamisessa ilmenneitä ongelmia silloin, kun henkilö muuttaa ulko-

mailta Suomeen tai Suomesta ulkomaille (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 1998:12). Työryhmän mietinnön pohjalta tehdyllä lain muutoksella muun muassa pidennettiin aikaa, jonka tilapäisesti ulkomailta työssä oleva henkilö voi kuulua Suomen sosiaaliturvan piiriin. Työryhmä kiinnitti lisäksi huomiota sosiaaliturvan rahoitukseen liittyviin ongelmiin, joita selvitetiin yksityiskohtaisemmin sosiaaliturvamaksujen kattavuutta selvittäneessä työryhmässä (SOLMU 2). Tämän työryhmän ehdotusten (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2000:16) pohjalta annettiin marraskuussa 2002 hallituksen esitys (HE 244/2002) eduskunnalle ulkomailta olevien ja eräiden muiden henkilöiden sosiaaliturvan rahoitusta koskevaksi lainsäädännöksi. Lainmuutokset ovat tulleet voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Näiden lainmuutosten lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä (SOLMU 3) on esittänyt soveltamisalalain ja eräiden siihen liittyvien lakien uudistamista (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:22).

2. Nykytila ja nykytilan arviointi

2.1. Lain soveltamisala

Soveltamisalalain mukaan ratkaistaan, katsotaanko henkilö Suomessa asuvaksi määrätessä oikeudesta kansaneläkelain (347/1956), sairausvakuutuslain (364/1963), perhe-eläkelain (38/1969), vammaistukilain (124/1988), lapsen hoitotuesta annetun lain (444/1969), kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain (610/1991), kuntoutusrahalain (611/1991), lapsilisälain (796/1992), äitiysavustuslain (477/1993), työttömyysturvalain (1290/2002) ja eläkkeensaajien asumistukilain (591/1978) mukaisiin etuuksiin. Jäljempänä tästä lainsäädännöstä käytetään nimitystä sosiaaliturvalainsäädäntö. Näiden lakien lisäksi soveltamisalalakia sovelletaan myös aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin (1276/2000). Soveltamisalalakia ei sovelleta silloin, kun henkilöön sovelletaan asetuksen 1408/71 tai Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen perusteella vieraan valtion sosiaaliturvalain-

säädäntöä.

Lain soveltamisalaan kuuluu tällä hetkellä sekä asumisperusteisia että työskentelyperusteisia etuuksia. Lain soveltamisalaa tulisi muuttaa siten, että työskentelyperusteisia etuuksia koskevat säännökset eivät enää kuuluisi lain soveltamisalaan. Lisäksi eri viranomaisten toimeenpaneman sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisalan tulisi olla mahdollisimman selkeä. Kansaneläkelaitoksen toimeenpaneman asumisperusteisen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisala määräytyy soveltamisalalain ja kotikuntalain mukaan. Viimeksi mainittu laki koskee asumistukilakia (408/1975), opintotukilakia (65/1994), lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettu lakia (1128/1996), lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annettua lakia (48/1997) ja rintamasotilaseläkelakia (119/1977). Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemiin etuuksiin tulisi johdonmukaisesti soveltaa soveltamisalalakia, ellei ole erityistä syytä ratkaista asiaa kotikuntalain tai muun lain nojalla.

2.2. Suomessa asuvat henkilöt

Lain 3 §:n mukaan Suomessa asuvana pidetään henkilöä, jolla on täällä varsinainen asunto ja koti ja joka pääasiallisesti oleskelee täällä. Asumisen käsite on kuitenkin tulkinnanvarainen. Lainsäädännössä on useita asumiskäsitteitä: kansalliseen lainsäädäntöön liittyvät soveltamisalalain ja kotikuntalain asumiskäsitteet sekä kansainvälisesti asetuksen 1408/71 mukainen asumiskäsite. Lisäksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa edellytetään aina tosiasiallista Suomessa asumista. Myös verotuslainsäädännön asumiskäsitteellä on yhtymäkohtia ja merkitystä sosiaaliturvan kannalta esimerkiksi sosiaaliturvamaksujen perimisessä. Myös ulkomaalaislainsäädännön lupajärjestelmällä on merkitystä sosiaaliturvalainsäädännölle.

Suomeen ja Suomesta muuttavien henkilöiden kannalta erilaiset ratkaisut Suomessa asumisen suhteen voivat olla epäselviä. Asumiskäsitteen tulkinnanvaraisuus hidastaa asioiden käsittelyä ja heikentää henkilöiden oikeusturvaa. Eri lait ovat kuitenkin syntyneet erilaisiin tarpeisiin eikä niihin sisältyvien asumiskäsitteiden yhtenäistäminen ole tarkoituksen-

mukaista, mutta asumiskäsitteen täsmentämisellä voitaisiin lisätä käsitteen läpinäkyvyyttä ja soveltamiskäytännön johdonmukaisuutta.

Koska vakinaisen asumisen käsite on tulkinanvarainen, arvio asumisesta perustuu käytännössä tapauskohtaiseen harkintaan. Soveltamisalalain toimeenpanosta vastaava Kansaneläkelaitos tekee ratkaisut itsenäisesti eikä ole sidottu maahantulolupia käsittelevän viranomaisen, väestörekisteriviranomaisen tai veroviranomaisen ratkaisuun. Käytännössä on ollut välttämätöntä luoda soveltamisohjeita ratkaisukäytännön tueksi ja henkilöiden yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi. Tämä soveltamiskäytäntö ei kuitenkaan ilmene itse laista.

2.3. Suomeen muuttavat henkilöt

Suomeen muuttaviin henkilöihin sovelletaan sosiaaliturvalainsäädäntöä, jos heidän tarkoituksenaan on muuttaa vakinaisesti Suomeen asumaan.

Myös Suomeen työhön tulevat ovat oikeutettuja sosiaaliturvaan, jos he asuvat vakinaisesti maassa. Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen jäsenmaista sekä Sveitsistä tulevat työntekijät ovat kuitenkin asetuksen 1408/71 perusteella oikeutettuja kaikkeen sosiaaliturvaan riippumatta siitä, missä he asuvat. Käytännössä työntekijät ovat siten erilaisessa asemassa riippuen siitä, mistä maasta he tulevat Suomeen ja minkä maan kansalaisia he ovat.

Koska asumisperusteisessa sosiaaliturvalainsäädännössä ei ole määritelty työntekijää, asetusta 1408/71 sovellettaessa työntekijänä pidetään työeläkelainsäädännössä tarkoitettua työntekijää. Työeläkejärjestelmässä kaikki vähäisenkin työ on vakuutettua, minkä vuoksi myös oikeus asumisperusteiseen sosiaaliturvaan syntyy kaikesta työstä. Erityisesti lyhyissä työsuhteissa tämä aiheuttaa ongelmia, koska asumisperusteiset etuudet on yleensä tarkoitettu maassa pitkään oleskeleville henkilöille.

2.4. Turvapaikanhakijat

Suomesta turvapaikkaa hakevat henkilöt eivät ole oikeutettuja sosiaaliturvaan sinä aikana kun heidän turvapaikkahakemustaan ei ole ratkaistu. Sen sijaan laissa ei ole säännöksiä tilapäisen suojelun vuoksi oleskeluluvan saaneista henkilöistä, minkä vuoksi lainsäädäntöä tulisi

täsmentää tältä osin.

2.5. Tilapäinen oleskelu ulkomailla

Ulkomailla tilapäisesti oleskeleva Suomessa asuva henkilö kuuluu soveltamisalain 4 §:n mukaan sosiaaliturvalainsäädännön piiriin, jos ulkomailla oleskelun arvioidaan kestävän enintään vuoden ajan. Jos oleskelun aika ei ole tiedossa ulkomaille lähdettäessä, oleskelun kesto arvioidaan ulkomailla oleskelun tarkoituksen perusteella. Jos paluun tiedetään tapahtuvan viimeistään vuoden kuluttua tai jos oleskelun kesto voidaan muuten arvioida alle vuoden mittaiseksi, oleskelua pidetään tilapäisenä. Jos henkilö lähtee ulkomaille yli vuodeksi tai muuttaa vakinaisesti ulkomaille, oikeus sosiaaliturvaan päättyy maasta muutettaessa.

Jos henkilön ulkomailla oleskelu ei ylitä yhtä vuotta, mutta hän on oleskellut ulkomailla kolmen viimeksi kuluneen vuoden aikana yli puolet ajasta, häneen ei enää sovelleta sosiaaliturvalainsäädäntöä, ellei hänellä ole kiinteitä siteitä Suomeen. Säännöksen soveltaminen on käytännössä vaikeaa ja se on johtanut myös sellaisten henkilöiden joutumiseen sosiaaliturvan ulkopuolelle, joilla on edelleen kiinteät siteet Suomeen, mutta jotka vuosittain oleskelevat osan vuodesta ulkomailla. Tällaisia henkilöryhmiä ovat esimerkiksi eläkkeensaajat.

2.6. Ulkomailla yli vuoden oleskelevat henkilöt

Kansaneläkelaitos voi hakemuksesta tehdä soveltamisalalain 7 §:n 2 momentin mukaisesti päätöksen, että muun muassa suomalaisen työnantajan Suomesta ulkomaille lähettämään työntekijään, päätoimisesti opiskelemaan tai tieteellistä tutkimusta harjoittavaan henkilöön voidaan soveltaa sosiaaliturvalainsäädäntöä myös yli yhden vuoden mittaisen ulkomailla oleskelun ajan. Laissa ei ole säädetty enimmäisaikaa sosiaaliturvalainsäädännön soveltamiselle. Soveltamisalalain nykyiset säännökset mahdollistavat sen, että 7 §:n 1 momentissa mainitut henkilöt voivat kuulua hyvin pitkän ajan Suomen sosiaaliturvaan. Esimerkiksi Ruotsissa lähetetyt työntekijät voivat kuulua Ruotsin lainsäädännön piiriin yhden vuoden ulkomailla työskentelyn ajan ja

Tanskassa kolmen vuoden ajan.

Lain mukaan päätös sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta voidaan tehdä enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista voidaan vielä jatkaa, jos viiden vuoden jälkeen henkilöllä on edelleen kiinteät siteet Suomeen ja jos hän ei voi saada asemamaastaan kohtuullista sosiaaliturvaa tai sosiaaliturvalainsäädännön soveltamiselle on muu painava syy.

Soveltamiskäytännössä muiden maiden sosiaaliturvajärjestelmien selvittäminen ja niiden kohtuullisuuden arviointi on ollut erittäin vaikeaa ja vaatinut paljon työtä, mikä on hidastanut päätösten antamista. Suomalaisia työskentelee tai opiskelee yli sadassa eri valtiossa, minkä vuoksi Kansaneläkelaitos on joutunut selvittämään näiden maiden sosiaaliturvajärjestelmiä. Säännöstä sovelletaan kaikkiin muihin kuin Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen jäsenmaiden tai Sveitsin alueella yli viisi vuotta oleskeleviin henkilöihin, minkä vuoksi päätöksiä on tehty runsaasti. Käytännössä näin raskas menettely ei ole tarkoituksenmukaista. Yleensä ainoastaan lähetystyötehtävissä olevien henkilöiden työ edellyttää erittäin pitkäaikaista oleskelua työkohteessa. Lähetystyötä tekeviin voidaan rinnastaa kehitysyhteistyössä olevat henkilöt. Tällaiset henkilöt työskentelevät usein maissa, joissa sosiaaliturva on kehittymätöntä. Heidän asemansa olisi mahdollista järjestää muista 7 §:n henkilöryhmistä poikkeavasti, koska muut henkilöt oleskelevat ulkomailla yleensä huomattavasti lyhyempiä aikoja. Sen vuoksi lainsäädäntöä tulisi yksinkertaistaa.

Useat valtioiden väliset järjestöt huolehtivat itse järjestön palveluksessa oleville henkilöille myönnettävistä sosiaaliturvaetuksista. Esimerkiksi Euroopan unionin toimielimillä ja Yhdistyneillä Kansakunnilla on omat sosiaaliturvajärjestelmänsä. Tämä johtaa päällekkäisten etuuksien maksamiseen, mitä ei voida estää lainsäädäntöön sisältyvillä yhteensovittussäännöksillä, koska myös järjestöt yhteensovittavat omien sääntöjensä mukaan maksamansa etuudet Suomesta maksettavien etuuksien kanssa.

Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen jäsenmaihin tai Sveitsiin suomalaisen työnantajan lähettämät työntekijät ja toisen jäsenmaan alueella työnsä suorittavat itsenäiset ammatinharjoittajat jäävät asetuksen 1408/71

perusteella Suomen lainsäädännön alaisuuteen tilapäisen työskentelynsä ajaksi, jos työskentelyn arvioitu kesto ei ole enempää kuin 12 kuukautta. Työskentelyvaltion suostumuksella tätä aikaa voidaan pidentää enintään toisella 12 kuukaudella työskentelyn jatkuessa ennalta arvaamattomista syistä. Lisäksi asetuksen sovellettavaa lainsäädäntöä koskevista säännöksistä on mahdollisuus poiketa jäsenmaiden toimivaltaisten viranomaisten tai niiden nimeämien toimielinten sopimuksella tiettyjen henkilöryhmien tai tiettyjen henkilöiden eduksi. Tämän niin sanotun poikkeuslupamenettelyn perusteella Suomen lainsäädännön soveltaminen voi vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan jatkaa enintään viiden vuoden pituisen työkomennuksen ajan. Myös useimmat muut jäsenmaat soveltavat viiden vuoden määräaikaa. Suomessa asetuksen mukaisista lähetetyn työntekijän todistuksista ja itsenäisen ammatinharjoittajan todistuksista sekä poikkeusluvasta huolehtii Eläketurvakeskus. Lähetetyn työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan kuulussa Suomen sosiaaliturvan piiriin yhteisön lainsäädännön perusteella Kansaneläkelaitos antaa hänelle soveltamisalain 7 §:n mukaisen päätöksen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta. Päätös perustuu tällöin Eläketurvakeskuksen antamaan todistukseen tai poikkeuslupaan eikä siitä ole valitusoikeutta.

2.7. Perheenjäsenet

Soveltamisalain 8 §:n mukaan perheenjäsenenä pidetään puolisoa ja alaikäistä lasta sekä sellaista alle 25-vuotiasta lasta, joka päätoimisesti opiskelee tai on ammatillisessa koulutuksessa. Lain soveltamiskäytännössä yli 18-vuotiailta lapsilta on edellytetty omaa lain 7 §:n mukaista hakemusta sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta. Lain 7 ja 8 §:n säännökset ovat tältä osin päällekkäiset.

Jos perheenjäsen on työssä ulkomailla, häneen ei samanaikaisesti sovelleta asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä. Tämä on lain tavoitteiden mukaista, mutta saattaa yksittäistapauksissa johtaa sosiaaliturvaetuksien menettämiseen. Erityisesti lyhyiden ja osa-aikaisten työsuhteiden seurauksena voi aiheutua henkilöille kohtuuttomia tilanteita.

2.8. Päätöksen antaminen ja muutoksen-haku

Lain 12 §:n mukaan henkilöllä on aina oikeus saada päätös siitä, pidetäänkö häntä sosiaaliturvalainsäädäntöä sovellettaessa Suomessa asuvana. Laki ei kuitenkaan edellytä päätöksen antamista, ellei henkilö sitä nimenomaan pyydä. Säännöksen ulkopuolelle jäävät erityisesti henkilöt, jotka eivät ilmoita ulkomaille lähdöstään viranomaisille. Kun tällaiset henkilöt haavevat myöhemmin sosiaaliturvaetuutta, käy ilmi, ettei heillä ole oikeutta sosiaaliturvaan ulkomailla asumisen vuoksi. Ulkomaille muuttavien henkilöiden oikeusturvan parantamiseksi eduskunnan apulaisoikeusasiamies on edellyttänyt, että Kansaneläkelaitos antaa aina päätöksen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta, kun se saa tiedon henkilön sellaisesta muutosta, jolla on merkitystä sosiaaliturvan kannalta.

Lain 13 §:n mukaan Kansaneläkelaitoksen soveltamisalain perusteella tekemään päätökseen haetaan muutosta tarkastuslautakunnalta ja vakuutusosastoilta. Jos sosiaaliturvan piiriin kuulumisen on ratkaistu lapsiliselain, äitiysavustuslain tai työttömyysturvalain mukaisen etuusasian yhteydessä, muutosta haetaan sosiaalivakuutuslautakunnalta ja tarkastuslautakunnalta tai työttömyysturvalautakunnalta ja vakuutusosastoilta.

Menettely on perustunut siihen, että Suomessa asuminen on ratkaistu etuusasian yhteydessä. Henkilöiden oikeusturvan kannalta on kuitenkin osoittautunut välttämättömäksi antaa päätös sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta myös silloin, kun ei ole vireillä etuusasiaa. Siten nykyinen sääntely on menettänyt merkityksensä ja päätöksen antamista ja muutoksenhakua koskevat säännökset tulisi säätää vastaamaan muuttunutta tilannetta.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on selkeyttää asumisperusteisen sosiaalivakuutus- ja muun sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisalaa koskevia säännöksiä. Kansaneläkelaitoksen toimeenpaneman lainsäädännön asumiseen

liittyvät säännökset koottaisiin nykyistä kattavammin soveltamisalakiin. Työskentelyperusteisen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisalasta säädettäisiin asianomaisessa etuuslaissa. Tavoitteena on myös, että sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet vastaisivat toisiaan.

Soveltamisalalaissa säädettäisiin lisäksi työnteon vaikutuksesta asumisperusteiseen sosiaaliturvaan, jotta erityisesti Euroopan yhteisön lainsäädäntöä sovellettaessa oikeus sosiaaliturvaan olisi yksiselitteinen.

Esityksen tavoitteena on myös saattaa lainsäädäntö vastaamaan uuden perustuslain vaatimuksia siten, että lainsäädännöstä ilmenisi selvästi yksilöiden oikeuksien ja velvollisuuksien perusteet.

Nykyisestä soveltamiskäytännöstä, joka ei ilmene laista, säädettäisiin laissa. Rakenteellisten muutosten lisäksi yksittäisten säännösten sanamuotoja täsmennettäisiin.

3.2. Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisesta

Soveltamisalakiin ehdotetaan useita sekä rakenteellisia että sisällöllisiä muutoksia.

Lain soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että lakia ei sovellettaisi työskentelyn aikaiseen työttömyysturvaan eikä sairausvakuutukseen. Soveltamisalain ulkopuolelle jäisivät myös kuntoutusraha ja kansaneläkelaitoksen järjestämä kuntoutus.

Toisaalta lain soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että siihen kuuluisivat kaikki sellaiset Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemat etuudet, joita ei ole erityistä syytä jättää kotikuntalain soveltamisalaan.

Lakia selkeytettäisiin myös siten, että lain eri säännöksissä käytettävät keskeiset käsitteet määriteltäisiin yhdenmukaisesti ja lakiin säädettäisiin erityinen määritelmäpykälä. Osa käsitteistä sisältyy jo voimassa olevaan lakiin, kuten lähetetty työntekijä, tutkija, opiskelija tai perheenjäsen. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi myös uusia määritelmiä, kuten työntekijä ja yrittäjä. Myös lain terminologiaa täsmennetään vastaavasti. Lain 2 luvun otsikko "Asumisen määräytyminen" ehdotetaan muutettavaksi lain uutta sisältöä pa-

remmin vastaavaksi otsikoksi "Sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen". Sosiaaliturvalainsäädännön sisältö puolestaan ilmenee lain 1 §:stä kuten tähänkin asti.

Lisäksi säännösten sanamuotoja täsmennettäisiin siten, että lain soveltamista ja toimeenpanoa ohjaava vakiintunut tulkintakäytäntö kirjattaisiin lakiin.

Lakiesityksen Suomeen muuttoa koskevaan 3 a pykälään ehdotetaan lisättäväksi nykyisen soveltamiskäytännön mukaisia Suomeen muuttavan henkilön asumisen vakinaisuutta osoittavia seikkoja. Myös ulkomailla oleskelua koskevaa 4 pykälää ehdotetaan täsmennettäväksi.

Lakiin ehdotetaan myös sisällöllisiä muutoksia. Asumisperusteisessa sosiaaliturvalainsäädännössä ei ole määritelty työntekijää, minkä vuoksi tällainen säännös olisi tarpeen. Säännös korvaisi asetuksen 1408/71 liitteen I (kohta M. Suomi) sisältyvän työntekijän määritelmän. Liitemääräyksen mukaan työntekijänä pidetään ”henkilöä, joka on työeläkejärjestelmää koskevassa lainsäädännössä tarkoitettu työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja”. Tämän mukaisesti Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen jäsenmaasta tai Sveitsistä tulevat työntekijät ovat oikeutettuja asumisperusteiseen sosiaaliturvaan aina lyhyenkin työsuhteen perusteella, vaikka heille ei työnteon vähäisyyden vuoksi olisi syntynyt oikeutta työeläkkeeseen. Kaikkien lyhytaikaisten ja epätyypillisten työsuhteiden huomioon ottaminen asumisperusteisessa sosiaaliturvassa aiheuttaa tulkintatilanteita sosiaaliturvaoikeuden alkamisen ja päättymisen ajankohdasta sekä vaikeuttaa käytännön toimeenpanoa.

Lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että asetusta 1408/71 sovellettaessa oikeus asumiseen perustuvaan sosiaaliturvaan syntyisi neljän kuukauden työskentelyn tai yritystoiminnan perusteella. Työntekijän määritelmässä keskeistä olisi työttömyysturvalain 5 luvun 4 §:n työaikaa ja ansioita koskevien edellytysten täyttyminen sekä vähintään neljän kuukauden pituinen työskentely eikä enää työeläkevakuutus. Yrittäjiltä edellytettäisiin, että heillä on työeläkevakuutus ja että yritys toiminta jatkuu vähintään neljä kuukautta.

Ulkomailla lähetystyötä ja kehitysyhteistyötä tekevien asema paranisi. Heihin sovel-

lettaisiin sosiaaliturvalainsäädäntöä suoraan lain nojalla eikä enää edellytettäisi hakemusta.

Suomen sosiaaliturvan piiriin kuuluvien ulkomailla olevien henkilöiden perheenjäsenen asema paranisi siten, että Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisen ei enää estyisi perheenjäsenen oman ansiotoiminnan vuoksi sellaisissa tilanteissa, joissa ansiotoiminta on ollut vähäistä.

Lakiesitys merkitsisi myös muutosta tilanteeseen, jossa ulkomailla oleskelu kestää pitkään. Nykykäytännön mukaan henkilö voi hakemuksesta kuulua periaatteessa rajoittamattoman ajan Suomen sosiaaliturvajärjestelmään. Lakiesitys merkitsisi tältä osin mahdollisuutta kuulua Suomen järjestelmään yhteensä kymmenen vuoden ajan. Uusi myönteinen päätös sosiaaliturvaan kuulumisesta ulkomailla oleskelun aikana voitaisiin antaa vuoden Suomessa asumisen jälkeen.

Esitys merkitsisi myös muutosta kansainvälisten järjestöjen palveluksessa olevien asemaan, ellei kyse ole valtion rahoituksella tapahtuvasta määräaikaisesta kehitysyhteistyöstä kansainvälisessä järjestössä.

Lakiesitys sisältää myös päätöksentekoa, muutoksenhakua, itseoikaisua, valituksen myöhästymistä, päätöksen poistamista ja virheen korjaamista koskevat säännökset.

3.3. Laki työttömyysturvalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Työttömyysturvalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että lain soveltamisalasta säädetäisiin työttömyysturvalaissa eikä soveltamisalalaissa. Suomessa työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa olevat henkilöt sekä yrittäjät olisivat työttömyysvakuutettuja samoin kuin suomalaisen työnantajan ulkomaille lähettämät työntekijät ja virkamiehet. Työttömyysturvalain mukaisiin etuuksiin olisi kuitenkin edelleen oikeus vain Suomessa asuvalla henkilöllä. Tällöin Suomessa asuminen ratkaistaisiin soveltamisalalain 3 ja 3 a, 4 ja 10 §:n perusteella. Työttömyysturvalain soveltamisalaa koskevat muutokset edellyttäisivät myös työttömyyskassalain (603/1984) muuttamista. Lisäksi ehdotetaan muutoksia työttömyysetuuksien rahoituksesta

annetun lain (555/1998) 12 ja 15 §:ään, jotka koskevat työnantajan ja palkansaajan vakuutusmaksuvelvollisuutta.

3.4. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

Sairausvakuutuslain soveltamisalasta säädetäisiin sairausvakuutuslaissa. Suomessa asuvat henkilöt olisivat sairausvakuutettuja nykyiseen tapaan asumisen perusteella. Asuminen määräytyisi soveltamisalain asumista koskevien säännösten mukaisesti. Lisäksi sairausvakuutettuja olisivat Suomessa työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa olevat henkilöt sekä yrittäjät, joiden työskentely tai yritystoiminta kestää Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään neljän kuukauden ajan. Sairausvakuutettuja olisivat myös ulkomailla työskentelevät tai opiskelevat henkilöt samassa laajuudessa kuin soveltamisalain mukaan.

3.5. Muu sosiaaliturvalainsäädäntö

Soveltamisalain 1 §:n muuttaminen edellyttäisi vastaavia muutoksia myös siinä mainittavien muiden erityislakien soveltamisaläsäännöksiin. Lakeja, joista on laadittu muutosesitys ovat kansaneläkelaki (347/1956), perhe-eläkelaki (38/1969), lapsilisälaki (796/1992), äitiysavustuslaki (477/1993), eläkkeensaajien asumistukilaki (591/1978), lapsen hoitotuesta annettu laki (444/1969), vammaistukilaki (124/1988), kuntoutusrahalaki (611/1991) ja rintamasotilaseläkelaki (119/1977).

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Henkilöiden liikkuvuus on lisääntynyt jatkuvasti ja kehityksen odotetaan jatkuvan samansuuntaisena. Euroopan unionin laajeneminen tulee edelleen lisäämään henkilöiden liikkuvuutta, mutta kasvun määrää ei ole mahdollista arvioida etukäteen tarkasti.

Liikkuvuuden lisääntymisellä ja Euroopan unionin laajentumisella saattaa sosiaaliturvan kannalta olla huomattavia taloudellisia vaikutuksia. Tätä kehitystä on esityksessä pyritty

ennakoimaan rajaamalla sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisalaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Näin on pyritty vähentämään mahdollisia kustannuspaineita erityisesti hyvin lyhytaikaisten työsuhteiden osalta. Näitä välillisiä kustannussäästöjä on vaikea arvioida.

Esitys sisältää myös pieniä tarkistuksia joidenkin henkilöryhmien tämänhetkisiin oikeuksiin. Esityksen kustannuksia lisääviä ehdotuksia ovat ulkomailla lähetystyötä ja kehitysyhteistyötä tekevien henkilöiden oikeus Suomen sosiaaliturvaan ilman erillistä hakemusmenettelyä sekä työntekijöiden mukana ulkomailla olevien perheenjäsenten mahdollisuus kuulua edelleen Suomen sosiaaliturvaan sinä aikana, kun he harjoittavat vähäistä ansiotoimintaa ulkomailla.

Esitettyjen muutosten kustannusvaikutus on arvioitu vähäiseksi. Vuonna 2003 lähetystyössä oli ulkomailla 380 ja kehitysyhteistyössä 49 henkilöä, joille Kansaneläkelaitos oli hakemuksesta antanut päätöksen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta. Myös perheenjäsenten sosiaaliturvaoikeuksiin esitettyjen muutosten kustannusvaikutukset ovat vähäisiä ja liittyvät yleensä vanhempainetuksien saamiseen joko ulkomailla tai Suomeen palattaessa.

Esityksen kustannuksia vähentäviä ehdotuksia ovat ulkomailla työskentelevien, opiskelevien tai tutkimustyötä tekevien henkilöiden Suomen sosiaaliturvan piiriin kuuluminen rajoittaminen enintään kymmeneen vuoteen sekä kansainvälisten järjestöjen palveluksessa ulkomailla olevien henkilöiden rajaaminen lain soveltamisen ulkopuolelle eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Lähetettyjä työntekijöitä ja yrittäjiä sekä heidän perheenjäseniään oli Kansaneläkelaitoksen tilastojen mukaan vuonna 2003 ulkomailla 8 731 henkilöä, joista EU/ETA -maissa ja Sveitsissä 3 397 henkilöä ja muualla 5 334 henkilöä. Kansaneläkelaitoksen päätöksen päätoimisena opiskelijana on saanut 5 649 henkilöä ja tutkijana 128 henkilöä.

Sekä kustannuksia lisäävät että vähentävät ehdotukset ovat tämänhetkisen tilanteen mukaan vaikutuksiltaan enintään muutamia satoja tuhansia euroja ja kustannusvaikutusten voidaan arvioida tasaavan toinen toisensa siten, että esitys merkitsisi pientä kustannusten

säästöä nykytasolla.

Sairausvakuutuslakiin esitettyjen muutosten on arvioitu lisäävän kustannuksia vain vähän. Sairausvakuutetuilta työntekijöiltä ja heidän työnantajiltaan peritään sairausvakuutusmaksu siltä ajalta, jonka he ovat työskentelyn perusteella sairausvakuutettuja.

4.2. Vaikutukset kansalaisten asemaan

Ehdotetut muutokset selkeyttäisivät Suomeen ja Suomesta muuttavien henkilöiden asemaa. Lainsäädännön selkeyttäminen ja nykyisin ohjetasolla olevien määräysten säätäminen lakiin lisäisi lain läpinäkyvyyttä ja parantaisi kansalaisten mahdollisuutta saada tietoja sosiaaliturvaoikeuksista heidän liikkessaan maasta toiseen. Päätöksen antamista ja muutoksenhakua koskevien säännösten sisällyttäminen lakiin parantaa kansalaisten oikeusturvaa.

Suomeen muualta kuin Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen tai Sveitsin alueelta työhön tulevan henkilön osalta lakiin kirjattaisiin Suomeen muuttoa osoittavaksi seikaksi vähintään kahden vuoden työsopimus tai muu siihen rinnastettava sopimus Suomessa tehtävää työtä varten, mikä selkeyttäisi henkilön kuulumista Suomen sosiaaliturvan piiriin.

Ulkomailla työssä olevien lähetettyjen työntekijöiden ja eräiden muiden henkilöryhmien asema paranisi siten, että he olisivat työskentelyn ajan suoraan lain nojalla työttömyysturvalain piirissä. Toisaalta sellaiset työntekijät, joiden työsuhde lähetettävään työnantajaan ei säily lähettämisen aikana, eivät kuuluisi työttömyysturvalain soveltamisalaan.

Lähetystyöntekijöiden ja kehitysyhteistyöntekijöiden asema paranisi siten, että he voivat laissa säädetyissä tilanteissa työskennellä ulkomailla ilman nykyistä hakemusmenettelyä. Joissakin tapauksissa lähetystyöntekijät ja kehitysyhteistyöntekijät voisivat jäädä työttömyysturvalain soveltamisalan ulkopuolella, jos heillä ei ole Suomessa lähetettävää työnantajaa.

Perheenjäsenenä ulkomaille lähtevien asema paranisi siten, että heidän tekemänsä lyhytaikainen tai osa-aikainen työ ulkomailla ei enää vaikuttaisi sosiaaliturvalainsäädännön

soveltamiseen.

Joissakin tapauksissa kansalaisten asemaan esitetään heikennyksiä. Tietyt ulkomailla työssä olevat erityisryhmät tai opiskelemissa olevat henkilöt eivät voisi saada päätös Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta yhtäjaksoisesti pidemmäksi kuin kymmeneksi vuodeksi kerrallaan. Tämän jälkeen heidän tulisi asua Suomessa vähintään vuosi ennen kuin he voisivat saada uuden myönteisen päätöksen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta. Kansainvälisissä järjestöissä työskentelevät eivät voisi enää saada päätöstä sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta palvelussuhteen ajaksi. Esimerkiksi Euroopan unioni ja Yhdistyneet Kansakunnat järjestävät omien työntekijöidensä sosiaaliturvan omissa sosiaaliturvajärjestelmissään.

Lisäksi soveltamisalalakiin ehdotettu muutos merkitsisi, että Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen jäsenmaasta taikka Sveitsistä tulevan työntekijän tai yrittäjän edellytettäisiin työskentelevän tai harjoittavan yritystoimintaa vähintään neljän kuukauden ajan, jotta hän kuuluisi asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön piiriin.

4.3. Sukupuolivaikutukset

Asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisessa voidaan sukupuolivaikutuksia arvioida erilaisia henkilöryhmiä tarkastellen.

Lainsäädännön määritelmät ja käsitteet saattavat vaikuttaa välittömästi ja välillisesti eri sukupuolten asemaan. Esimerkiksi määritelmän ”työntekijä” osalta keskeistä tulisi olemaan työttömyysturvalain 5 luvun 4 §:n työaika ja ansioita koskevien edellytysten täytyminen sekä tietynpituisen työsuhteen olemassaolo. Merkitystä sosiaaliturvan saatuuden kannalta ei olisi työeläkevakuutuksella. Työeläkevakuuttamiseen liittyvä sosiaaliturvaoikeus syntyy vähäiselläänkin työntoilla. Kun otetaan huomioon naisten ja miesten välinen palkkaero sekä epätyypilliset työsuhteet nimenomaan naisten työssäkäynnin muotona, tämä saattaa vaikuttaa enemmän naisten kuin miesten taloudelliseen asemaan.

Työnteon kasvava merkitys sosiaaliturvaoikeuden syntyperusteena ja vastaavasti asumisen ja oleskelun merkityksen vähene-

minen saattaa aiheuttaa sukupuolten välisten erojen kasvamista.

Suomeen ulkomailta tulevien henkilöiden kannalta esityksellä ei ole merkittäviä sukupuolivaikutuksia, jos arvioidaan, että Suomeen muuttavien sukupuolijakauma vastaisi maassa asuvien ulkomaan kansalaisten sukupuolijakaumaa.

Suomessa vakinaisesti asuvia ulkomaalaisia lukumäärältään on kumpaakin sukupuolta jokuunkin yhtä paljon. Vuonna 2002 Suomessa vakinaisesti asuvista ulkomaalaisista miehiä oli 51 697 ja naisia 51 985 henkilöä. Miehistä Euroopan unionin jäsenmaiden kansalaisia oli 11 593 ja naisista 6 382. Useista Länsi-Euroopan maista ja Turkista Suomeen muuttaneista miehiä on enemmän kuin naisia, mutta esimerkiksi Venäjältä ja Thaimaasta muuttaneista naisia on enemmän kuin miehiä.

Ulkomailla olevien osalta esityksellä voidaan arvioida olevan myös sukupuolivaikutuksia. Vuonna 2003 ulkomailla olevista lähetetyistä työntekijöistä 2 957 (82 %) oli miehiä, joten vaikutukset kohdistuvat erityisesti miehiin. Lainuudistus kuitenkin edistää sukupuolten tasa-arvoa sikäli, että se tarjoaa esimerkiksi lähetetyn työntekijän mukana ulkomaille lähtevälle puolisolalle mahdollisuuden tehdä vähäistä työtä ulkomailla työntöön vaikuttamatta hänen oikeuteensa sosiaaliturvaan Suomen lainsäädännön mukaisesti.

Ulkomailla oleskelevista päätoimisista opiskelijoista naisia on 3 882 (68 %), joten vaikutukset kohdistuvat enemmän naisiin kuin miehiin.

5. Asian valmistelu

Asiaa on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön 13 päivänä maaliskuuta 2002 asettamassa asumisperusteista sosiaaliturvaa selvittävässä työryhmässä. Työryhmän tehtävänä oli selvittää Suomen asumisperusteisen sosiaaliturvalainsäädännön muutostarpeita ja mahdollisuuksia ja tehdä hallituksen esityksen muodossa ehdotus tarvittavista muutoksista.

Työryhmän työhön osallistui sosiaali- ja terveysministeriön, työministeriön, valtiovarainministeriön, Kansaneläkelaitoksen, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton,

AKAVA ry:n, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n, Suomen Kuntaliiton, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:n, Palvelutyönantajat ry:n ja Suomen Yrittäjät ry:n edustajia. Työryhmä kuului työskentelynsä aikana useita eri alojen asiantuntijoita. Työryhmä antoi loppuraporttinsa (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:22) 19 päivänä kesäkuuta 2003.

Työryhmän ehdotuksista ovat lausuntonsa antaneet työministeriö, sisäasiainministeriö, opetusministeriö, valtiovarainministeriö, ulkoasiainministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, ympäristöministeriö, vakuutusvalvontavirasto, tasa-arvovaltuutettu, vähemmistövaltuutettu, Kansaneläkelaitos, Eläketurvakeskus, Tapaturmavakuutuslaitosten liitto, Työttömyyskassojen yhteisöjärjestö ry, Työttömyysvakuutusrahasto, Suomen Kuntaliitto, AKAVA ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Palvelutyönantajat ry, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto, Tieteentekijöiden liitto, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL, Suomen Ammattiin opiskelevien Keskusliitto-SAKKI ry, Suomen lähetysseura, Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys ry, Fida International ry, Kehitysyhteistyön palvelukeskus ry Kepa ja Suomi-Seura ry.

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Asian valmisteluun ovat osallistuneet edellä mainitun työryhmän työskentelyssä mukana olleet työmarkkinajärjestöt, Kansaneläkelaitos sekä Eläketurvakeskus.

6. Muut asiaan vaikuttavat seikat

6.1. Riippuvuus muista esityksistä

Esityksellä on yhteys hallituksen esitykseen ulkomaalaislaiksi (HE 28/2003). Soveltamisalalain 2 a §:ssä määritellään lain keskeisiä käsitteitä. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi pakolaisen määritelmästä samalla tavalla kuin hallituksen esityksessä uudeksi ulkomaalaislaiksi.

Esityksellä on vaikutusta myös sairausvakuutuslain kokonaisuudistukseen (HE 50/2004) siten, että nyt sairausvakuutuslakiin esitetyt muutokset tulisi ottaa huomioon sai-

rausvakuutuslain kokonaisuudistuksessa.

6.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista

Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueella liikkuvien henkilöiden sosiaaliturvaan sovelletaan ensisijaisesti asetusta 1408/71 ja sen täytäntöönpanosta annettua neuvoston asetusta 574/72. Ne määrittelevät, tuleeko henkilöön soveltaa jäsenvaltion sosiaaliturvalainsäädäntöä ja onko valtion maksettava

etuuksia myös toisissa jäsenmaissa asuville henkilöille. Asetukset ovat välittömästi sovellettavaa lainsäädäntöä, joten ne syrjäyttävät niiden kanssa ristiriidassa olevat kansalliset säännökset.

Suomea velvoittavat lisäksi useat sosiaaliturvasopimukset, jotka määrittelevät henkilön sovellettavaa lainsäädäntöä sekä etuuk-
sien myöntämistä ja maksamista. Myös nämä sopimukset syrjäyttävät niiden kanssa ristiriidassa olevat kansalliset säännökset.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut**1.1. Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisesta****1 luku. Yleiset säännökset**

1 §. *Soveltamisala.* Ehdotuksen mukaan tätä lakia sovellettaisiin, jollei kansainvälisistä sopimuksista tai asetuksesta 1408/71 muuta johdu. Säännös vastaisi tältä osin voimassa olevaa lainsäädäntöä. Kansainvälisillä sopimuksilla tarkoitettaisiin Suomea sitovia sopimuksia, joissa on sovellettavaa lainsäädäntöä koskevia säännöksiä (niin sanottuja lainvalintasäännöksiä). Tällaisia ovat kahden- ja monenväliset sosiaaliturvasopimukset, ETA-sopimus liitteineen sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin välinen sopimus henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta. Sovellettavasta lainsäädännöstä on määräyksiä myös kansainvälisiä järjestöjä koskevissa niin sanotuissa päämajasopimuksissa.

Pykälää muutettaisiin nykyisestä siten, ettei siinä enää mainittaisi Suomessa asumista, vaan viitattaisiin suoraan asianomaisiin etuuslakeihin toteamalla, että tämän lain mukaan ratkaistaan, onko henkilöön sovellettava näitä lakeja. Muutos edellyttäisi myös eräiden etuuslakien vastaavien säännösten muuttamista. Kyseessä on lakitekniinen muutos, jolla ei pyritä muuttamaan tämän lain tai kyseisten etuuslakien sisältöä. Suomessa asumista koskeva edellytys sisältyisi edelleen tähän lakiin ja ilmenisi muun muassa sen 3 §:stä. Lain 3 b §:ään on lisätty myös oikeus sosiaaliturvaan työskentelyn ja yritystoiminnan perusteella asetuksen 1408/71 edellyttämissä tilanteissa, mitä sanamuodon muutos paremmin vastaisi.

Nykyistä soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi siten, ettei se koskisi työttömyysturvalakia, sairausvakuutuslakia,

kuntoutusrahalakia eikä kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annettua lakia. Niiden soveltamisalasta säädettäisiin asianomaisessa etuuslaissa. Työttömyysetuuksiin ja sairausvakuutuslain mukaisiin etuuksiin sovellettaisiin kuitenkin myös tämän lain mukaisia asumista koskevia säännöksiä.

Pykälää ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että lähes kaikkien Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemien lakien soveltamisala määräytyisi tämän lain perusteella. Voimassa olevan lain soveltamisalaa ehdotetaan siten laajennettavaksi lisäämällä pykälään asumistukilaki (408/1975), rintamasotilaseläkelaki (119/1977) ja maahanmuuttajan erityistukilaki (1192/2002). Näiden lakien mukaisten etuuksien saaminen on tähän asti perustunut kotikuntalain mukaiseen asumiseen. Muutoksen tavoitteena on selkeyttää lainsäädäntöä.

Lait, joiden soveltamisala määräytyisi soveltamisalalain mukaan, jaettaisiin 1 §:ssä kahteen eri ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluisivat lait, joihin sovellettaisiin soveltamisalalakia kokonaisuudessaan. Toiseen ryhmään kuuluvia lakeja sen sijaan sovellettaisiin ainoastaan Suomessa asuviin henkilöihin. Tähän ryhmään sovellettaisiin 3, 3 a ja 4 §:ää sekä 3 ja 4 luvun säännöksiä. Työttömyysturvalakia, sairausvakuutuslakia, kuntoutusrahalakia ja kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annettua lakia ei enää mainittaisi laissa. Työttömyysturvalain soveltamisesta säädettäisiin työttömyysturvalaissa ja sairausvakuutuksen soveltamisalasta sairausvakuutuslaissa. Kuntoutusrahalain soveltamisala olisi sama kuin sairausvakuutuslaissa.

Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemista etuuksista lain ulkopuolelle jäisivät lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettu laki sekä sotilasavustuslaki. Kotihoidon ja yksityisen hoidon tuki liittyvät kiinteästi kunnan järjestämiin päivähoitopalveluihin eikä päivähoitopalvelujen ja lasten hoidon järjestämiseksi tarkoitettujen taloudellisten

tukimuotojen soveltamisalaa ole tarkoituksenmukaista erottaa kotikuntalaista soveltamisalalakiin. Sotilasavustuslaissa ei edellytetä Suomessa asumista tai työskentelyä, joten lain soveltamisalasta ei ole tarpeen säätää tässä laissa.

Myös opintotuki sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuki jäisivät esityksen ulkopuolelle, koska näissä etuuksissa kyse on koulutuspoliittisista etuuksista eikä sosiaaliturvasta.

2 §. *Toimeenpano.* Säännöksestä poistettaisiin työttömyyskassoja koskeva maininta, koska työttömyysturvan soveltamisalasta säädettäisiin työttömyysturvalaissa.

2 a §. *Määritelmät.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi määritelmiä koskeva pykälä. Siihen olisi koottu eräitä keskeisiä laissa käytettyjä käsitteitä ja niiden määritelmät. Nykyisessä laissa ei ole tällaista pykälää, vaan käsitteiden sisältö ilmenee kustakin asianomaisesta pykälästä. Määritelmien kokoaminen yhteen pykälään selkeyttäisi lain rakennetta ja ymmärrettävyyttä.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi pykälän 1 kohtaan työntekijän määritelmä. Määritelmää tarvitaan tilanteissa, joissa työntekijään sovelletaan asetuksen 1408/71 perusteella Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä. Määritelmä korvaisi tällä hetkellä asetukseen 1408/71 sisältyvän työntekijämääritelmän, joka perustuu työeläkevakuutuksen työntekijäkäsitykseen. Ehdotettu määritelmä kytkettäisiin työttömyysturvalain työaikaa ja ansioiden määrää koskeviin edellytyksiin sekä työ-, virka- tai muun palvelussuhteen olemassaoloon.

Työntekijällä tarkoitettaisiin tässä laissa työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa olevaa henkilöä, jonka työaika ja ansiot täyttävät työttömyysturvalain 5 luvun 4 §:ssä mainitut edellytykset. Työsuhteessa oleminen ratkaistaan työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:n mukaan, virka- tai muussa palvelussuhteessa oleminen taas asiaa koskevan erityislainsäädännön kuten valtion virkamieslain (750/1994), kunnallisten viranhaltijain palvelussuhdeturvasta annetun lain (484/1996) sekä muiden erityislakien mukaan.

Työttömyysturvalain 5 luvun 4 §:n mukaan työaikaa koskevat edellytykset täyttyvät, kun

henkilön työaika yhdessä tai useammassa työssä on yhteensä vähintään 18 tuntia tai kun jaksotyössä työsopimuksen mukainen säännöllinen työaika on tasoittumisjakson aikana keskimäärin yhteensä vähintään 18 tuntia kalenteriviikossa. Työaikaan voidaan lukea myös sellainen neljän peräkkäisen kalenteriviikon ajanjakso, jossa työaika on yhteensä vähintään 80 tuntia jakaantuneena kullekin kalenteriviikolle. Palkkaa koskevat edellytykset täyttyvät, kun palkka on työehtosopimuksen mukainen. Jos alalla ei ole työehtosopimusta, kokoaikatyön palkan on vastattava vähintään peruspäivärahan 40-kertaista määrää kuukaudessa. Tämä määrä vuonna 2004 on 926,40 euroa.

Viikoittaisesta työaikaedellytyksestä voidaan valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetyillä edellytyksillä poiketa opettajien, kotityöntekijöiden, urheilijoiden, taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaisissa (662/1985) tarkoitettujen luovaa tai esityksellistä työtä tekevien henkilöiden ja muiden vastaavien työaikajärjestelyiltään epätavallisilla työaloilla työskentelevien osalta.

Vastaavasti määriteltäisiin, että työskentely tarkoittaa työskentelyä edellä mainitussa työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa.

Laki sisältäisi myös yrittäjän määritelmän. Tällainen olisi henkilö, joka on yrittäjien eläkelain (468/1969) tai maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) mukaisesti velvollinen otamaan sanottujen lakien mukaisen vakuutuksen. Määritelmä vastaisi nykyistä asetuksen 1408/71 soveltamisessa käytettävää määritelmää.

Lähetetty työntekijä määriteltäisiin työntekijäksi, jonka työnantaja lähettää työskentelemään toiseen maahan omaan lukuunsa tai emo-, tytär-, tai sisaryrityksessä taikka yrityksessä, jossa lähettävällä työnantajalla on määräysvaltaa. Määritelmä on sama kuin nykyisen 7 §:n 1 momentin 1 kohdassa oleva lähetetyn työntekijän käsite.

Lakiin sisällytettäisiin myös tutkijan, opiskelijan sekä lähetys- ja kehitysyhteistyöntekijän määritelmät. Ne vastaisivat voimassa olevan lain soveltamiskäytäntöä. Tutkimustyö tulee yleensä rahoittaa apurahan turvin, mutta tutkijana voitaisiin pitää myös henkilöä, joka saa osaksi apurahaa ja osaksi palk-

kaa tutkimustyötään varten. Jos on epäselvyyttä siitä, onko henkilö tutkija vai opiskelija, pidettäisiin häntä opiskelijana tohtorin tutkintoon saakka ja sen jälkeen tutkijana. Kuitenkin tutkijana voitaisiin pitää myös sellaista henkilöä, joka ei ole suorittanut tohtorin tutkintoa, mutta jonka harjoittamaa tutkimustyötä pidetään tieteellisenä ja jota hän pääosin harjoittaa apurahan turvin. Työsuhteessa olevat tutkijat ovat yleensä työntekijöitä eivätkä määritelmän tarkoittamia tutkijoita. Jos palkka on kuitenkin vähäinen suhteessa tutkimustyön kokonaisrahoitukseen, henkilöä voitaisiin pitää lain tarkoittamana tutkijana. Jos henkilö on työskentelyn perusteella eläkevakuutettu toisessa maassa, häntä ei voida pitää tämän lain tarkoittamana tutkijana. Henkilön aseman määrittelyllä on merkitystä muun muassa sovellettaessa Suomeen muuttamista koskevaa 3 a §:ää. Luokittelulla eri henkilöryhmiin on ollut merkitystä myös tilanteissa, jossa henkilö oleskelee tilapäisesti toisessa jäsenvaltiossa. Asetus 1408/71 antaa jäsenmaasta toiseen liikkuville henkilöille erilaajuisen oikeuden sairaanhoitoon sen mukaan mihin henkilöryhmään hän kuuluu. Esimerkiksi opiskelijoilla on oikeus laajempaan hoitoon kuin tutkijoilla. Asetusta 1408/71 on kuitenkin muutettu ja 1 päivästä kesäkuuta 2004 lukien kaikilla eri henkilöryhmillä on toisessa jäsenmaassa oleskelun aikana yhdenmukaiset oikeudet sairaanhoitoon.

Perheenjäsenen määritelmä on sama kuin voimassa olevan lain 8 §:n 2 momentissa kuitenkin siten, ettei perheenjäsenenä enää pidettäisi 18 vuotta täyttänyttä päätoimisesti opiskelevaa tai ammatillisessa koulutuksessa olevaa lasta. Opiskelevat lapset voivat saada oman päätöksen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta opiskelun perusteella. Ehdotettu muutos vastaisi nykyistä soveltamiskäytäntöä. Myös rekisteröidyn parisuhteen toinen osapuoli kuuluisi nyt kyseessä olevan perheenjäsenen määritelmän piiriin. Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (950/2001) 8 §:n mukaan laissa tai asetuksessa olevaa säännöstä, joka koskee aviopuolisoa, sovellettaisiin myös tässä laissa tarkoitettun parisuhteen osapuoleen, jollei toisin säädetä. Puolisoihin rinnastettaisiin myös avoliitossa asuvat eri sukupuolta olevat hen-

kilöt. Perheenjäsenenä pidettäisiin sekä omaa että avio- tai avopuolison alle 18-vuotiasta lasta. Samaa sukupuolta olevia puolisoita voitaisiin pitää perheenjäsenenä vain rekisteröidyn parisuhteen, ei avoliiton perusteella.

Lakiin niin ikään sisällytettäisiin suomalaista syntyperää olevan henkilön, pakolaisen ja kansalaisuudettoman henkilön määritelmät. Määritelmiä tarvitaan lakiesityksen 3 a §:n ja 11 §:n soveltamisesta varten. Määritelmät noudattaisivat ulkomaalaislainsäädännössä omaksuttuja käsitteitä.

2 luku. Sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen

Lain 2 luvun nykyistä otsikkoa ”Asumisen määräytyminen” ehdotetaan muutettavaksi ”Sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen”, jolloin se vastaisi paremmin lain uudistettua sisältöä. Luvun rakennetta ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että kutakin tilannetta varten olisi oma pykälänsä.

Lain 3 § koskisi Suomessa asumista, 3 a § Suomeen muuttamista, 3 b työskentelyä ja yritystoimintaa, 4 § oleskelua ulkomailla, 5 § eräitä palvelussuhteita, 6 § työskentelyä suomalaisessa aluksessa ja 7 § työskentelyä ja opiskelua ulkomailla.

3 §. *Suomessa asuminen.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi teknisesti siten, että siinä säädettäisiin asumisen sijasta sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta kuten lain 2 luvun otsikossa. Lisäksi pykälän sanamuotoa muutettaisiin siten, että sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisen kohteena olisi ”vakinaisesti asuva henkilö”. Tällöin edellytetään, että henkilöllä on Suomessa varsinainen asunto ja koti ja että hän oleskelee jatkuvasti pääasiallisesti Suomessa. Lähökohtana olisi edelleen henkilön tosiasiallinen fyysinen oleskelu Suomessa. Jos henkilö oleskelee vuosittain yli puolet ajasta ulkomailla, hänen voidaan katsoa asuvan muualla kuin Suomessa, vaikka hänellä olisi asunto täällä. Tulokannavaraisissa tilanteissa, joissa henkilöllä on henkilökohtaisia tai ammatillisia siteitä kahteen maahan, asuminen ratkaistaisiin henkilön kokonaistilanteen perusteella. Tällöin huomioon otettavia seikkoja Suo-

nessa asumista arvioitaessa ovat muun muassa oleskelun pituus ja luonne, perheen asuinpaikka, missä lapset käyvät koulua, onko työsuhde vakinainen tai tilapäinen, missä ammatillinen toiminta tapahtuu sekä yhteydet viranomaisiin. Näin ollen asumisen arvioinnissa väestötietojärjestelmään tehty merkintä tai verotus ovat muiden ohella huomioon otettavia seikkoja kokonaisarvioinnissa.

Pykälän 2 ja 3 momenttiin nyt sisältyvästä Suomeen muuttavan henkilön ja turvapaikkaa hakevan henkilön oikeudesta sosiaaliturvaan säädettäisiin uudessa 3 a §:ssä.

3 a §. *Suomeen muuttaminen.* Maahan muuttavien henkilöiden oikeudesta asumisperusteiseen sosiaaliturvaan säädetään voimassa olevan lain 3 §:n 2 momentissa, joka ehdotetaan korvattavaksi uudella 3 a §:llä. Nykyisen säännöksen mukaan edellytyksenä on, että maahan muuttavan henkilön tarkoituksena on jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan ja että hänellä on lisäksi yhden vuoden oleskeluun oikeuttava voimassa oleva oleskelulupa tai erityisestä syystä alle yhden vuoden lupa. Soveltamiskäytännössä arvioidaan Suomeen muuton vakinaisuutta henkilön kokonaistilanteen perusteella. Tällöin olennaisinta on paitsi henkilön oma käsitys muuton luonteesta myös muut objektiivisesti todennettavissa olevat seikat kuten henkilön maahanmuuton tarkoitus ja luonne, hänen siteensä Suomeen, työsopimus, perhesiteet ja muut asiakirjoin todistettavat seikat. Uusi 3 a § vastaisi nykyistä soveltamiskäytäntöä.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan sosiaaliturvalainsäädäntöä sovellettaisiin jo maahan tulosta lukien sellaiseen Suomeen muuttavaan henkilöön, jonka voidaan olosuhteet kokonaisuudessaan huomioon ottaen katsoa muuttavan Suomeen vakinaisesti asumaan. Jos henkilölle on myönnetty jatkuva oleskelulupa, pidetään häntä yleensä aina Suomessa vakinaisesti asuvana. Työntekijänä Suomeen muuttavaa henkilöä voidaan kuitenkin pitää vakinaisesti asuvana, vaikka hänellä olisi tilapäinen oleskelulupa, jos työsuhteen arvioidaan kestävän vähintään kaksi vuotta.

Pykälän 2 momentissa on lueteltu joukko seikkoja, joita voidaan pitää asumisen vakinaisuutta osoittavina. Suomessa aikaisemmin asuneen Suomen sosiaaliturvalainsäädännön

piiriin kuuluneen henkilön voidaan katsoa muuttavan Suomeen asumaan pääsääntöisesti aina maahan muutosta alkaen, ellei maahan-tulon syynä ole loma tai muu vastaava lyhytaikainen oleskelu. Maahantulon tarkoitusta arvioitaessa tulisi ottaa huomioon henkilön olosuhteet kokonaisuutena.

Henkilön voitaisiin myös yleensä katsoa muuttavan Suomeen vakinaisesti asumaan, jos hän on suomalaista syntyperää oleva henkilö. Tämä koskisi myös pakolaista tai oleskeluluvan suojelun tarpeen perusteella saanutta henkilöä.

Vakinaista asumista osoittavana seikkana voitaisiin pitää myös tilannetta, jossa henkilöllä on Suomessa vakinaisesti asuva perheenjäsen. Kyseessä saattaa olla Suomessa vakinaisesti asuvan henkilön kanssa avioitunut henkilö. Aviopuoliso on rinnastetaan rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 8 §:n mukaan rekisteröidyn suhteen osapuolet. Muun perhesiteen kuin aviopuolison kohdalla tulisi ottaa huomioon henkilön kokonaistilanne sekä siteet Suomeen ja toiseen valtioon. Esimerkiksi vanhempansa luokse muuttavan aikuisen lapsen kohdalla tulisi huomioida myös perhesiteet lähtömaahan. Avopuolisolta tulisi edellyttää myös muita Suomeen muuttotarkoitusta osoittavia seikkoja ja esimerkiksi aikaisempaa yhdessä asumista. Avoliitto voisi kuitenkin olla yksi siteitä Suomeen osoittavista tekijöistä Suomeen muuton vakinaisuutta ratkaistaessa.

Myös työntekoa Suomessa voitaisiin pitää eräänä soveltamisalalain mukaista vakinaista asumista osoittavana seikkana, jos kyse on toistaiseksi voimassa olevasta tai vähintään kahden vuoden työsuhteesta Suomessa. Myös esimerkiksi tutkimustyö työsopimukseen rinnastettavan sopimuksen perusteella olisi asumisen vakinaisuutta osoittava seikka. Tällöin tutkimustyön olisi oltava kestoltaan vähintään kaksi vuotta ja tutkimustyöhön saatavan apurahan olisi oltava rinnastettavissa vastaavasta työstä maksettuun palkkaan. Tämä vastaa nykyistä soveltamiskäytäntöä.

Asumisen vakinaisuutta voivat osoittaa myös muut siteet Suomeen. Yksittäisissä tapauksissa voidaan päätyä kokonaisharkinnassa siihen, että henkilölle on syntynyt siteitä Suomeen. Kyse voi olla esimerkiksi henkilöstä, joka on saapunut maahan opiskelijana

tai tutkijana, mutta opiskelu tai tutkimuksen harjoittaminen on jatkunut vuosia ja lisäksi henkilöllä on muun toiminnan ohella työskentelyjaksoja Suomessa.

Pykälän 3 momentin mukaan Suomeen yksinomaan opiskelutarkoituksessa muuttavan henkilön ei voitaisi katsoa muuttavan maahan vakinaisesti. Säännös vastaisi voimassa olevaa soveltamiskäytäntöä. Opiskelu on luonteeltaan tilapäistä ja on todennäköistä, että opiskelija palaa kotimaahansa opintojen päättymisen jälkeen. Yksinomaan opiskelutarkoituksessa maahan tulleen henkilön olosuhteet voivat muuttua opiskelun aikana esimerkiksi avioliiton solmimisen, perheen perustamisen, työnteon kautta tai muutoin siten, että hänen voidaan katsoa asuvan täällä opiskelustaan huolimatta. Tällöin hänen asumistaan Suomessa tarkastellaan uudelleen, ja hänellä voi olla oikeus sosiaaliturvaan. Hänen asumistaan arvioidaan tällöin oleskelun pääasiallisen syyn perusteella. Opiskelijalla voi olla oikeus sosiaaliturvaan myös työnteon nojalla, jos häneen sovelletaan yhteisön lainsäädäntöä tai sosiaaliturvasopimusta. Säännöksellä ei olisi vaikutusta henkilön oikeuteen saada niitä kotikuntalain mukaisia palveluita ja etuuksia, joita kunnan asukkaat yleensä saavat.

Pykälän 4 momentti koskee turvapaikanhakijoita ja tilapäisen suojelun tarpeen perusteella oleskeluluvan saaneita henkilöitä. Näihin henkilöihin ei sovellettaisi sosiaaliturvalainsäädäntöä sinä aikana, jona heihin sovelletaan maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikan hakijoiden vastaanotosta annettua lakia (493/1999). Säännös vastaisi turvapaikanhakijoiden osalta nykyistä lainsäädäntöä. Tilapäistä suojelua saavia henkilöitä koskeva säännös olisi sen sijaan uusi. Maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikan hakijoiden vastaanotosta annettuun lakiin on lisätty säännökset (118/2002) vastaanoton järjestämisestä Suomessa tilapäistä suojelua saaville henkilöille. Tähän liittyneessä hallituksen esityksessä ja eduskunnan vastauksessa kiinnitettiin erityistä huomiota tarpeeseen selkeyttää tilapäistä suojelua saavien osalta asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annettua lakia ja kotikuntalakia.

Tilapäisen suojelun perusteella oleskelulu-

van saaneella henkilöllä ei olisi oikeutta tämän lain mukaiseen sosiaaliturvaan niin kauan kuin häneen sovelletaan maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikan hakijoiden vastaanotosta annettua lakia. Tilapäistä suojelua saaneiden henkilöiden tilanne arvioidaan suojelun päätyttyä ulkomaalaislainsäädännön mukaan. Ensisijainen vaihtoehto on turvallinen kotiinpaluu. Lähtökohtana on pidettävä sitä, että tilapäisen suojelun päätyttyä ihmiset palaavat asuinmaahansa vapaaehtoisesti sen jälkeen, kun turvallinen ja ihmisarvoinen paluu on mahdollista. Jos paluu ei ole mahdollinen tilapäisen suojelun päättyessä, oleskelulupaharkinta yksittäistapauksessa tehdään normaalisti ulkomaalaislain nojalla. Mikäli henkilölle tällöin myönnetään oleskelulupa esimerkiksi suojelun tarpeen perusteella Suomessa oleskelua varten, voitaisiin häneen soveltaa asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä lain 3 §:n perusteella.

Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös olosuhteiden muutoksia varten. Jos henkilön ei maahan tullessaan ole voitu katsoa muuttavan Suomeen vakinaisesti asumaan, mutta hänen olosuhteensa muuttuvat myöhemmin siten, että häntä voitaisiin pitää Suomessa asuvana, voitaisiin henkilön katsoa asuvan Suomessa tämän lain tarkoittamalla tavalla olosuhteen muutoksesta lukien. Tällainen olosuhteiden muutos olisi esimerkiksi opiskelun päätyminen ja työnteon aloittaminen tai perhesiteiden syntyminen Suomessa.

3 b §. *Työskentely ja yritystoiminta.* Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta Suomessa tapahtuvan työnteon tai yritystoiminnan harjoittamisen perusteella tilanteissa, joissa sovelletaan asetusta 1408/71. Asetuksen 1408/71 mukaan Suomeen työhön tulevalta Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen jäsenmaan kansalaiselta tai Sveitsin kansalaiselta ei voida edellyttää vakinaista Suomessa asumista, vaan oikeus sosiaaliturvaan syntyy työnteon perusteella. Sama koskee Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen jäsenmaassa vakinaisesti asuvia kolmansien maiden kansalaisia, jotka tulevat Suomeen työhön toisesta jäsenmaasta. Myös heihin sovelletaan asetuksen 1408/71 säännöksiä 14 päivänä toukokuuta 2003 annetun neuvoston

asetuksen (EY) N:o 859/2003 perusteella. Tällä asetuksella on laajennettu asetuksen 1408/71 ja sen täytäntöönpanoasetuksen 574/72 soveltamisala koskemaan kolmansien maiden kansalaisia, joita kyseiset säännökset eivät jo koske yksinomaan heidän kansalaisuutensa vuoksi.

Asumisperusteisessa sosiaaliturvalainsäädännössä ei ole määritelty työntekijää, minkä vuoksi tällainen säännös olisi tarpeen. Säännös korvaisi asetuksen 1408/71 liitteeseen I (kohta M. Suomi) sisältyvän työntekijän määritelmän. Liitemääräyksen mukaan työntekijänä pidetään ”henkilöä, joka on työeläkejärjestelmää koskevassa lainsäädännössä tarkoitettu työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja”.

Esityksen mukaan henkilö pääsisi tässä laissa tarkoitetun sosiaaliturvalainsäädännön piiriin työsuhteen keston ajaksi. Jos henkilön oleskelu on pysyväisluonteista tai myöhemmin muuttuu sellaiseksi ja hänen voidaan katsoa asuvan Suomessa, sovelletaan häneen sosiaaliturvalainsäädäntöä 3 §:n mukaan.

Säännöstä sovellettaisiin henkilöön, jonka työskentely on sovittu kestämään yhtäjaksoisesti vähintään neljä kuukautta. Työskentely voi koostua myös useammasta työsuhteesta, jos työskentely jatkuu keskeytyksettä. Työskentelyä voidaan pitää yhtäjaksoisena, jos työskentelyjaksojen väliin jää vain viikonloppu tai pyhäpäivä. Pykälän soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät näin ollen tämän rajan alittava lyhytaikainen työskentely kuten esimerkiksi työskentely kausiluontoisena puutarha- ja maataloustyöntekijänä ja ulkomaisten opiskelijoiden tekemä alle neljä kuukautta kestävä kesätyö. Pykälän tarkoittamana työntekona ei yleensä pidettäisi myöskään työskentelyä au pair -asemassa tai työharjoittelua, koska palkka jää lähes poikkeuksetta alle pykälässä määritellyn tason. Sosiaaliturvaan kuulumisen alkaisi jo maahantulosta lukien, jos työsuhte on sovittu alkavaksi jo tällöin. Muutoin se alkaisi työsuhteen alkamisesta. Oikeus sosiaaliturvaan päättyisi työsuhteen päättyessä, ellei henkilöä pidettäisi Suomessa asuvana.

Säännös koskisi myös yrittäjiä. Myös heidän kohdallaan toiminnalta edellytetään neljän kuukauden kesto, mikä vastaa voimassa olevaa asetuksen 1408/71 liitteen I säännöstä.

EU/ETA-alueen tai Sveitsin ulkopuolelta Suomeen työhön tuleviin työntekijöihin sovellettaisiin lakiehdotuksen 3 a §:n 4 kohtaa, jonka mukaan vakinaista asumista osoittavana seikkana voitaisiin pitää vähintään kahden vuoden työsopimusta tai muuta siihen rinnastettavaa sopimusta Suomessa tehtävää työtä varten.

Asetus 1408/71 on Suomessa suoraan sovellettavaa oikeutta. Sosiaaliturva-asetuksen sovellettavaa lainsäädäntöä koskevilla säännöksillä (lainvalintasäännöksillä) pyritään määrittämään se kansallinen lainsäädäntö, jota sovelletaan asetuksen soveltamisalaan kuuluviin henkilöihin. Sosiaaliturva-asetuksen säännöksillä ei sen sijaan pyritä määrittämään niitä edellytyksiä, jotka koskevat oikeutta tai velvollisuutta liittyä sosiaaliturvajärjestelmään tai johonkin sen alueeseen. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on useaan kertaan todennut, että jäsenvaltioiden on itse lainsäädännössään määritettävä vakuutuksen alkamis- ja lakkaamisedellytykset. Vahvistaessaan näitä edellytyksiä jäsenmailla on velvollisuus noudattaa yhteisön oikeuden voimassa olevia säännöksiä. Edellytyksistä säädettäessä ei voida lainsäädännön ulkopuolelle jättää henkilöitä, joihin sovelletaan jäsenvaltion lainsäädäntöä sosiaaliturva-asetuksen nojalla.

Tuomioistuin on erityisesti todennut, että jäsenvaltiossa työskentelevän henkilön oikeudelle tulla vakuutetuksi ei voida asettaa sitä, että tällainen henkilö asuu kyseisessä valtiossa. Vakuuttamiselle ei siten voida asettaa sellaisia edellytyksiä, jotka tekevät niiden täyttämisen mahdottomaksi, kuten asuinvaatimus, jos työntekijä asuu toisessa jäsenvaltiossa. Vakuuttamiselle voidaan kuitenkin asettaa muita edellytyksiä. Edellytykset eivät voi johtaa siihen, että jäsenvaltion omia kansalaisia ja muiden jäsenvaltioiden kansalaisia kohdeltaisiin eri tavoin.

Henkilölle, joka on lopettanut työnteon jäsenvaltiossa ja joka ei siten täytä sosiaaliturva-asetuksen työskentelyä koskevia edellytyksiä, voidaan asettaa ehto, että hänellä on oikeus olla vakuutettuna tai tulla vakuutetuksi jäsenvaltion lainsäädännön mukaan vain sillä edellytyksellä, että hän asuu tässä valtiossa.

Nyt ehdotettu muutos on tarkoitettu kos-

kemaan sekä Suomen kansalaisia että muiden jäsenvaltioiden kansalaisia, joten ehdotus ei aiheuta kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää. On kuitenkin huomattava, että Suomessa vakinaisesti asuvien henkilöiden on helpompi täyttää lain edellytykset kuin Suomeen työhön tulevien työntekijöiden. Ehdotettu muutos tarkoittaa kuitenkin käytännössä sitä, että työhön tulevan henkilön on mahdollista täyttää vakuuttamisen edellytykset välittömästi maahan tullessa tai työskentelyn alkaessa. Kyse on perusturvaan kuuluvista etuuksista, jotka eivät liity työsuhteeseen ja joita työssä olevat henkilöt eivät yleensä saa. Oikeuden syntymiselle tulisi käytännön syistä voida asettaa verrattain alhainen työn kesto, työaikaa ja palkkaa koskeva vaatimus. Lainsäädännön erityisluonne huomioon ottaen tällaisten edellytysten voidaan katsoa olevan objektiivisesti perusteltuja

3 c §. *Laillisuusvaatimus*. Säännös täydentäisi 3, 3 a, 3 b ja 4 §:ää. Laillisuusvaatimus tarkoittaisi, että henkilöllä tulee olla maassa oleskelun mahdollisesti edellyttämät luvat ja asiakirjat hänen tullessaan Suomen sosiaaliturvan alaisuuteen.

Suomen perustuslain (731/1999) 9 §:n mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on oikeus vapaasti liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan, karkottaa maasta eikä vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella Suomessa säädetään lailla. Ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon Suomessa sovelletaan ulkomaalaislainsäädäntöä sekä Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia. Jos henkilöltä siis edellä mainitun lainsäädännön nojalla edellytettäisiin maahan saapumiseksi ja siellä oleskelemiseksi voimassa olevaa oleskelulupaa ja matkustusasiakirjaa, tulisi hänellä olla nämä asiakirjat, jotta häneen voitaisiin soveltaa sosiaaliturvalainsäädäntöä. Säännös vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Maahanmuuttotilanteita koskisi lisäksi erityissäännös, jonka mukaan oleskeluluvan, milloin sellainen henkilöltä vaaditaan, tulee olla vähintään yhden vuoden pituinen. Eriyistytilanteissa myös alle vuoden oleskelulupa

olisi riittävä. Säännöksen tarkoittamana erityisenä syynä voi olla esimerkiksi se, että muutoin vähintään vuodeksi annettava lupa muodollisista tai menettelyllisistä syistä annetaan alle vuodeksi. Tämä voi johtua siitä, että passin voimassaolo rajoittuu alle yhteen vuoteen tai myöhemmin Suomeen tulevan perheenjäsenen luvan päättymisajankohdaksi määrätään sama kuin muilla perheenjäsenillä.

Jos oleskelulupa on päättymässä ja henkilö on jättänyt jatkohakemuksen ennen edellisen luvan päättymistä, katsottaisiin hänen oleskelevan laillisesti maassa jatkohakemuksen käsittelyn ajan. Jos jatkolupa evätään, epäamisestä lukien oleskelu ei enää olisi laillista. Siinä tapauksessa, että oleskeluluvan päättyessä henkilö ei hae uutta oleskelulupaa, muuttuu oleskelu laittomaksi ja henkilö voidaan karkottaa, jolloin sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen päättyisi oleskeluluvan päättymiseen.

4 §. *Oleskelu ulkomailla*. Pykälää ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että siinä mainitaisiin pääsääntö, jonka mukaan sosiaaliturvalainsäädäntöä ei sovellettaisi ulkomaille muuttavaan henkilöön. Sen sijaan sosiaaliturvalainsäädäntöä sovellettaisiin tilapäisesti enintään yhden vuoden ulkomailla oleskelevaan henkilöön, joka edelleen asuu Suomessa. Tämä vastaisi nykyistä lakia ja soveltamiskäytäntöä.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että toistuvasti ulkomailla oleskelevaan henkilöön sovellettaisiin sosiaaliturvalainsäädäntöä, jos hänen voidaan ulkomailta oleskelusta huolimatta katsoa asuvan vakinaisesti Suomessa ja hänellä on kiinteät siteet Suomeen. Nykyisessä laissa on niin kutsuttu kolmen vuoden sääntö, jossa osan vuodesta ulkomailla ja osan vuodesta Suomessa viettäneiden henkilöiden osalta ulkomailla oleskelun kesto arvioidaan kolmen vuoden ajanjaksolla. Säännöstä on sovellettu esimerkiksi eläkkeensaajiin, jotka oleskelevat säännöllisesti osan vuodesta ulkomailla, mutta jotka eivät ole muuttaneet pysyvästi ulkomaille. Tämä säännös on osoittautunut vaikeasti toimeenpantavaksi. Uudella 2 momentilla tavoitellaan samoja tilanteita kuin nykyisen kolmen vuoden säännöllä, mutta se ei olisi sidottu kolmen vuoden aikarajaan, vaan tarkastelu on jatkuvaa. Muutoksen tavoitteena

on antaa toimeenpanijalle harkintavaltaa koh-
tuuttomien tilanteiden välttämiseksi silloin,
kun henkilön voidaan katsoa asuvan Suo-
messä, vaikka hän oleskelee toistuvasti osan
vuodesta ulkomailla.

Toistuvasta ulkomailla oleskelusta huoli-
matta vakinaista asumista ja kiinteitä siteitä
Suomeen osoittavia seikkoja olisivat muun
muassa henkilön oleskelu vähintään puolet
vuodesta Suomessa, kotikunta Suomessa ja
että hän on yleisesti verovelvollinen Suomes-
sa. Säännös soveltuu myös tilanteisiin, joissa
henkilö on tilapäisesti työssä ulkomailla,
mutta hänellä on kotikunta Suomessa ja hän
viettää vapaa-aikansa täällä.

Tulkinnanvaraisissa tilanteissa, joissa hen-
kilöllä on henkilökohtaisia tai ammatillisia
siteitä kahteen maahan, asuminen ratkaistai-
siin henkilön kokonaistilanteen perusteella.
Tällöin huomioon otettavia seikkoja Suomes-
sa asumista arvioitaessa ovat muun muassa
oleskelun pituus ja luonne, perheen asuin-
paikka, missä lapset käyvät koulua, onko
työsuhde vakainainen tai tilapäinen, missä
ammatillinen toiminta tapahtuu sekä yhteydet
viranomaisiin. Näin ollen asumisen arvioin-
nissa väestötietojärjestelmään tehty merkintä
tai verotus ovat muiden ohella huomioon
otettavia seikkoja kokonaisarvioinnissa.

Eräissä rajatapauksissa ratkaisun tekeminen
voi kuitenkin olla vaikeaa. Näin on erityisesti
tilanteissa, joissa lyhyet oleskelut ulkomailla
ja kotimaassa vuorottelevat ja seuraavat toi-
siaan. Ratkaisun tekeminen perustuu tällöin
viime kädessä henkilön tilanteen kokonaisar-
viointiin sen mukaisesti kuin asuminen ilme-
nee kaikista olosuhteista.

5 §. *Eräät palvelussuhteet.* Pykälässä sää-
detään sosiaaliturvalainsäädännön soveltami-
sesta ulkomailla työssä oleviin Suomen kan-
salaisiin, jotka ovat Suomen valtion palve-
luksessa tai näihin rinnastettavissa tehtävissä.
Myös näihin henkilöihin sovellettaisiin työn-
tekijän ja työskentelyn määritelmää. Näin ol-
len 2 kohdasta ehdotetaan poistettavaksi
edellytys Suomen valtion päätoimisesta pal-
veluksesta. Pykälään myös ehdotetaan lisät-
täväksi lähetystyöntekijät ja kehitysyhteis-
työntekijät. Voimassa olevassa laissa edelly-
tetään sosiaaliturvalainsäädännön soveltami-
seksi tällaisiin henkilöihin hakemuksen tek-
mistä lain 7 §:n mukaisesti. Ehdotetun

muutoksen jälkeen lähetys- ja kehitysyhteis-
työssä olevat kuuluisivat sosiaaliturvajärjes-
telmän piiriin suoraan lain nojalla.

Ehdotettu muutos on tarpeen 7 §:ään ehdo-
tettujen muutosten vuoksi. Lain 7 §:ää ehdo-
tetaan muutettavaksi siten, että päätös sosiaa-
liturvalainsäädännön soveltamisesta ulko-
mailla työskentelyn tai opiskelun aikana voi-
taisiin antaa enintään kymmeneksi vuodeksi.
Säännös vaikeuttaisi lähetystyöntekijöiden ja
kehitysyhteistyöntekijöiden asemaa. Lähetys-
työ on luonteeltaan pitkäaikaista ja kestää
useita vuosia. Myös kehitysyhteistyössä ol-
leiden henkilöiden työ eri kehitysmaissa voi
kestää yli kymmenen vuotta. Kehitysyhteis-
työntekijät humanitääristä työtä tekevinä tuli-
si rinnastaa lähetystyöntekijöihin. Sen vuoksi
ehdotetaan, että sosiaaliturvalainsäädäntöä
voitaisiin soveltaa edellä mainituissa tehtä-
vissä oleviin ilman määräaikaa.

Lähetystyöntekijä on määritelty lakiehdo-
tuksen 2 a §:ssä. Jotta henkilöä voitaisiin pi-
tää lain tarkoittamana lähetystyöntekijänä
edellytetään kuten voimassa olevassa laissa,
että hän on työsuhteessa Suomessa rekiste-
roityyn lähetysjärjestöön, evanke-
lis-luterilaiseen tai ortodoksiseen seurakun-
taan tai rekisteröityyn uskonnolliseen yhdys-
kuntaan, joka maksaa hänelle palkkaa lähe-
tystyön ajalta ja että työntekijä on Suomessa
työeläkevakuutettu ja että työnantaja on lä-
hettänyt hänet ulkomaille työhön. Rekiste-
roidyn uskonnollisen yhdyskunnan säännöis-
sä tulisi olla maininta lähetystyön harjoitta-
misesta.

Myös kehitysyhteistyöntekijä on määritelty
lakiehdotuksen 2 a §:ssä. Kehitysyhteistyön-
tekijänä pidetään henkilöä, joka työskentelee
kehitysyhteistyöhankkeessa. Hankkeelta
edellytetään, että sen rahoittamiseen käytetään
valtion tulo- ja menoarvioon sisältyviä
kehitysyhteistyörahoja tai johon Suomen val-
tio muuten osallistuu kansainvälisesti vakiin-
tuneen kansainvälisen järjestön toiminnan
kautta.

Edellä mainituilla työnantajilla olisi tämän
pykälän 2 momentin mukaan velvollisuus an-
taa Kansaneläkelaitokselle 2 momentissa
mainitut tiedot ulkomaille lähetetyistä lähe-
tystyöntekijöistään ja kehitysyhteistyönteki-
jöistään.

6 §. *Palvelu suomalaisessa aluksessa.* Py-

kälään ehdotetaan tehtäväksi lakitekniset muutokset korvaamalla ”Suomessa asuva” viittauksella tämän lain mukaisen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamiseen ja Suomessa asumiseen 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

7 §. *Työskentely ja opiskelu ulkomailla.* Pykälässä säädetään, milloin ulkomailla oleskeleva henkilö voi hakemuksesta edelleen kuulua Suomen sosiaaliturvalainsäädännön piiriin. Säännökseen ehdotetaan useita teknisiä muutoksia. Eri henkilöryhmiä koskevat määritelmät on sisällytetty 2 a §:ään.

Nykyistä säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälästä poistettaisiin sen 1 momentin 3 kohta, joka koskee lähetystyötehtävissä tai kehitysyhteistyössä toimivaa henkilöä. Tämä säännös ehdotetaan siirrettäväksi lain 5 §:ään. Niin ikään ehdotetaan poistettavaksi nykyisen 1 momentin 5 kohta, joka koskee määräaikaaisesti valtioiden välisessä järjestössä työskentelevää henkilöä. Yleensä tällaisilla järjestöillä on oma sosiaaliturvajärjestelmä, johon henkilöllä on mahdollisuus kuulua. Joissakin tapauksissa valtioiden välisessä järjestössä työskenteleviin voidaan kuitenkin edelleen soveltaa sosiaaliturvalainsäädäntöä, jos heidän tehtävänsä liittyvät kehitysyhteistyötehtäviin. Tällaisia henkilöitä voidaan pitää 2 a §:n 8 kohdan tarkoittamina kehitysyhteistyöntekijöinä, jos kyseessä on Suomen valtion rahoituksella tapahtuvat määräaikaaiset tehtävät. Esimerkiksi Yhdistyneissä Kansakunnissa ja sen erityisjärjestöissä kehitysyhteistyötehtävissä työskenteleviin voidaan näin 5 §:n perusteella soveltaa sosiaaliturvalainsäädäntöä, jos he eivät kuulu järjestön omaan sosiaaliturvajärjestelmään.

Opiskelijana pidetään lakiehdotuksen 2 a §:n 6 kohdan mukaan henkilöä, joka on ammatillisessa tai tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Pykälän 3 kohdan tarkoittamana päätoimisena opiskeluna pidetään opintotukeen oikeuttavaa opiskelua. Opiskelua voidaan pitää päätoimisena, vaikkei henkilöllä olisi oikeutta opintotukeen, jos opiskelu on virallisesti tunnustettuun tutkintoon johtavaa ja se tapahtuu opiskelumaassa akreditoitussa oppilaitoksessa. Myös tutkimusta tekeviä pidetään opiskelijoina väitöskirjan valmistamiseen saakka. Koska eri maiden järjestelmät oppilaitosten akreditoinneista vaihtelevat, voi

myös muutoin todistaa opiskelevansa päätoimisesti ulkomailla. Tällöin edellytetään, että kyse on Suomessa virallisesti tunnustettuun tutkintoon johtavasta opiskelusta. Säännöksen piiriin kuuluisivat myös ulkomailla olevat päätoimiset opiskelijat, jotka ovat kirjoilla suomalaisessa yliopistossa, mutta joiden ulkomailla oleskelu liittyy Suomessa suoritettaviin opintoihin. Kyse voi olla esimerkiksi lopputyötään suomalaiseen oppilaitokseen tekevästä opiskelijoista tai opiskelijoiden vaihto-ohjelmaan osallistumisesta.

Jos opiskelijalla ei ole oikeutta opintotukeen Suomesta, tulee arvio tehdä yksittäistapauksissa kokonaisharkinnan perusteella. Tällöin otetaan huomioon myös henkilön 7 a §:ssä määritellyt kiinteät siteet Suomeen ja erityisesti henkilön tarkoitus ja todennäköisyys palata ulkomaisten opintojen jälkeen Suomeen.

Jos opiskelija työskentelee opintojen ohessa EU/ETA- tai sosiaaliturvasopimusmaassa, arvioidaan häneen sovellettavaa sosiaaliturvalainsäädäntöä työntekijäaseman perusteella, eikä häneen pääsääntöisesti voida samaan aikaan soveltaa Suomen lainsäädäntöä. Jos työnteko päättyy, voi tällainen henkilö hakea uudelleen opiskelijana Suomen sosiaaliturvan piiriin. Edellytyksenä tällöin on, että opiskelu on jatkunut myös työnteon ajan.

Pykälän 3 kohdan tarkoittamana tutkijana pidetään henkilöä, joka suorittaa tohtorintutkimuksen jälkeistä tieteellistä tutkimusta ja joka rahoittaa tutkimuksensa apurahoin. Jos tutkija saa työstään palkkaa, hänen asemaansa arvioidaan työnteon perusteella. Jos kyseessä on muu kuin Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen jäsenvaltio tai sosiaaliturvasopimusmaa, ei se seikka, että tutkija saa työstään vähäistä palkkaa, estä pitämästä henkilöä tämän pykälän tarkoittamana tutkijana. Sillä, maksetaanko apurahaa Suomesta tai ulkomailta, ei ole merkitystä. Kyse täytyy kuitenkin olla henkilöstä, johon on sovellettu tämän lain mukaista sosiaaliturvalainsäädäntöä ja joka lähtee ulkomaiseen yliopistoon, muuhun oppilaitokseen, tutkimuslaitokseen tai yritykseen tutkimustyöhön.

Pykälän 2 ja 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Päätöksen antamisesta säädettäisiin 12 §:ssä.

7 a §. *Kiinteät siteet.* Kiinteitä siteitä kos-

kevaa säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi ottamalla pykälään nykyistä soveltamiskäytäntöä vastaavia kiinteitä siteitä osoittavia seikkoja. Henkilön siteitä Suomeen arvioidaan sovellettaessa lain 4, 7 ja 8 §:ää.

Arvio kiinteistä siteistä on kokonaisvaltaista henkilön tilanteen tarkastelua, jossa pyritään selvittämään onko henkilöllä kiinteämmät siteet Suomeen kuin johonkin muuhun maahan. Arvioon vaikuttavat muun muassa Suomessa ja ulkomailla oleskelu aika ja oleskelun jatkuvuus, toistuva oleskelu Suomessa, asunto, työsuhde, työn luonne, työnantajan kotipaikka ja esimerkiksi lähetetyn työntekijän kohdalla aikomus ja todennäköisyys palata Suomeen. Perheellisen henkilön kohdalla siteet ovat yleensä samaan maahan kuin missä hänen perheensä asuu.

Kiinteiden siteiden arviointi vastaa yhteisön lainsäädäntöä sovellettaessa tehtävää arviota henkilön asuinpaikasta. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on tuomioissaan tämentänyt käsitettä ja todennut muun muassa henkilön asuinpaikan olevan hänen toimintansa ja intressiensä keskuspaikka.

8 §. *Perheenjäsenet.* Pykälän 1 momentissa esitetään säädettäväksi siitä, että perheenjäsenen tulee hakea Kansaneläkelaitokselta päätöstä sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta. Sosiaaliturvalainsäädäntöä voitaisiin hakemuksesta soveltaa edelleen sellaisiin perheenjäseniin, jotka ovat lain 5 tai 7 §:ssä tarkoitettujen henkilöiden mukana ulkomailla. Jos henkilöön 5 tai 7 §:n tarkoittamassa tilanteessa sovelletaan Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä asetuksen 1408/71 tai sosiaaliturvasopimuksen eikä tämän lain perusteella, voidaan perheenjäseneneen pykälän 2 momentin mukaan hakemuksesta soveltaa sosiaaliturvalainsäädäntöä tämän lain mukaisesti.

Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi perheenjäsenen oman ulkomailla tapahtuvan työnteon vaikutus sosiaaliturvaan silloin, kun työnteko on vähäistä ja lyhytaikaista. Sosiaaliturvalainsäädäntöä voitaisiin näin ollen soveltaa perheenjäseneneen myös sinä aikana, kun hän tekee työtä toisessa valtiossa osapäiväisesti tai lyhytaikaisesti. Perheenjäsenen työskentelyä arvioidaisiin lain 2 a §:ssä olevan työntekijän määritelmän sekä lain 3 b §:n perusteella. Jos työ-, virka tai muu palvelussuhde ulkomailla jatkuisi yli neljä kuukautta

siten, että viikoittainen työaika ylittäisi 18 tuntia ja palkka 2 a §:n 2 kohdassa määritellyn palkkatason, ei perheenjäseneneen voitaisi soveltaa Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä. Jos kuitenkin työnteko tapahtuisi sellaisessa maassa, jossa elintaso ja palkkataso poikkeavat huomattavasti Suomen tasosta, olisi 2 a §:n työntekijämääritelmän mukainen palkkataso suuntaa-antava.

Jos perheenjäseneneen sovelletaan työskentelyn perusteella yhteisön lainsäädäntöä tai Suomea sitovia sosiaaliturvasopimuksia, ei tätä säännöstä voida soveltaa, vaan perheenjäseneneen sovelletaan työntekomaan lainsäädäntöä.

Pykälän 2 momenttiin voimassa olevssa laissa sisältyvä perheenjäsenen määritelmä siirrettäisiin uuteen 2 a §:ään. Määritelmää ehdotetaan muutettavaksi lapsen osalta siten, että perheenjäsenellä tarkoitettaisiin ainoastaan omaa ja puolison alle 18-vuotiasta huollettavana olevaa lasta. Perheenjäsenenä ei siis enää pidettäisi 18 vuotta täyttäneitä päätoimisesti opiskelevaa tai ammatillisessa koulutuksessa olevaa lasta kuten nykyisin. Ehdotettu muutos vastaa nykyistä soveltamiskäytäntöä. Päätoimisesti tutkintoon tai ammattiin opiskelevat henkilöt voivat lain 7 §:n perusteella itse hakea päätöstä sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta.

9 §. *Sosiaaliturvaa koskeva yhteisön lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos. Sosiaaliturva koskevien kansainvälisten sopimusten asemesta erikseen mainittaisiin yhteisön lainsäädäntö ja toisaalta Suomea sitovat kansainväliset sopimukset, joiden perusteella ratkaistaan henkilöön sovellettava lainsäädäntö. Pykälä säilyisi edelleen säännökseenä, josta ilmenee yhteisön lainsäädännön ja sosiaaliturvasopimusten etusija soveltamisalakiin nähden.

10 §. *Eräiden edustustojen henkilökunta.* Pykälää ehdotetaan teknisesti muutettavaksi siten, että pykälästä poistettaisiin Suomessa asumisen käsite ja sen sijaan säädettäisiin tilanteista, joissa tämän lain mukaista sosiaaliturvalainsäädäntöä ei sovellettaisi vieraan valtion kansalaiseen.

3 luku. Sosiaaliturvalainsäädännön yhteensovittaminen ja kansainväliset sopimukset

11 §. *Pakolaiset ja kansalaisuudettomat henkilöt.* Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi pakolaisen ja valtiottoman henkilön määritelmät, koska niistä säädettäisiin määritelmäpykälässä. Samalla pakolaisen määritelmää muutettaisiin siten, että se koskisi sekä niin sanottuja kiintiöpakolaisia että Suomesta turvapaikan saaneita henkilöitä. Voimassa oleva säännös koskee ainoastaan kiintiöpakolaisia.

4 luku. Päätös, muutoksenhaku ja päätöksen poistaminen

12 §. *Päätöksen antaminen.* Suomessa asuvalla sekä Suomeen tai Suomesta muuttavalla henkilöllä on hakemuksesta oikeus saada Kansaneläkelaitokselta päätös sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta. Suomeen muuttavalle henkilölle päätös annetaan toistaiseksi, ellei ole ilmeistä, että Suomessa oleskelu on tilapäistä.

Suomessa asuvan tai Suomeen muuttavan henkilön hakemukselle ei esitetä säädettäväksi määräaika. Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisen alkaminen ja päättyminen riippuu siitä täyttääkö henkilö tässä laissa säädetyt edellytykset lainsäädännön soveltamiselle. Jos henkilö hakee päätöstä sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta vasta pitkän ajan kuluttua maahan saapumisen jälkeen, päätös sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta tehdään siitä ajankohdasta lukien, kun hän on täyttänyt laissa säädetyt edellytykset. Päätös voidaan siten antaa myös pitkältä ajalta takautuvasti.

Hakemusajankohdalla voi olla merkitystä eri sosiaaliturvaetuuksien myöntämisen kannalta. Sosiaaliturvaetuuksia myönnetään takautuvasti vain asianomaisessa etuuslaissa säädetyin ajan. Takautuvaa hakuaikaa ei voida pidentää yksinomaan sen vuoksi, että päätös sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta tehdään takautuvasti.

Kansaneläkelaitos päättää hakemuksesta sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta ulkomailla oleskelemaan henkilöön. Voimassa olevan lain mukaan päätöksen antamisesta

säädetään 7 §:ssä. Hakemusta ja päätöksen antamista koskevat säännökset ehdotetaan otettavaksi 12 §:ään. Voimassa olevan lain mukaan henkilö voi hakemuksesta kuulua Suomen sosiaaliturvalainsäädännön piiriin hyvinkin pitkän ajan. Ehdotuksen mukaan päätös voitaisiin antaa enintään kymmenen vuoden ajaksi. Muutos on tarpeen soveltamiskäytännön selkeyttämiseksi ja läpinäkyvyyden parantamiseksi. Henkilön tilanteen selvittäminen pitkien ulkomaanjaksojen aikana on käytännössä osoittautunut erittäin vaikeaksi. Päätöksentekijän tulee ratkaista, onko hakija 7 §:ssä tarkoitettu henkilö, mitkä ovat hänen siteensä Suomeen sekä kohdemaan sosiaaliturvan kohtuullisuus. Tällainen selvitys on erittäin vaativa ja vie huomattavan pitkän ajan ja runsaasti voimavaroja. Esitetty kymmenen vuoden aika on niin pitkä, että se turvaa kaikkien Suomessa asuvien, 7 §:ssä tarkoitettujen henkilöiden sosiaaliturvan ulkomailla oleskelun aikana. Lähetys- ja kehitysyhteistyössä olevien henkilöiden sosiaaliturva järjestettäisiin 5 §:n mukaan eikä kymmenen vuoden määräaika koskisi heitä.

Pykälän 2 momentin mukaan 7 ja 8 §:n mukaista päätöstä sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta tulee hakea vuoden kuluessa ulkomaille lähdöstä tai edellisen päätöksen päättymisestä. Erityisestä syystä Kansaneläkelaitos voi poiketa määräajasta. Lain 5 §:ssä tarkoitettujen henkilöiden kuten valtion virkamiesten perheenjäseniä vuoden määräaika ei kuitenkaan koskisi.

Ulkomailla 7 tai 8 §:n mukaisesti oleskeleen henkilön, joka palaa Suomeen, asumista arvioidaan lain 3 §:n mukaisesti niin kuin hän olisi asunut Suomessa. Jos henkilö Suomeen palattuaan lähtee uudelleen ulkomaille, arvioidaan hänen ulkomailla oleskeluaan 4 ja 7 §:n mukaan. Jos esimerkiksi viisi vuotta lähetettynä työntekijänä ulkomailla ollut henkilö palaa Suomeen, mutta lähtee lyhyen ajan kuluttua tilapäisesti ulkomaille, häneen sovelletaan 4 §:n 1 momenttia, jos ulkomailla oleskelu kestää enintään yhden vuoden. Sama koskee ulkomaan komennukselta Suomeen palaavaa henkilöä, joka lyhyen ajan kuluttua Suomeen paluun jälkeen hakee uudelleen päätöstä Suomen sosiaaliturvan soveltamisesta 7 §:n perusteella, ottaen kuitenkin huomioon mitä 12 §:ssä säädetään enim-

mäisajasta.

Pykälän 4 momentissa säädetään tilanteesta, jossa henkilö on saanut päätöksen ulkomailla työskentelyä tai opiskelua varten kymmenen vuoden ajalle. Tällöin henkilön tulee asua Suomessa yhdenjaksoisesti vähintään vuosi, jotta hänelle voitaisiin antaa uusi myönteinen päätös 7 tai 8 §:n perusteella. Jos henkilö oleskelee tilapäisesti ulkomailla lain 4 §:n perusteella, tätä aikaa ei voida ottaa huomioon Suomessa asuttuna aikana. Sen sijaan tavanomaiset loma-ajat luettaisiin vuoden asumisaikaan.

Sosiaaliturvalainsäädäntöä ei voida 7 ja 8 §:n perusteella soveltaa henkilöön, joka asuu pysyvästi ulkomailla eikä henkilöön, jolla ei ole kiinteitä siteitä Suomeen.

Jos ulkomailla oleskelevan henkilön sosiaaliturvassa ulkomailla oleskelun vuoksi tapahtuu muutoksia, Kansaneläkelaitos antaa päätöksen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta myös viran puolesta. Henkilöiden oman ilmoituksen lisäksi Kansaneläkelaitos saa tietoja ulkomailla oleskelusta ja muutosta muun muassa väestötietojärjestelmästä ja toisen maan viranomaisilta. Jos tieto ulkomaille muutosta saadaan muualta kuin asiakkaalta, Kansaneläkelaitos selvittää ulkomaille lähdön syyn ja sen vaikutuksen sosiaaliturvaan. Asiakkaalle annetaan tämän jälkeen aina kirjallinen valituskelpoinen päätös asumisperusteisen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta riippumatta siitä, onko asiakas ottanut pyydytyssä ajassa yhteyttä Kansaneläkelaitokseen.

Kansaneläkelaitos antaa päätöksen asumisperusteisen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta myös henkilöille, jotka ovat saaneet Eläketurvakeskukselta todistuksen yhteisön oikeuden tai sosiaaliturvasopimuksen perusteella Suomen lainsäädännön soveltamisesta ja vastaavasti henkilöille, joille sosiaali- ja terveysministeriö on antanut päätöksen Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta. Näissä Kansaneläkelaitoksen päätöksissä valitusosoitus kohdistuu kuitenkin ainoastaan siihen osaan asumisperusteista sosiaaliturvaa, jota nämä kansainväliset säädökset eivät kata.

13 §. *Muutoksenhaku.* Voimassa olevassa laissa on viittaussäännös kansaneläkelain muutoksenhakusäännökseen. Vastaava muu-

toksenhakusäännös sisällytettäisiin pykälän 1—3 momentiksi. Muutoksenhaku on yksittäisen henkilön kannalta keskeinen oikeusturvakeino, minkä vuoksi on tärkeää, että sitä koskevat tiedot löytyvät mahdollisimman helposti ilman, että tietoja tarvitsee etsiä muusta lainsäädännöstä. Sisällöllisesti säännös vastaa Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemaan lainsäädäntöön sisältyviä muutoksenhakusäännöksiä.

Muutoksenhakusäännöstä ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että Kansaneläkelaitoksen päätöksestä valitetaan aina tarkastuslautakuntaan tai vakuutusoikeuteen. Lain 12 §:n mukaan Kansaneläkelaitos antaisi tarvittaessa aina erillisen päätöksen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta. Siten muutoksenhakumahdollisuus etuuspäätöksen yhteydessä ei olisi enää tarpeellinen ja sitä koskeva säännös voimassa olevassa 2 momentissa voitaisiin poistaa. Muutos selkeyttäisi muutoksenhakumenettelyä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi päätöksen tiedoksisaantia koskeva säännös. Hallintomenettelylain (434/2003) mukaan tiedonanto on toimitettava saantitodistusta vastaan, jos se koskee velvoittavaa päätöstä, jonka tiedoksiannosta alkaa kulua muutoksenhaku-aika tai muu vastaanottajan oikeuteen vaikuttava määräaika. Kansaneläkelaitos antaa sosiaaliturva-asioissa satojatusiansia päätöksiä vuodessa, minkä vuoksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 20 a §:ssä säädetään kaikkia Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemia etuuksia koskevien päätösten lähettämisestä tavallisena tiedonantona postitse kirjeellä. Momentissa ehdotetaan, että myös tämän lain mukaiset Kansaneläkelaitoksen päätökset voitaisiin lähettää tavallisena tiedoksiantona postitse kirjeellä. Pykälä sisältäisi tärkeyden vuoksi myös hallintolain 59 §:n 2 momenttia vastaavan maininnan siitä, että vastaanottajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

13 a §. *Itseoikaisu.* Itseoikaisua koskeva säännös on uusi. Voimassa olevassa laissa on viittaussäännös kansaneläkelakiin. Asiallisesti vastaavansisältöiset säännökset ehdotetaan lisättäväksi 13 a §:n 1—3 momenttiin. Säännökset vastaavat Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemassa sosiaaliturvalainsäädännössä

olevia itseoikaisusäännöksiä.

13 b §. *Valituksen myöhästyminen.* Valituksen myöhästyminen koskeva säännös on uusi. Voimassa olevassa laissa on viittaus säännös kansaneläkelakiin. Vastaavansisältöinen säännös ehdotetaan lisättäväksi 13 b §:ään. Säännös vastaa Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemassa sosiaaliturvalainsäädännössä olevia valituksen myöhästyminen koskevia säännöksiä.

14 §. *Päätöksen poistaminen.* Voimassa olevassa laissa on päätöksen poistamista koskeva viittaus säännös kansaneläkelakiin. Päätöksen poistamista koskevaa säännöstä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että se vastaa Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemassa sosiaaliturvalainsäädännössä olevia päätöksen poistamista koskevia säännöksiä. Kirjoitusvirheen korjaamista koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 14 a §:ään. Säännös ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin työttömyysturvalakia koskeva maininta, koska työttömyysturvalaki ei sisälly tämän lain soveltamisalaan.

14 a §. *Virheen korjaaminen.* Virheen korjaamista koskeva säännös ehdotetaan siirrettäväksi 14 §:stä omaksi 14 a §:ksi. Pykälä vastaa Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemassa lainsäädännössä omaksuttua säätämistapaa. Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi työttömyysturvalakia koskeva maininta, koska työttömyysturvalaki ei sisälly tämän lain soveltamisalaan.

Voimaantulosäännös

Lakia sovellettaessa otettaisiin huomioon myös aika ennen lain voimaantuloa. Esimerkiksi arvioitaessa 7 ja 8 §:ssä tarkoitettujen henkilöiden kiinteitä siteitä Suomeen arviointiin vaikuttaisi myös ennen lain voimaantuloa tapahtunut oleskelu ulkomailla. Myös Suomeen muuttavan henkilön kohdalla otettaisiin huomioon myös Suomeen muodostuneet siteet ja oleskelu Suomessa ennen lain voimaantuloa.

Lain 12 §:n mukaan 7 ja 8 §:ssä tarkoitettuun henkilöön voitaisiin soveltaa sosiaaliturvalainsäädäntöä ulkomailla oleskelun ajan yhteensä enintään kymmenen vuotta. Kymmenen vuoden aika laskettaisiin lain voimaan

tullessa ulkomailla olevien henkilöiden kohdalla lain voimaantulopäivästä lukien. Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisen jatkaminen edellyttäisi tällöinkin, että henkilöllä voidaan edelleen katsoa olevan kiinteät siteet Suomeen.

Jos henkilöllä on lain voimaan tullessa voimassa oleva Kansaneläkelaitoksen antama päätös sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta, päätös on voimassa siinä mainitun ajan, vaikka henkilölle ei tämän lain mukaan olisi voitu antaa päätöstä.

Henkilö, joka on voimassa olevan lain 7 tai 8 §:n mukaan saanut kielteisen päätöksen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta, voi hakemuksesta saada tämän lain mukaisen päätöksen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta, jos hän täyttää laissa säädetyt edellytykset.

Tämän lain 12 §:ää sovelletaan Kansaneläkelaitoksen päätöksiin, jotka on annettu tämän lain voimaan tulon jälkeen.

1.2. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain tarkoitus.* Lakiesityksen 1 §:stä ehdotetaan poistettavaksi Suomessa asumista koskeva maininta. Lain soveltamisala ei määrytyisi Suomessa asumisen perusteella, vaan työttömyysturvalain soveltamisalasta säädetäisiin 1 luvun 8 §:ssä ja etuuksien myöntämisedellytyksistä lain asianomaisissa kohdissa. Tämän pykälän perusteella ei tehdä päätöstä siitä onko henkilöllä oikeus työttömyysetuuteen vai ei, vaan säännös määrittelee työttömyysturvalain tarkoituksen.

8 §. *Soveltamisala.* Pykälän nimi on muutettu. Soveltamisalain sijasta työttömyysturvalain soveltamisalasta säädettäisiin tässä pykälässä.

Työttömyysturvalain soveltamisalaan kuulsivat Suomessa työ- tai virkasuhteessa tai muussa palvelussuhteessa olevat henkilöt. Säännös kattaisi myös suomalaisella aluksella palvelevat henkilöt, jotka ovat merimieslain mukaisessa palvelussuhteessa sekä myös ulkomaisessa ulkomaanliikenteeseen käytettävässä kauppa-aluksessa työskentelevät henkilöt, joita koskee työttömyysturvalain 5

luvun 12 §:n mukainen lisävakuutus. Edelleen säännös kattaisi myös lain 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettut yrittäjät.

Lakia sovellettaisiin myös ulkomailla olevaan työntekijään, jonka suomalainen työnantaja on Suomesta lähettänyt ulkomaille työhön samalle työnantajalle. Sama koskisi työntekijää, jonka suomalainen yritys on lähettänyt ulkomaille työhön tämän yrityksen kanssa samaan taloudelliseen kokonaisuuteen kuuluvaan ulkomaiseen emo-, tytär- tai sisaryritykseen, jos työntekijän työsuhte lähetettävään yritykseen jatkuu ulkomailla työskentelyn ajan. Sen sijaan lain soveltamisalan piiriin eivät kuuluisi suomalaisen työnantajan ulkomaille lähettämät työntekijät, joiden työsuhte suomalaiseen työnantajaan on katkenut. Tällaisia henkilöitä ovat esimerkiksi saman konsernin sisällä eri työnantajan palvelukseen ulkomaille siirtyneet henkilöt. Siten työttömyysturva seuraisi työeläke- ja tapaturmavakuutuksessa vakiintunutta käytäntöä, jossa on kiinnitetty huomiota erityisesti sellaisiin kriteereihin kuten oikeuteen erottaa työntekijä ja palkanmaksuvastuuseen. Lakia sovellettaisiin myös henkilöön, joka on valtion palveluksessa ulkomailla. Ulkomailla työttömäksi jääneellä lähetetyllä työntekijällä tai virkamiehellä on kuitenkin oikeus työttömyysetuuteen vain, jos hän Suomessa täyttää etuuden myöntämisen edellytykset.

Pykälän 4 momentin mukaan lain soveltamisalaan eivät kuuluisi palkansaajat, jotka eivät maksa palkansaajan työttömyysvakuutusmaksua. Lain soveltamisalaan kuuluvan palkansaajan työttömyysvakuutusmaksusta säädetään työttömyysturvan rahoittamisesta annetussa laissa. Maksusta vapautetuista palkansaajista säädetään lain 15 §:ssä. Tapaturmavakuutuslain (608/1948) 34 §:n mukaan tapaturmavakuutuslaitos voi työnantajan hakemuksesta päättää, että työntekijä ei kuulu työnantajan tapaturmavakuutukseen, jos työntekijä työskentelee ulkomailla eikä työskentely ole enää tilapäistä. Tällaiselta työntekijältä ei peritä työttömyysvakuutusmaksua eikä häneen sen vuoksi tulisi työskentelyn perusteella soveltaa enää työttömyysturvalakia. Muutos vahvistaa työttömyysturvan vakuutusperiaatetta.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin ulkomaan kansalaisista, joihin ei sovelleta työt-

tömyysturvalakia. Tällaisia ovat muun muassa ulkomaisessa diplomaatti- tai konsuliedustustossa taikka valtioiden välisessä järjestössä työskentelevät henkilöt. Tältä osin säännös vastaa nykyistä käytäntöä.

Lain soveltamisala vaikuttaa lain muiden säännösten soveltamiseen. Työttömyyspäivärahan myöntämisen edellytyksenä olevasta työssäoloehdossa huomioon otettavasta työstä säädetään lain 5 luvussa. Työssäoloehdosta voitaisiin kuitenkin ottaa huomioon vain sellainen työ, jota tehdään henkilön kuulessa lain soveltamisalaan. Henkilö voisi täyttää työssäoloehdon myös pykälän 2 momentin mukaisesti lähetettynä työntekijänä ulkomailta tehdyllä työllä. Vastaavasti henkilön katsotaan olleen lain 2 luvun 11 §:ää sovellettaessa työmarkkinoilla myös sinä aikana kun hän on lähetettynä työntekijänä lain soveltamisalan piirissä. Ratkaistaessa onko henkilöllä ollut 2 luvun 11 §:n 2 momentissa tai 5 luvun 10 §:ssä tarkoitettu pätevä syy olla pois työmarkkinoilta sairauden, laitoshoidon, asevelvollisuuden, siviilipalveluksen, opintojen, lapsen syntymän, alle kouluikäisen lapsen hoidon tai muun näihin verrattavan syyn vuoksi ei enää edellytettäisi, että henkilö on tuona aikana asunut Suomessa soveltamisalain mukaisesti vaan henkilö on voinut tuona aikana olla myös ulkomailla. Säännöksellä on merkitystä muun muassa ulkomailla opiskeleville tai lähetyn työntekijän tai virkamiehen perheenjäsenille.

Lain 5 luvun 3 §:n 2 momentissa säädetään palkansaajan työssäoloehdon tarkastelujakson pidentämisestä. Kohta koskee sekä niin sanottua alku- että paluuehtoa. Yrittäjän työssäoloehdon pidentämisestä säädetään 5 luvun 7 §:ssä. Sairaus, laitoshoido, asevelvollisuus, siviilipalvelus, opinnot, lapsen syntymä, alle kouluikäisen lapsen hoito tai muu näihin verrattava ovat myös ulkomailla ollessa sellaisia hyväksyttäviä syitä, jotka mahdollistavat työssäoloehdon tarkastelujakson pidentämisen. Tämä mahdollistaa sen, että tietyinä ajankohtana tehty vakuutuksenalainen työ taikka yritystoiminta voidaan hyväksyä työssäoloehdosta.

Työttömyysetuuden myöntämisen edellytyksenä olisi, kuten nykyisinkin, että etuuden saaja asuu Suomessa. Suomessa asuminen ratkaistaisiin soveltamisalain 3, 3 a, 4 ja

10 §:n perusteella. Työttömyyskassat noudattaisivat Kansaneläkelaitoksen Suomessa asumista koskevaa päätöstä.

5 luku. Työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset

9 §. *Toisessa valtiossa täyttyneet vakuutus- ja työskentelykaudet.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi, jotta laissa viitattaisiin yhdenmukaisesti sosiaaliturva-asetukseen, kun kyse on asetuksesta 1408/71.

11 §. *Työssäoloehto eräissä tilanteissa.* Pykälässä viitattaisiin sosiaaliturva-asetukseen aikaisemman sosiaaliturvan yhteensovittamisesta annetun asetuksen sijasta.

6 luku. Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto

7 §. *Päivärahan enimmäisaika.* Pykälän sanamuotoa tarkennettaisiin siten, että päiväraha-kauden enimmäisaikaan luettaisiin myös työttömyyspäivät, joilta on maksettu työttömyysetuutta sellaisessa valtiossa, jossa sovelletaan sosiaaliturva-asetusta. Asiallisesti säännös vastaisi nykyistä pykälää.

1.3. Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 12 §:n 4 momentin ja 15 §:n 3 momentin kumoamisesta

1 §. Säännökset voitaisiin kumota, koska vapautuksen myöntäminen vakuutusmaksuvelvollisuudesta ei enää olisi sidoksissa soveltamisalakiin.

1.4. Laki työttömyyskassalain 3 §:n muuttamisesta

3 §. *Jäsenyyden ehdot.* Jäsenyyden ehtoja ehdotetaan muutettavaksi siten, että kassan jäseniksi voisivat liittyä palkkatyössä olevat henkilöt sekä yrittäjät, jotka työttömyysturvalain 1 luvun 8 §:n mukaan kuuluisivat työttömyysturvalain soveltamisalaan. Kassan jäsenyys ei siten edellyttäisi enää Suomessa asumista, vaan myös ne ulkomaan työssä olevat lähetetyt työntekijät ja virkamiehet, jotka ovat työttömyysturvalain sovelta-

misalan piirissä, voisivat olla kassan jäseniä, samoin kuin sellaiset henkilöt, jotka eivät asu Suomessa, mutta kuuluvat Suomessa tapahtuvan työskentelyn perusteella työttömyysturvalain soveltamisalaan. Kassan jäseneksi voisi päästä myös henkilö, jonka työ ei täytä työttömyyspäivärahan työssäoloehdot. Kassan jäsenyys ei kuitenkaan oikeuttaisi työttömyyspäivärahaan, jos työtön henkilö ei ole ollut riittävän pitkää aikaa työssäoloehdon täyttävässä työssä.

Eräissä Suomeen muuttotilanteissa myös työtön henkilö voisi liittyä kassan jäseneksi. Tällaisia tilanteita ovat pohjoismaiseen sosiaaliturvasopimukseen sisältyvä paluuoikeus, jossa työtön henkilö voi saada oikeuden päivärahaan välittömästi Suomeen tullessaan, jos hän on ollut Suomessa työssä ja kassan jäsen viimeisen viiden vuoden aikana ennen maahan saapumista. Vastaavasti asetuksen 1408/71 mukaan muun muassa rajantytöntekijät, joihin on sovellettu muun jäsenvaltion lainsäädäntöä, mutta jotka ovat asuneet Suomessa, ovat oikeutettuja liittymään kassan jäseneksi työttömäksi jäätyään.

1.5. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

1 §. Lain 1 §:n soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että Suomessa asuvan henkilön lisäksi sairausvakuutettuja olisivat myös Suomessa työskentelevät henkilöt. Suomessa asuminen ratkaistaisiin edelleen soveltamisalalain mukaisesti. Suomeen työhön tulevalla henkilöllä olisi työskentelyn ajan oikeus sairausvakuutusetuuksiin myös silloin, kun he eivät asu vakinaisesti Suomessa. Voimassa olevan soveltamiskäytännön mukaan työssä oleva henkilö ei ole oikeutettu sairaanhoitokorvauksiin, sairauspäivärahaan tai vanhempainetuuksiin, jos työsuhde kestää alle kaksi vuotta, kun vastaavassa tilanteessa Suomessa asuva työntekijä on oikeutettu sekä sairaanhoitokorvauksiin että työtuloon perustuvaan päivärahaan.

Lakiin sisällytettäisiin eräitä ulkomailla oleskelevia henkilöryhmiä kuten opiskelijat ja lähetetyt työntekijät. Vakuutettuja olisivat 3 momentin mukaan henkilöt, joihin suoraan soveltamisalalain nojalla tai hakemuksesta sovelletaan asumisperusteista sosiaaliturva-

lainsäädäntöä koskevia säännöksiä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että vakuutettuja eivät ole ulkomaisessa diplomaatti- tai konsuliedustustossa taikka valtioiden välisessä järjestössä palvelevat ulkomaan kansalaiset.

2 §. Sairausvakuutettuja olisivat sellaiset Suomessa työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa olevat henkilöt, joiden työsuhde jatkuu yhdenjaksoisesti vähintään neljä kuukautta ja joiden työaika ja -ansiot täyttävät työttömyysturvalain 5 luvun 4 §:ssä mainitut edellytykset. Työsuhteessa oleminen ratkaistaisiin työsopimuslain 1 luvun 1 §:n mukaan, virka- tai muussa palvelussuhteessa oleminen taas asiaa koskevan erityislainsäädännön kuten valtion virkamieslain, kunnallisten viranhaltijain palvelussuhdeturvasta annetun lain sekä muiden erityislakien mukaan. Säännös vastaa soveltamisalalakiin esitettyä säännöstä, jonka mukaan henkilöön sovelletaan asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä niissä tilanteissa, joissa henkilön oikeus sosiaaliturvaan määräytyy sosiaaliturva-asetuksen perusteella.

Työttömyysturvalain 5 luvun 4 §:n mukaan työaika koskevat edellytykset täyttyvät, kun henkilön työaika yhdessä tai useammassa työssä on yhteensä vähintään 18 tuntia tai kun jaksotyössä työsopimuksen mukainen säännöllinen työaika on tasoittumisjakson aikana keskimäärin yhteensä vähintään 18 tuntia kalenteriviikossa. Työaikaan voidaan lukea myös sellainen neljän peräkkäisen kalenteriviikon ajanjakso, jossa työaika on yhteensä vähintään 80 tuntia jakaantuneena kullekin kalenteriviikolle. Palkkaa koskevat edellytykset täyttyvät, kun palkka on työehtosopimuksen mukainen. Jos alalla ei ole työehtosopimusta, kokoaikatyön palkan on vastattava vähintään peruspäivärahan 40-kertaista määrää kuukaudessa. Tämä määrä vuonna 2004 on 926,40 euroa.

Viikoittaisesta työaikaedellytyksestä voidaan valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetyillä edellytyksillä poiketa opettajien, kotityöntekijöiden, urheilijoiden, taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaisissa (662/1985) tarkoitettujen luovaa tai esityksellistä työtä tekevien henkilöiden ja muiden vastaavien työaikajärjestelyiltään epätavallisilla työaloilla työskentele-

vien osalta.

Sairausvakuutettuja olisivat myös henkilöt, jotka ovat yrittäjien eläkelain (468/1969) tai maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) mukaisesti velvollisia ottamaan sanottujen lakien mukaisen vakuutuksen.

Säännöksen 2 momentissa säädettäisiin perheenjäsenen määritelmästä, joka vastaisi sisällöltään soveltamisalalain perheenjäsenen määritelmää.

1.6. Laki kansaneläkelain 1 ja 1 d §:n muuttamisesta

1 §. Säännöksestä poistettaisiin viittaus Suomessa asumiseen. Voimassaolevan lain 1 §:ssä oleva viittaus soveltamisalalakiin säilyisi, mutta sen sanamuoto olisi uusi. Ehdotettu muutos olisi tarpeen siksi, että soveltamisalalain mukaan henkilöön voidaan soveltaa kansaneläkelakia paitsi silloin, kun hänet katsotaan Suomessa asuvaksi, myös silloin, kun hän tekee työtä Suomessa siten kuin mainitussa laissa säädetään. Säännökset siitä, että Kansaneläkelaitos ratkaisee, onko henkilöä pidettävä Suomessa asuvana ja siitä, että Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään, on sisällytetty muutettavaksi ehdotettuun lakiin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta, joten ne poistettaisiin tarpeettomina.

1 d §. Säännös ehdotetaan muutettavaksi siten, että pakolaisen määritelmä olisi yhdenmukainen ehdotetun soveltamisalalain pakolaisen määritelmän kanssa.

1.7. Laki perhe-eläkelain muuttamisesta

1 §. Pykälän 1 momentista poistettaisiin viittaus Suomessa asumiseen. Sen sijaan säädettäisiin, että perhe-eläkelain soveltaminen edunjättäjään ja edunsaajaan ratkaistaan soveltamisalalain mukaan. Voimassaolevan lain 2 §:ssä oleva viittaus soveltamisalalakiin lisättäisiin 1 §:n 2 momenttiin, ja lain 2 § kumottaisiin tarpeettomana.

Ehdotettu muutos olisi tarpeen siksi, että soveltamisalalain mukaan henkilö voi olla sen soveltamisalaan kuuluvien lakien mukaisesti vakuutettu paitsi silloin, kun hänet katsotaan Suomessa asuvaksi, myös silloin, kun

hän tekee työtä Suomessa tai ulkomailla tai on ulkomailla vakuutetun henkilön perheenjäsenenä siten kuin mainitussa laissa säädetään.

2 §. Lain 2 § kumottaisiin tarpeettomana. Kansaneläkelaitos ei enää etuuden myöntämisen yhteydessä erikseen ratkaise, onko henkilöä pidettävä Suomessa asuvana. Säännös siitä, että Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään, on sisällytetty muutettavaksi ehdotettuun soveltamisalalakiin.

4 a §. Säännös ehdotetaan muutettavaksi siten, että pakolaisen määritelmä olisi yhdenmukainen soveltamisalalain pakolaisen määritelmän kanssa.

1.8. Laki lapsilisälain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin muutokset, jotka vastaavat soveltamisalalain muutosta. Lapsilisän myöntämisen yleinen edellytys Suomessa asumisesta korvattaisiin viittauksella soveltamisalalakiin. Ehdotettu muotoilu tarkoittaa, että lapsilisälain soveltaminen lapseen ratkaistaan edelleen paitsi lapsilisälain omien säännösten, myös soveltamisalalain mukaan. Muutoksella ei ole vaikutusta yksittäisten henkilöiden oikeuteen saada lapsilisää. Oikeus lapsilisään olisi kuitenkin nykyisin Suomessa asuvasta lapsesta sekä tietyissä tilanteissa ulkomailla asuvasta lapsesta.

1.9. Laki äitiysavustuslain 1 ja 3 §:n muuttamisesta

1 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi teknisesti siten, että edellytys Suomessa asumisesta poistettaisiin. Muutoksella ei ole merkitystä yksittäisten henkilöiden oikeuteen saada äitiysavustus, vaan muutos liittyy soveltamisalalain muutokseen, jolla Suomessa asuminen korvataan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisella.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin edelleen soveltamisalalakiin. Säännökset siitä, että Kansaneläkelaitos ratkaisee, onko henkilöä pidettävä Suomessa asuvana sen mukaan kuin soveltamisalalain säädetään ja siitä, että Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa ha-

kea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään, on sisällytetty soveltamisalalakiin, joten ne poistettaisiin tarpeettomina.

3 §. Pykälän 1 momentin sanamuoto muutettaisiin ehdotetun 1 §:n sanamuodon mukaiseksi. Siten vaatimus Suomessa asumisesta poistettaisiin.

1.10. Laki rintamasotilaseläkelain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan laissa tarkoitettu Suomessa asuminen ratkaistaisiin soveltamisalalain mukaan kotikuntalain sijasta. Muutoksen tarkoituksena on ratkaista henkilön Suomessa asuminen saman lain mukaan aina kuin Kansaneläkelaitoksen toimeenpaneman etuuden myöntämisen yleisenä edellytyksenä on, että henkilö asuu Suomessa.

1.11. Laki eläkkeensaajien asumistukilain 1 a §:n muuttamisesta

1 a §. Pykälää tarkistettaisiin teknisesti vastaamaan soveltamisalalakiin ehdotettuja muutoksia. Henkilön Suomessa asuminen ratkaistaisiin aina soveltamisalalain mukaan eikä etuusratkaisun yhteydessä. Tuen myöntämisen muista edellytyksistä säädettäisiin nykyiseen tapaan eläkkeensaajien asumistukilaissa.

1.12. Laki lapsen hoitotuesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Pykälän 2 momenttia tarkistettaisiin vastaamaan soveltamisalalakiin ehdotettuja muutoksia. Lapsen Suomessa asuminen ratkaistaisiin aina soveltamisalalain mukaan eikä etuusratkaisun yhteydessä. Tuen myöntämisen muista edellytyksistä säädettäisiin nykyiseen tapaan tässä laissa.

Hoitotuki myönnettäisiin ainoastaan sellaisesta lapsesta, joka asuu vakinaisesti Suomessa tai joka on tilapäisesti ulkomailla. Jos lapsi muuttaa vakinaisesti ulkomaille, oikeutta hoitotukeen ei olisi. Ehdotettu muutos vastaa asetuksen 1408/71 säännöksiä. Lapsen hoitotuki on lueteltu asetuksen 1408/71 liitteessä II a maksuihin perustumattomana erityisyytenä, joka myönnetään ainoastaan

Suomessa asuvasta lapsesta.

Voimaantulosäännös

Tämän lain voimaan tullessa myönnetyn etuuden maksaminen jatkuu päätöksessä mainituin edellytyksin tämän lain estämättä.

1.13. Laki vammaistukilain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Pykälän 3 momenttia tarkistettaisiin vastaamaan soveltamisalalakiin ehdotettuja muutoksia. Henkilön Suomessa asuminen ratkaistaisiin aina soveltamisalalain mukaan eikä etuusratkaisun yhteydessä. Tuen myöntämisen muista edellytyksistä säädettäisiin nykyiseen tapaan tässä laissa.

Vammaistuki myönnettäisiin ainoastaan sellaiselle henkilölle, joka asuu vakinaisesti Suomessa tai joka on tilapäisesti ulkomailla. Jos henkilö muuttaa ulkomaille vakinaisesti, oikeutta vammaistukeen ei olisi. Ehdotettu muutos vastaa asetuksen 1408/71 säännöksiä. Vammaistuki on lueteltu asetuksen 1408/71 liitteessä II a maksuihin perustumattomana erityiseturuna, joka myönnetään ainoastaan Suomessa asuvalle henkilölle.

Voimaantulosäännös

Tämän lain voimaan tullessa myönnetyn etuuden maksaminen jatkuu päätöksessä mainituin edellytyksin tämän lain estämättä.

1.14. Laki kuntoutusrahalain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

1 §. Pykälän soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että laissa tarkoitettuun kuntoutuksen aikaiseen toimeentuloturvaan olisivat oikeutettuja sairausvakuutuslain mukaan vakuutetut henkilöt. Voimassa olevassa laissa soveltamisalasta säädetään 2 §:n 1 momentissa siten, että Suomessa asuvalle henkilöllä on oikeus kuntoutusrahaan kuntoutuksen ajalta. Pykälän 4 momentissa ei sen sijaan ole erikseen säädetty soveltamisalasta silloin kun kyse on ylläpitokor-

vauksesta tai kuntoutusavustuksesta. Ehdotettu soveltamisalaa koskeva muutos koskisi kaikkia kuntoutusrahalain mukaisia etuuksia.

2 §. Pykälän 1 momentista poistettaisiin soveltamisalaa koskevat määräykset, joista säädettäisiin 1 §:ssä. Pykälän 2 momentti tulisi kumota. Suomessa asumisesta ei ole tarpeen säätää erikseen, koska lain soveltamisala määräytyisi sairausvakuutuslain mukaan.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005. Asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 2 a §:n 1—3 kohta ja 3 b § ehdotetaan kuitenkin tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Tavoitteena on, että mainitut säännökset voisivat tulla voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2004.

3. Säättämisyjärjestys

Hallitus katsoo, että ehdotetut lait voidaan saattaa voimaan tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että asiasta pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto, koska esitykset liittyvät Suomen perustuslain 19 §:ssä säädettyyn oikeuteen sosiaaliturvaan.

Perustuslain 80 §:n edellytykset on otettu huomioon siten, että eräitä sosiaaliturvaoikeutta koskevia edellytyksiä tai rajoituksia koskevia säännöksiä on sisällytetty lakiin, kun ne tällä hetkellä perustuvat soveltamiskäytäntöön.

Asiassa on kyse myös Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaisesta yhdenvertaisuusperiaatteen toteuttamisesta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

*Lakiehdotukset***1.****Laki****asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 30 päivänä joulukuuta 1993 annetun lain (1573/1993) 1 ja 2 §, 2 luvun otsikko, 3 ja 4 §, 5 §:n 1 momentti, 6, 7, 7 a, 8 ja 9 §, 10 §:n 1 momentin johtokappale sekä 11, 12, 13 ja 14 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1 § osaksi laissa 990/1996, 3 ja 4 §, 5 §:n 1 momentti sekä 7, 7 a ja 8 § laissa 1128/1998, 13 § viimeksi mainitussa laissa ja laissa 342/1997 ja 14 § viimeksi mainitussa laissa, sekä

lisätään lakiin uusi 2 a, 3 a—3 c, 13 a, 13 b ja 14 a §, seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Jollei Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista tai sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammattiharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetusta neuvoston asetuksesta (ETY) N:o 1408/71, jäljempänä *sosiaaliturva-asetus*, muuta johdu, tämän lain mukaan ratkaistaan onko henkilöön sovellettava seuraavaa sosiaaliturvalainsäädäntöä:

1) kansaneläkelaki (347/1956), perhe-eläkelaki (38/1969), lapsilisälaki (796/1992), äitiysavustuslaki (477/1993) ja asumistukilaki (408/1975); sekä

2) eläkkeensaajien asumistukilaki (591/1978), lapsen hoitotuesta annettu laki (444/1969), vammaistukilaki (124/1988), rintamasotilaseläkelaki (119/1977) ja maahanmuuttajan erityistuesta annettu laki (1192/2002), kun on kyse tämän lain 3, 3 a ja 4 §:stä sekä 3 ja 4 luvun säännösten soveltamisesta.

2 §

Toimeenpano

Tämän lain toimeenpanosta huolehtii Kansaneläkelaitos, josta säädetään Kansaneläke-

laitoksesta annetussa laissa (731/2001).

2 a §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) työntekijällä työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa olevaa henkilöä, jonka työaika ja ansiot täyttävät työttömyysturvalain (1290/2002) 5 luvun 4 §:ssä säädetyt edellytykset;

2) työskentelyllä työskentelyä 1 kohdassa tarkoitettussa työ-, virka tai muussa palvelussuhteessa;

3) yrittäjällä henkilöä, joka on yrittäjien eläkelain (468/1969) tai maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) mukaisesti velvollinen ottamaan sanottujen lakien mukaisen vakuutuksen;

4) lähetetyllä työntekijällä 1 kohdassa tarkoitettua työntekijää, jonka työnantaja on lähettänyt työskentelemään toiseen maahan ja joka on lähettävän työnantajan palveluksessa tai työnantajan kanssa samaan taloudelliseen kokonaisuuteen kuuluvassa emo-, tytär- tai sisaryrityksessä tai muussa sellaisessa yrityksessä, jossa lähettävällä työnantajalla on määräysvaltaa;

5) tutkijalla henkilöä, joka suorittaa tohtorin tutkinnon jälkeistä tieteellistä tutkimusta;

6) opiskelijalla henkilöä, joka on ammatillisessa tai tutkintoon johtavassa koulutuksessa;

7) lähetystyöntekijällä henkilöä, joka on Suomessa rekisteröidyn lähetysjärjestön, evankelis-luterilaisen tai ortodoksisen seurakunnan tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan ulkomaille lähetystyöhön lähettämä työntekijä ja joka on kyseisen työnantajan palveluksessa lähetystyön ajan sekä Suomessa työeläkevakuutettu;

8) kehitysyhteistyöntekijällä kehitysyhteistyöhankkeessa työskentelevää henkilöä, jos hankkeen rahoitukseen käytetään Suomen valtion tulo- ja menoarvioon sisältyviä kehitysyhteistyömäärärahoja tai jos Suomen valtio muuten osallistuu hankkeeseen kansainvälisesti vakiintuneen kansainvälisen järjestön toiminnan kautta;

9) perheenjäsenellä henkilön aviopuolisoa ja hänen tai hänen puolisonsa alle

18-vuotiasta lasta; puolisoihin rinnastetaan nainen ja mies, jotka jatkuvasti elävät avioliitonomaisissa olosuhteissa yhteisessä taloudessa;

10) suomalaista syntyperää olevalla henkilöllä ulkomaalaista, joka on saanut oleskeluluvan ulkomaalaislain (378/1991) 18 §:n 1 momentin 1 kohdan tai 18 a §:n perusteella;

11) pakolaisella ulkomaalaista, joka on Suomessa saanut turvapaikan tai pakolaiskiintiössä pakolaisuuden perusteella oleskeluluvan taikka joka on näiden ulkomaalaisten pakolaiseksi katsottava perheenjäsen ja saanut perhesiteen perusteella oleskeluluvan; ja

12) kansalaisuudettomalla henkilöllä henkilöä, jota tarkoitetaan valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa (SopS 80/1968).

2 luku

Sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen

3 §

Suomessa asuminen

Sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan Suomessa vakinaisesti asuvaan henkilöön, jolla on Suomessa varsinainen asunto ja koti ja joka jatkuvasti pääasiallisesti oleskelee täällä.

3 a §

Suomeen muuttaminen

Sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan Suomeen muuttavaan henkilöön jo maahan tulosta alkaen, jos henkilön hänen olosuhteensa kokonaisuudessaan huomioon ottaen voidaan katsoa muuttavan Suomeen vakinaisesti asumaan.

Suomeen muuttavan henkilön asumisen vakinaisuutta osoittavina seikkoina voidaan ottaa huomioon muun muassa, että:

1) hän on aiemmin asunut vakinaisesti Suomessa tai että hän on suomalaista syntyperää;

2) hän on pakolainen tai saanut oleskeluluvan Suomessa suojelun tarpeen perusteella;

3) hän on Suomessa vakinaisesti asuvan henkilön perheenjäsen;

4) hänellä on vähintään kahden vuoden työsopimus tai muu siihen rinnastettava sopimus Suomessa tehtävää työtä varten; tai

5) hänellä on muita siteitä Suomeen.

Henkilön ei voida katsoa muuttavan Suomeen vakinaisesti asumaan, jos hän muuttaa maahan yksinomaan opiskelutarkoituksessa.

Suomesta turvapaikkaa hakevan henkilön ei katsota tämän lain mukaan asuvan vakinaisesti Suomessa sinä aikana, jona hän oleskelee täällä ilman, että hänen turvapaikkahakemustaan tai maasta poistamista koskeva asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Myöskään tilapäisen suojelun tarpeen perusteella oleskeluluvan saaneen henkilön ei katsota muuttavan vakinaisesti Suomeen.

Jos henkilön ei maahan tullessa ole katsottu muuttavan Suomeen vakinaisesti asumaan mutta edellytyksen voidaan katsoa täyttyvän myöhemmin, häneen sovelletaan sosiaaliturvalainsäädäntöä edellytyksen täyttymisestä lukien.

3 b §

Työskentely ja yritystoiminta

Työntekijään tai yrittäjään, jonka oikeus Suomen sosiaaliturvaan määräytyy sosiaaliturva-asetuksen mukaan, sovelletaan tämän lain mukaista sosiaaliturvalainsäädäntöä työskentelyn tai yritystoiminnan aloittamisesta lukien, jos hän työskentelee yhtäjaksoisesti vähintään neljän kuukauden ajan, tai kun hän on yhtäjaksoisesti harjoittanut yritystoimintaa vähintään neljän kuukauden ajan.

3 c §

Laillisuusvaatimus

Tätä lakia sovellettaessa edellytetään, että maassa oleskelu, asuminen ja työskentely on laillista. Lisäksi edellytetään, että Suomeen muuttavalla henkilöllä on vähintään yhden vuoden oleskeluun oikeuttava voimassa oleva oleskelulupa, milloin sellainen lupa hänel-

tä vaaditaan. Erityisestä syystä myös alle yhden vuoden oleskelulupa täyttää edellytyksen, jos oleskeluluvan jatkamiselle ei ole esitettyä.

4 §

Oleskelu ulkomailla

Sosiaaliturvalainsäädäntöä ei sovelleta ulkomailla vakinaisesti muuttavaan henkilöön. Sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan kuitenkin edelleen Suomessa asuvaan henkilöön, joka tilapäisesti oleskelee ulkomailla, jos oleskelun voidaan arvioida kestävän enintään yhden vuoden.

Henkilöön, joka toistuvasti oleskelee ulkomailla siten, ettei yhtäjaksoinen ulkomailla oleskelu ylitä yhtä vuotta, sovelletaan sosiaaliturvalainsäädäntöä vain, jos hänen voidaan ulkomailla oleskelusta huolimatta katsoa asuvan vakinaisesti Suomessa ja hänellä on kiinteät siteet Suomeen.

5 §

Erät palvelussuhteet

Sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan ulkomailla työskentelevään Suomen kansalaiseen, jos hän:

1) lähetettyyn henkilöstöön kuuluvana työskentelee Suomen ulkomaan edustuksessa ja on palvelussuhteessa Suomen valtioon;

2) on Suomen valtion palveluksessa ulkomailla tai 1 kohdassa tarkoitetun henkilön yksityispalvelija, jos häneen välittömästi ennen palvelussuhteen alkamista sovellettiin sosiaaliturvalainsäädäntöä;

3) palvelee muussa 1 kohtaan rinnastetussa tehtävässä ja nauttii samoja etuoikeuksia ja -vapauksia kuin diplomaattiset edustajat ja on palvelussuhteessa suomalaiseen työnantajaan; tai

4) on Suomesta lähetetty lähetystyöntekijä tai kehitysyhteistyöntekijä, jos häneen välittömästi ennen palvelussuhteen alkamista sovellettiin sosiaaliturvalainsäädäntöä.

6 §

Palvelu suomalaisessa aluksessa

Tämän lain mukaista sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan suomalaisessa aluksessa merimieslain (423/1978) mukaisessa palvelussuhteessa olevaan henkilöön.

Ulkomaankauppaliikenteen kauppa-alusluettelosta annetun lain (1707/1991) mukaiseen kauppa-alusluetteloon merkityssä suomalaisessa aluksessa palvelevan muussa kuin 1 momentin mukaisessa palvelussuhteessa olevaan henkilöön ei sovelleta sosiaaliturvalainsäädäntöä, jollei hän viimeisen vuoden kuluessa ennen palvelussuhteen alkamista aluksessa ole asunut Suomessa siten kuin 3 §:ssä säädetään.

7 §

Työskentely ja opiskelu ulkomailla

Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista jatketaan hakemuksesta ulkomailla yli vuoden oleskelevaan henkilöön, jolla on kiinteät siteet Suomeen ja joka on:

- 1) suomalaisen työnantajan Suomesta ulkomaille lähettämä lähetetty työntekijä;
- 2) suomalaisen työnantajan ulkomailla palvelukseensa ottama työntekijä; tai
- 3) päätoiminen opiskelija tai tutkija.

7 a §

Kiinteät siteet

Arvioitaessa, onko henkilöllä 4, 7 ja 8 §:ssä tarkoitetut kiinteät siteet Suomeen, harkinta perustuu henkilön tilanteen kokonaisvaltaiseen tarkasteluun. Arvioinnissa otetaan huomioon Suomessa ja toisessa maassa oleskelun ja asumisen kesto ja jatkuvuus sekä perhesiteet. Osoituksena kiinteistä siteistä voidaan pitää toistuvaa oleskelua, asuntoa, työsuhdetta, työn luonnetta, työnantajan kotipaikkaa ja työeläketurvan järjestämistä Suomessa sekä muita näihin verrattavia seikkoja.

8 §

Perheenjäsenet

Ulkomailla olevan 5 ja 7 §:ssä tarkoitetun henkilön mukana ulkomailla olevaan samassa taloudessa asuvaan perheenjäseneseen sovelletaan hakemuksesta edelleen sosiaaliturvalainsäädäntöä edellyttäen, ettei hän oman yhtäjaksoisesti yli neljä kuukautta jatkuvan työskentelyn perusteella kuulu vieraan valtion lainsäädännön piiriin tai ettei hänellä muutoin olosuhteidensa perusteella voida arvioida olevan kiinteämpiä siteitä vieraaseen valtioon kuin Suomeen.

Sama koskee ulkomailla olevan henkilön mukana olevaa tämän kanssa samassa taloudessa ulkomailla asuvaa perheenjäsentä, jos 1 momentissa tarkoitettuun henkilöön sovelletaan Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä sosiaaliturva-asetuksen tai Suomea sitovan sosiaaliturvasopimuksen perusteella eikä sosiaaliturva-asetuksesta tai sosiaaliturvasopimuksesta muuta johdu.

3 luku

Sosiaaliturvalainsäädännön yhteensovittaminen ja kansainväliset sopimukset

9 §

Sosiaaliturvaa koskeva yhteisön lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset

Jos henkilöön sovelletaan sosiaaliturva-asetuksen tai Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen perusteella vieraan valtion sosiaaliturvaa koskevaa lainsäädäntöä, häneen ei sovelleta sosiaaliturva-asetuksen tai sopimuksen soveltamisalan mukaisen lainsäädännön osalta tässä laissa tarkoitettua sosiaaliturvalainsäädäntöä.

10 §

Eräiden edustustojen henkilökunta

Vieraan valtion kansalaiseen ei sovelleta tämän lain mukaista sosiaaliturvalainsäädäntöä, jos hän Suomessa:

11 §

Pakolaiset ja kansalaisuudettomat henkilöt

Mitä tässä laissa säädetään Suomen kansalaisesta, sovelletaan myös pakolaiseen ja kansalaisuudettomaan henkilöön, johon sovelletaan tämän lain mukaista sosiaaliturvalainsäädäntöä.

4 luku

Päätös, muutoksenhaku ja päätöksen poistaminen

12 §

Päätöksen antaminen

Henkilöllä on hakemuksesta oikeus saada päätös siitä, sovelletaanko häneen sosiaaliturvalainsäädäntöä. Päätöstä haetaan Kansaneläkelaitokselta.

Hakemus sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 7 ja 8 §:ssä tarkoitettuun henkilöön on tehtävä Kansaneläkelaitokselle vuoden kuluessa siitä, kun henkilö siirtyi ulkomaille tai kun edellisen päätöksen voimassaolo päättyi. Määräajasta voidaan poiketa erityisestä syystä. Määräaika ei kuitenkaan koske 5 §:ssä tarkoitettua henkilön perheenjäsentä.

Päätös sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 7 ja 8 §:ssä tarkoitettuun henkilöön annetaan määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi siitä, kun henkilö siirtyi ulkomaille. Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista voidaan jatkaa enintään viisi vuotta, jos henkilöllä on edelleen kiinteät siteet Suomeen. Päätös 5 §:ssä tarkoitettua henkilön perheenjäsenelle annetaan kuitenkin ajaksi, jonka 5 §:ssä tarkoitettu henkilö työskentelee ulkomailta.

Henkilölle, johon on ulkomailta oleskelun aikana 7 ja 8 §:n perusteella sovellettu sosiaaliturvalainsäädäntöä kymmenen vuoden ajan, voidaan antaa uusi päätös sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta, jos hän on asunut Suomessa vähintään vuoden ajan ennen uuden hakemuksen jättämistä.

Kansaneläkelaitos antaa viran puolesta pää-

töksen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 4—6 §:n perusteella henkilölle, jonka ulkomailta oleskelusta se saa tiedon.

13 §

Muutoksenhaku

Kansaneläkelaitoksen päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta tarkastuslautakunnalta ja tarkastuslautakunnan päätökseen tyytymätön vakuutusosoikeudelta. Vakuutusosoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Asianosaisen katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on postitettu kirjeellä hänen ilmoittamallaan osoitteella, jollei muuta näytetä.

Valituskirjelmä on toimitettava Kansaneläkelaitokselle 30 päivän kuluessa siitä, kun valittaja on saanut päätöksestä tiedon.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

13 a §

Itseoikaisu

Jos Kansaneläkelaitos hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiassa oikaisupäätös. Oikaisupäätökseen saa hakea muutosta siten kuin 13 §:ssä säädetään.

Jos Kansaneläkelaitos ei voi oikaista valituksen kohteena olevaa päätöstä 1 momentissa mainitun tavoin, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa asianomaisen muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi. Kansaneläkelaitos voi tällöin väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy valituksessa esitetyn vaatimuksen. Jos valitus on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle, on väliaikaisesta päätöksestä ilmoitettava sille viipymättä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettua määrääjasta voidaan poiketa, jos valituksen johdos-

ta tarvittavan lisäselvityksen hankkiminen sitä edellyttää. Lisäselvityksen hankkimisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava valittajalle. Valituskirjelmä ja lausunto on kuitenkin aina toimitettava asianomaiselle muutoksenhakuelimelle 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

13 b §

Valituksen myöhästyminen

Jos tarkastuslautakunnalle tai vakuutusoskeudelle annettava valitus on saapunut 13 §:ssä säädetyn määräajan jälkeen, asianomainen muutoksenhakuelin voi tästä huolimatta ottaa valituksen tutkittavakseen, jos myöhästymiseen on ollut painavia syitä.

14 §

Päätöksen poistaminen

Jos tässä laissa tarkoitettua asiaa koskeva lainvoimainen päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lain vastainen, vakuutusosikeus voi kansaneläkelaitoksen esityksestä tai asianomaisen hakemuksesta, varattuaan muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluiksi, poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tehtyään edellä sanotun esityksen Kansaneläkelaitos voi, kunnes asia on uudelleen ratkaistu, väliaikaisesti soveltaa sosiaaliturvalainsäädäntöä esityksensä mukaisena.

Jos asiassa, jossa on kysymys sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta tai soveltamiseen liittyvästä ajankohdasta, ilmenee uutta selvitystä, Kansaneläkelaitoksen on tutkittava asia uudelleen. Kansaneläkelaitos voi aikaisemman lainvoimaisen päätöksen estämättä soveltaa henkilöön sosiaaliturvalainsäädäntöä hänen edukseen. Myös tarkastuslautakunta ja vakuutusosikeus voivat menetellä vastaavasti muutoksenhakuasiaa käsitellessään. Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin 13 §:ssä säädetään.

14 a §

Virheen korjaaminen

Jos Kansaneläkelaitoksen päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai ilmeisen väärään lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, Kansaneläkelaitos voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

Päätös voidaan korjata asianomaisen eduksi tai vahingoksi. Päätöksen korjaaminen asianomaisen vahingoksi edellyttää, että asianosainen suostuu päätöksen korjaamiseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tätä lakia sovellettaessa otetaan huomioon myös aika ennen tämän lain voimaantuloa. Kuitenkin tämän lain voimaan tullessa ulkomailla oleskelevan tämän lain 7 tai 8 §:ssä tarkoitetun henkilön katsotaan 12 §:n 3 momenttia sovellettaessa siirtyneen ulkomaille tämän lain voimaan tullessa.

Tämän lain estämättä on Kansaneläkelaitoksen tämän lain voimaan tullessa voimassa olevan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 7 §:n nojalla antama päätös voimassa päätöksessä määrätyn ajan.

Kansaneläkelaitos ratkaisee hakemuksesta sovelletaanko sosiaaliturvalainsäädäntöä tämän lain 7 ja 8 §:ssä tarkoitettuun henkilöön, joihin ei tämän lain voimaan tullessa sovelleta sosiaaliturvalainsäädäntöä. Hakemus on tehtävä kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaan tulosta. Sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan tällöin hakemuspäivästä lukien.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa ollut asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 13 §:ää sovelletaan asioihin, joissa Kansaneläkelaitos on antanut päätöksen ennen tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki**työttömyysturvalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä joulukuuta 2002 annetun työttömyysturvalain (1290/2002) 1 luvun 1 ja 8 §, 5 luvun 9 ja 11 § sekä 6 luvun 7 §, seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Työttömän työnhakijan taloudelliset mahdollisuudet hakea työtä ja parantaa edellytyksiään päästä tai palata työmarkkinoille turvataan korvaamalla työttömyydestä aiheutuvia taloudellisia menetyksiä tämän lain mukaisesti.

8 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan Suomessa työ- tai virkasuhteessa tai muussa palvelussuhteessa olevaan henkilöön, ulkomaisessa ulkomaan liikenteeseen käytettävässä kauppa-alueessa työskentelevään henkilöön sekä yrittäjään ja työttömään henkilöön siten kuin jäljempänä säädetään.

Lakia sovelletaan myös työntekijään, jonka suomalainen työnantaja on Suomesta lähettänyt ulkomaille työhön samalle työnantajalle. Sama koskee työntekijää, jonka suomalainen yritys on lähettänyt ulkomaille työhön tämän yrityksen kanssa samaan taloudelliseen kokonaisuuteen kuuluvaan ulkomaiseen emo-, tytär- tai sisaryritykseen, jos työntekijän työsuhde lähettäneeseen yritykseen jatkuu ulkomailta työskentelyn ajan.

Lakia sovelletaan myös Suomen valtion palveluksessa työskentelevään henkilöön, jo-

ka lähetettyyn henkilöstöön kuuluvana työskentelee Suomen ulkomaan edustustossa, tai johon välittömästi ennen palvelussuhteen alkamista sovellettiin tätä lakia.

Tätä lakia ei sovelleta palkansaajaan, joka ei ole velvollinen maksamaan työttömyys-etuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 15 §:n mukaista työttömyysvakuutusmaksua.

Tätä lakia ei sovelleta myöskään ulkomaan kansalaiseen, joka Suomessa palvelee vieraan valtion diplomaattisena edustajana, lähetettynä konsuliedustajana, valtioiden välisessä järjestössä tai kuuluu vieraan valtion ulkomaanedustuston hallinnolliseen tai tekniseen henkilökuntaan, palveluskuntaan taikka on edellä tarkoitetun henkilön yksityispalvelija.

Oikeus tämän lain mukaisiin etuuksiin on työttömällä, joka asuu Suomessa ja täyttää etuuden saamisen edellytykset siten kuin tässä laissa säädetään, jollei sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perhejäseniinsä annetusta neuvoston asetuksesta (ETY) N:o 1408/71, jäljempänä *sosiaaliturva-asetus*, tai pohjoismaisesta sosiaaliturvasopimuksesta (SopS 105—106/1993) muuta johdu.

Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a, 4 ja 10 §:n mukaan. Jos kysymys on oikeudesta työttömyyskassan maksamaan etuuteen, työttömyyskassan on tarvittaessa ennen päivärahaa koskevan päätöksen antamista pyydettävä Kansaneläkelaitoksen päätös siitä asuuko

henkilö Suomessa.

5 luku

Työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset

9 §

Toisessa valtiossa täytyneet vakuutus- ja työskentelykaudet

Jos Suomen tekemän sosiaaliturvasopimuksen tai sosiaaliturva-asetuksen säännösten mukaan muussa valtiossa täytyneet vakuutus- tai työskentelykaudet on luettava työssäoloehtoon, edellytyksenä niiden huomioon ottamiselle on, että henkilö on työskennellyt Suomessa välittömästi ennen työttömyyttä vähintään neljä viikkoa.

11 §

Työssäoloehto eräissä tilanteissa

Henkilölle, joka on saanut tämän lain mukaista työttömyyspäivärahaa sosiaaliturva-asetuksen mukaisesti aikana, jona hän on hakenut työtä toisesta jäsenvaltiosta ja joka ei ole kolmen kuukauden kuluessa siitä kun hän lähti maasta palannut työnhakijaksi Suomeen, maksetaan työttömyyspäivärahaa uudelleen vasta kun hän on ollut työssä tai 2 lu-

vun 16 §:n mukaisessa koulutuksessa neljä viikkoa.

6 luku

Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto

7 §

Päivärahakauden enimmäisaika

Peruspäivärahaa ja ansiopäivärahaa maksetaan yhteensä enintään 500 työttömyyspäivältä. Enimmäisaikaan luetaan myös 10 luvun mukaiset koulutuspäivärahat. Enimmäisaikaan luetaan myös sellaiset työttömyyspäivät, joilta henkilölle on maksettu työttömyysetuutta sellaisessa valtiossa, jossa sovelletaan sosiaaliturva-asetusta tai jonka kanssa Suomella on työttömyysturvaa koskeva sopimus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain estämättä on Kansaneläkelaitoksen lain voimaan tullessa voimassa olevan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 7 §:n nojalla antama päätös voimassa päätöksessä määrätyn ajan.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun 12 §:n 4 momentin ja 15 §:n 3 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan työttömyysetuuksien rahoituksesta 24 päivänä heinäkuuta 1998 annetun lain (555/1998) 12 §:n 4 momentti ja 15 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat

laissa 1301/2002.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki**työttömyyskassalain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 24 päivänä elokuuta 1984 annetun työttömyyskassalain (603/1984) 3 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laeissa 99/1990 ja 1291/2002, seuraavasti:

3 §

Jäsenyyden ehdot

Palkansaajakassan jäseneksi pääsee työttömyysturvalain (1290/2002) soveltamisalaan kuuluva palkkatyöntekijä, joka ei ole täyttänyt 65 vuotta ja joka työskentelee sellaisessa ammatissa tai sellaisella työalalla, joka kuuluu kassan toiminnan piiriin. Yrittäjäkassan jäseneksi pääsee työttömyysturvalain soveltamisalaan kuuluva yrittäjä, joka ei ole täyttänyt 65 vuotta. Yrittäjänä pidetään työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettua henkilöä, jonka toimeentulon on katsotta-

va perustuvan yritystoiminnasta saatavaan tuloon. Työtön henkilö voi päästä kassan jäseneksi sen mukaan kuin sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuihin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 1408/71 säädetään tai pohjoismaisessa sosiaaliturvasopimuksessa (SopS 105—106/1993) määrätään.

—————
 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki**sairausvakuutuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/1963) 1 §, sellaisena kuin se on laeissa 499/1970, 552/1993 ja 1576/1993, sekä *lisätään* lakiin siitä mainitulla lailla 1576/1993 kumotun 2 §:n tilalle uusi 2 §, seuraavasti:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1 §

Suomessa asuva henkilö on vakuutettu tämän lain mukaisesti. Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaalitur-

valainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a, 4, 9 ja 10 §:n mukaan.

Työntekijä tai yrittäjä on vakuutettu työskentelyn tai yritystoiminnan aloittamisesta lukien, jos hän työskentelee yhtäjaksoisesti vähintään neljän kuukauden ajan, tai kun hän on yhtäjaksoisesti harjoittanut yritystoimintaa vähintään neljän kuukauden ajan.

Vakuutettu on myös henkilö, johon sovelletaan sosiaaliturvalainsäädäntöä asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 5—8 §:n mukaan.

Vakuutettu ei ole ulkomaan kansalainen, joka Suomessa palvelee vieraan valtion diplomaattisena edustajana, lähetettynä konsuliedustajana, valtioiden välisessä järjestössä tai kuuluu vieraan valtion ulkomaanedustuston hallinnolliseen tai tekniseen henkilökuntaan, palveluskuntaan taikka on edellä tarkoitettun henkilön yksityispalvelija.

Oikeus tämän lain mukaisiin etuuksiin on henkilöllä, joka täyttää jäljempänä tässä laissa säädetyt etuuden saamisen edellytykset.

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan työntekijällä työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa olevaa

henkilöä, jonka työaika ja ansiot täyttävät työttömyysturvalain (1290/2002) 5 luvun 4 §:ssä säädetyt edellytykset ja yrittäjällä henkilöä, joka on yrittäjien eläkelain (468/1969) tai maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) mukaisesti velvollinen ottamaan sanottujen lakien mukaisen vakuutuksen.

Perheenjäsenellä tarkoitetaan vakuutetun aviopuolisoa ja vakuutetun tai hänen puolisonsa alle 18-vuotiasta lasta. Puolisoihin rinnastetaan nainen ja mies, jotka jatkuvasti elävät avioliitonomaisissa olosuhteissa yhteisessä taloudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

6.

Laki

kansaneläkelain 1 ja 1 d §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/1956) 1 ja 1 d § sellaisena kuin ne ovat, 1 § laissa 1574/1993 ja 1 d § laissa 1217/1988, seuraavasti:

1 §

Henkilöllä on oikeus vanhuuden, työkyvyttömyyden ja työttömyyden varalta eläkkeeseen sekä eläkkeensaajien hoitotukeen siten kuin tässä laissa säädetään. Kansaneläkkeeseen 16 vuoden iästä luettava aika ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) mukaan.

joka on Suomessa saanut turvapaikan tai pakolaiskiintiössä pakolaisuuden perusteella oleskeluluvan taikka joka on näiden ulkomaalaisten pakolaiseksi katsottava perheenjäsen ja perhesiteen perusteella saanut oleskeluluvan, sekä kansalaisuudettomaan henkilöön, jota tarkoitetaan valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa (SopS 80/1968).

1 d §

Mitä tässä laissa säädetään Suomen kansalaisesta, sovelletaan myös ulkomaalaiseen,

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki**perhe-eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 17 päivänä tammikuuta 1969 annetun perhe-eläkelain (38/1969) 2 §, sellaisena kuin se on laissa 1575/1993, sekä

muutetaan 1 §:n 1 ja 2 momentti sekä 4 a §, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 1 momentti laissa 548/1993 ja 2 momentti laissa 589/1978 ja 4 a § laissa 1218/1988, seuraavasti:

1 §

Perhe-eläkkeenä myönnetään leskeneläke ja lapseneläke sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Henkilöä, jonka kuoltua tämän lain mukaista etuutta suoritetaan, sanotaan edunjättäjäksi ja henkilöä, jolla on oikeus sitä saada, edunsaajaksi.

Tämän lain soveltaminen edunjättäjään ja edunsaajaan ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) mukaan.

4 a §

Mitä tässä laissa säädetään Suomen kansalaisesta, sovelletaan myös ulkomaalaiseen, joka on Suomessa saanut turvapaikan tai pakolaiskiintiössä pakolaisuuden perusteella oleskeluluvan taikka joka on näiden ulkomaalaisten pakolaiseksi katsottava perheenjäsen ja saanut perhesiteen perusteella oleskeluluvan, sekä kansalaisuudettomaan henkilöön, jota tarkoitetaan valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa (SopS 80/1968).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki**lapsilisälain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 21 päivänä elokuuta 1992 annetun lapsilisälain (796/1992) 1 §, sellaisena kuin se on laeissa 1234 ja 1580/1993, seuraavasti:

1 §

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Alle 17-vuotiaan lapsen elatusta varten maksetaan tämän lain mukaisesti valtion varoista lapsilisää. Tämän lain soveltaminen

lapsen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki**äitiysavustuslain 1 ja 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä toukokuuta 1993 annetun äitiysavustuslain (477/1993) 1 ja 3 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 § laissa 1581/1993 ja 3 § laissa 783/2002, seuraavasti:

1 §

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Äidin ja lapsen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi suoritetaan naiselle tämän lain mukaisesti valtion varoista äitiysavustus.

Tämän lain soveltaminen henkilöön ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) mukaan.

3 §

Avustus ottovanhemmalle tai lapseksiottajalle

Sen estämättä mitä 1 §:n 1 momentissa,

2 §:ssä ja 8 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään, oikeus äitiysavustukseen valtion varoista on myös ottovanhemmalla tai lapseksiottajalla, kun lapseksiottamisesta annetussa laissa (153/1985) tarkoitettu ottolapsineuvonnan antaja tai kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antaja on nimennyt alle 18-vuotiaan lapsen lapseksiottamisesta annetussa laissa tarkoitettulla tavalla sijoitettavaksi lapseksiottajan luokse. Kansainvälisessä lapseksiottamisessa avustuksen saamisen edellytyksenä on lisäksi, että ottovanhemmalle tai lapseksiottajalle on myönnetty lapseksiottamisesta annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettu lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

10.

Laki**rintamasotilaseläkelain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä tammikuuta 1977 annetun rintamasotilaseläkelain (119/1977) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 727/2001, seuraavasti:

1 §

Rintamalisä myönnetään Suomen kansalaiselle. Rintamalisää on oikeus myös Suomessa asuvalla ulkomaan kansalaisella. Ylimääräinen rintamalisä myönnetään Suomessa asuvalle Suomen tai ulkomaan kansalaiselle.

Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a ja 4 §:n mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

11.

Laki**eläkkeensaajien asumistukilain 1 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä heinäkuuta 1978 annetun eläkkeensaajien asumistukilain (591/1978) 1 a §, sellaisena kuin se on laissa 981/1996, seuraavasti:

1 a §

Eläkkeensaajan Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain

(1573/1993) 3, 3 a ja 4 §:n mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

12.

Laki**lapsen hoitotuesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsen hoitotuesta 4 päivänä heinäkuuta 1969 annetun lain (444/1969) 1 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1578/1993, seuraavasti:

1 §

Lapsen Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a ja 4 §:n mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos hoitotukea maksetaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olevan lapsen hoitotuesta annetun lain 1 §:n perusteella, sen maksaminen jatkuu tämän lain voimaantulosta riippumatta sen mukaan kuin lain voimaan tullessa voimassa olevassa laissa säädetään.

13.

Laki**vammaistukilain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 5 päivänä helmikuuta 1988 annetun vammaistukilain (124/1988) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laeissa 984 ja 1577/1994, seuraavasti:

1 §

_____

Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a ja 4 §:n mukaan.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta _____

20 .

Jos vammaistukea maksetaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olevan vammaistukilain 1 §:n perusteella, sen maksaminen jatkuu tämän lain voimaantulosta riippumatta sen mukaan kuin lain voimaan tullessa voimassa olevassa laissa säädetään.

14.

Laki**kuntoutusrahalain 1 ja 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun kuntoutusrahalain (611/1991) 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1579/1993, sekä
muutetaan 1 § ja 2 §:n 1 momentti, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään sairausvakuutuslain (364/1963) mukaisesti vakuutetun kuntoutujan toimeentuloturvasta.

2 §

Etuudet

Kuntoutusraha maksetaan jäljempänä säädettyin edellytyksin ajalta, jona henkilö on

kuntoutuksen takia estynyt tekemästä omaa _____
tai toisen työtä _____ Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta
_____ 20 .
_____

Helsingissä 30 päivänä huhtikuuta 2004

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sosiaali- ja terveysministeri *Sinikka Mönkäre*

1.

Laki**asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 30 päivänä joulukuuta 1993 annetun lain (1573/1993) 1 ja 2 §, 2 luvun otsikko, 3 ja 4 §, 5 §:n 1 momentti, 6, 7, 7 a, 8 ja 9 §, 10 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 11, 12, 13 ja 14 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1 § osaksi laissa 990/1996, 3 ja 4 §, 5 §:n 1 momentti sekä 7, 7 a ja 8 § laissa 1128/1998, 13 § viimeksi mainitussa laissa ja laissa 342/1997 ja 14 § viimeksi mainitussa laissa, sekä

lisätään lakiin uusi 2 a, 3 a—3 c, 13 a, 13 b ja 14 a §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään Suomessa asumisesta määrättäessä oikeudesta kansaneläkelain (347/1956), perhe-eläkelain (38/1969), eläkkeensaajien asumistukilain, (591/1978) sairausvakuutuslain (364/1963), lapsen hoitotuesta annetun lain (444/1969), vammaistukilain (124/1988), kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain (610/1991), kuntoutusrahalain (611/1991), lapsilisälain (796/1992) ja äitiysavustuslain (477/1993) sekä työttömyysturvalain (602/1984) ja työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) (*sosiaaliturvalainsäädäntö*) mukaisiin etuuksiin.

Jollei Suomea sitovista kansainvälisistä

Ehdotus

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Jollei Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista tai sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetusta neuvoston asetuksesta (ETY) N:o 1408/71, jäljempänä (sosiaaliturva-asetus), muuta johdu, tämän lain mukaan ratkaistaan onko henkilöön sovellettava seuraavaa sosiaaliturvalainsäädäntöä:

1) kansaneläkelaki (347/1956), perhe-eläkelaki (38/1969), lapsilisälaki (796/1992), äitiysavustuslaki (477/1993) ja asumistukilaki (408/1975); sekä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

sopimuksista muuta johdu, tämän lain mukaan ratkaistaan, onko henkilöä pidettävä sosiaaliturvalainsäädäntöä sovellettaessa Suomessa asuvana.

2) eläkkeensaajien asumistukilaki (591/1978), lapsen hoitotuesta annettu laki (444/1969), vammaistukilaki (124/1988), rintamasotilaseläkelaki (119/1977) ja maahanmuuttajan erityistuesta annettu laki (1192/2002), kun on kyse tämän lain 3, 3 a ja 4 §:stä sekä 3 ja 4 luvun säännösten soveltamisesta.

2 §

2 §

Toimeenpano

Toimeenpano

Tämän lain toimeenpanosta huolehtii kansaneläkelaitos noudattaen soveltuvin osin, mitä kansaneläkelaisissa eläkeasiain toimeenpanosta säädetään. Jos kysymys on oikeudesta työttömyysturvalain mukaiseen ansiosidonnaiseen päivärahaan, lain toimeenpanosta huolehtii kuitenkin asianomainen työttömyyskassa.

Tämän lain toimeenpanosta huolehtii Kansaneläkelaitos, josta säädetään Kansaneläkelaitoksesta annetussa laissa (731/2001).

2 a §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) työntekijällä työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa olevaa henkilöä, jonka työaika ja ansiot täyttävät työttömyysturvalain (1290/2002) 5 luvun 4 §:ssä säädetyt edellytykset;

2) työskentelyllä työskentelyä 1 kohdassa tarkoitettua työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa;

3) yrittäjällä henkilöä, joka on yrittäjien eläkelain (468/1969) tai maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) mukaisesti velvollinen ottamaan sanottujen lakien mukaisen vakuutuksen;

4) lähetetyllä työntekijällä 1 kohdassa tarkoitettua työntekijää, jonka työnantaja on lähettänyt työskentelemään toiseen maahan ja joka on lähettävän työnantajan palveluksessa tai työnantajan kanssa samaan taloudelliseen kokonaisuuteen kuuluvassa emo-, tytär- tai sisaryrityksessä tai muussa sellaisessa yrityksessä, jossa lähettävällä työnantajalla on määräysvaltaa;

5) tutkijalla henkilöä, joka suorittaa tohtorin tutkinnon jälkeistä tieteellistä tutkimusta;

6) opiskelijalla henkilöä, joka on ammatillisessa tai tutkintoon johtavassa koulutuksessa;

7) lähetystyöntekijällä henkilöä, joka on Suomessa rekisteröidyn lähetysjärjestön, evankelis-luterilaisen tai ortodoksisen seurakunnan tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan ulkomaille lähetystyöhön lähettämä työntekijä ja joka on kyseisen työnantajan palveluksessa lähetystyön ajan sekä Suomessa työeläkevakuutettu;

8) kehitysyhteistyöntekijällä kehitysyhteistyöhankkeessa työskentelevää henkilöä, jos hankkeen rahoitukseen käytetään Suomen valtion tulo- ja menoarvioon sisältyviä kehitysyhteistyömäärärahoja tai jos Suomen valtio muuten osallistuu hankkeeseen kansainvälisesti vakiintuneen kansainvälisen järjestön toiminnan kautta;

9) perheenjäsenellä henkilön aviopuolisoa ja hänen tai hänen puolisonsa alle 18-vuotiasta lasta; puolisoihin rinnastetaan nainen ja mies, jotka jatkuvasti elävät avioliitonomaisissa olosuhteissa yhteisessä taloudessa;

10) suomalaista syntyperää olevalla henkilöllä ulkomaalaista, joka on saanut oleskeluluvan ulkomaalaislain (378/1991) 18 §:n 1 momentin 1 kohdan tai 18 a §:n perusteella;

11) pakolaisella ulkomaalaista, joka on Suomessa saanut turvapaikan tai pakolaiskiintiössä pakolaisuuden perusteella oleskeluluvan taikka joka on näiden ulkomaalaisten pakolaiseksi katsottava perheenjäsen ja saanut perhesiteen perusteella oleskeluluvan; ja

12) kansalaisuudettomalla henkilöllä henkilöä, jota tarkoitetaan valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevassa yleis-sopimuksessa (SopS 80/1968).

2 luku

Asumisen määräytyminen

3 §

Suomessa asuminen

Sosiaaliturvalainsäädäntöä sovellettaessa henkilön katsotaan asuvan Suomessa, jos

2 luku

Sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen

3 §

Suomessa asuminen

Sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan Suomessa vakinaisesti asuvaan henkilöön,

hänellä on täällä varsinainen asunto ja koti ja jos hän jatkuvasti pääasiallisesti oleskelee täällä.

Suomeen muuttavan henkilön voidaan katsoa asuvan Suomessa jo maahan tulosta lukien, edellyttäen, että hänen tarkoituksenaan on jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan ja että hänellä on lisäksi yhden vuoden oleskeluun oikeuttava voimassa oleva oleskelulupa, milloin sellainen lupa häneltä vaaditaan. Erityisestä syystä henkilön voidaan katsoa asuvan Suomessa, vaikka hänellä on alle yhden vuoden oleskeluun oikeuttava oleskelulupa, jos oleskeluluvan jatkamiselle ei ole estettä.

Suomesta turvapaikkaa hakevan henkilön ei katsota tämän lain mukaan asuvan Suomessa sinä aikana, jona hän oleskelee täällä ilman, että hänen turvapaikkahakemustaan tai maasta karkotustaan koskevaa asiaa on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

jolla on Suomessa varsinainen asunto ja koti ja joka jatkuvasti pääasiallisesti oleskelee täällä.

3 a §

Suomeen muuttaminen

Sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan Suomeen muuttavaan henkilöön jo maahan tulosta alkaen, jos henkilön hänen olosuhteensa kokonaisuudessaan huomioon ottaen voidaan katsoa muuttavan Suomeen vakinaisesti asumaan.

Suomeen muuttavan henkilön asumisen vakinaisuutta osoittavina seikkoina voidaan ottaa huomioon muun muassa, että:

1) hän on aiemmin asunut vakinaisesti Suomessa tai että hän on suomalaista syntyperää;

2) hän on pakolainen tai saanut oleskeluluvan Suomessa suojelun tarpeen perusteella;

3) hän on Suomessa vakinaisesti asuvan henkilön perheenjäsen;

4) hänellä on vähintään kahden vuoden työsopimus tai muu siihen rinnastettava sopimus Suomessa tehtävää työtä varten; tai

5) hänellä on muita siteitä Suomeen.

Henkilön ei voida katsoa muuttavan Suomeen vakinaisesti asumaan, jos hän muuttaa maahan yksinomaan opiskelutarkoituksessa.

Suomesta turvapaikkaa hakevan henkilön

ei katsota tämän lain mukaan asuvan vakinaisesti Suomessa sinä aikana, jona hän oleskelee täällä ilman, että hänen turvapaikkahakemustaan tai maasta poistamistaan koskeva asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Myöskään tilapäisen suojelun tarpeen perusteella oleskeluluvan saaneen henkilön ei katsota muuttavan vakinaisesti Suomeen.

Jos henkilön ei maahan tullessa ole katsottu muuttavan Suomeen vakinaisesti asumaan mutta edellytyksen voidaan katsoa täyttyvän myöhemmin, häneen sovelletaan sosiaaliturvalainsäädäntöä edellytyksen täyttymisestä lukien.

3 b §

Työskentely ja yritystoiminta

Työntekijään tai yrittäjään, jonka oikeus Suomen sosiaaliturvaan määräytyy sosiaaliturva-asetuksen mukaan, sovelletaan tämän lain mukaista sosiaaliturvalainsäädäntöä työskentelyn tai yritystoiminnan aloittamisesta lukien, jos hän työskentelee yhtäjaksoisesti vähintään neljän kuukauden ajan, tai kun hän on yhtäjaksoisesti harjoittanut yritystoimintaa vähintään neljän kuukauden ajan.

3 c §

Laillisuusvaatimus

Tätä lakia sovellettaessa edellytetään, että maassa oleskelu, asuminen ja työskentely on laillista. Lisäksi edellytetään, että Suomeen muuttavalla henkilöllä on vähintään yhden vuoden oleskeluun oikeuttava voimassa oleva oleskelulupa, milloin sellainen lupa häneltä vaaditaan. Erityisestä syystä myös alle yhden vuoden oleskelulupa täyttää edellytyksen, jos oleskeluluvan jatkamiselle ei ole estettä.

4 §

Oleskelu ulkomailla

Sen lisäksi, mitä 3 §:n 1 momentissa säädetään, sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan, kun Suomessa asuva henkilö tilapäisesti oleskelee ulkomailla, jos ulkomailla oleskelun voidaan arvioida kestävän enintään vuoden ajan. Jos kuitenkin henkilö on oleskellut ulkomailla kolmen viimeksi kuluneen vuoden aikana yli puolet ajasta, häneen ei enää sovelleta sosiaaliturvalainsäädäntöä, ellei hänellä ole kiinteitä siteitä Suomeen.

5 §

Eräät palvelussuhteet

Sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan ulkomailla työskentelevään Suomen kansalaiseen, jos hän:

- 1) lähetettyyn henkilöstöön kuuluvana työskentelee Suomen ulkomaan edustuksessa ja on palvelussuhteessa Suomen valtioon;
- 2) on Suomen valtion *päätoimisessa* palveluksessa ulkomailla tai 1 kohdassa tarkoitettun henkilön yksityis palvelija, jos häneen välittömästi ennen palvelussuhteen alkamista sovellettiin sosiaaliturvalainsäädäntöä; tai
- 3) palvelee muussa *edellä* 1 kohtaan rinnastettavassa tehtävässä ja nauttii samoja etuoikeuksia ja -vapauksia kuin diplomaattiset edustajat ja on palvelussuhteessa suomalaisen työnantajaan.

4 §

Oleskelu ulkomailla

Sosiaaliturvalainsäädäntöä ei sovelleta ulkomaille vakinaisesti muuttavaan henkilöön. Sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan kuitenkin edelleen Suomessa asuvaan henkilöön, joka tilapäisesti oleskelee ulkomailla, jos oleskelun voidaan arvioida kestävän enintään yhden vuoden.

Henkilöön, joka toistuvasti oleskelee ulkomailla siten, ettei yhtäjaksoinen ulkomailla oleskelu ylitä yhtä vuotta, sovelletaan sosiaaliturvalainsäädäntöä vain, jos hänen voidaan ulkomailla oleskelusta huolimatta katsoa asuvan vakinaisesti Suomessa ja hänellä on kiinteät siteet Suomeen.

5 §

Eräät palvelussuhteet

Sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan ulkomailla työskentelevään Suomen kansalaiseen, jos hän:

- 1) lähetettyyn henkilöstöön kuuluvana työskentelee Suomen ulkomaan edustuksessa ja on palvelussuhteessa Suomen valtioon;
- 2) on Suomen valtion palveluksessa ulkomailla tai 1 kohdassa tarkoitettun henkilön yksityis palvelija, jos häneen välittömästi ennen palvelussuhteen alkamista sovellettiin sosiaaliturvalainsäädäntöä;
- 3) palvelee muussa 1 kohtaan rinnastettavassa tehtävässä ja nauttii samoja etuoikeuksia ja -vapauksia kuin diplomaattiset edustajat ja on palvelussuhteessa suomalaisen työnantajaan; tai
- 4) on Suomesta lähetetty lähetystyöntekijä tai kehitysyhteistyöntekijä, jos häneen välittömästi ennen palvelussuhteen alkamista sovellettiin sosiaaliturvalainsäädäntöä.

6 §

Palvelu suomalaisessa aluksessa

Suomalaisessa aluksessa merimieslain (423/78) mukaisessa palvelussuhteessa olevan henkilön katsotaan asuvan Suomessa.

Ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta annetun lain (1707/1991) mukaiseen kauppa-alusluetteloon merkityssä suomalaisessa aluksessa palvelevan muussa kuin 1 momentin mukaisessa palvelussuhteessa olevan henkilön ei katsota sosiaaliturvalainsäädäntöä sovellettaessa asuvan Suomessa, jollei hän viimeisen vuoden kuluessa ennen palvelussuhteen alkamista aluksessa ole asunut Suomessa.

7 §

Työskentely ja opiskelu ulkomailla

Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista voidaan hakemuksesta edelleen jatkaa ulkomailla yli vuoden oleskelemaan henkilöön, jolla on kiinteät siteet Suomeen ja joka:

1) suomalaisen työnantajan Suomesta lähettämänä on tämän työnantajan palveluksessa tai työnantajan kanssa samaan taloudelliseen kokonaisuuteen kuuluvassa ulkomaisessa emo-, tytär- tai sisaryrityksessä tahi muussa sellaisessa yrityksessä, jossa sanotulla suomalaisella työnantajalla on määräämisvaltaa;

2) on suomalaisen työnantajan ulkomailla palvelukseensa ottama työntekijä;

3) on Suomesta lähetettyinä kehitysyhteistyö- tai lähetystyötehtävissä;

4) opiskelee tai harjoittaa tieteellistä tutkimusta päätoimisesti; tai

5) palvelee määräaikaisesti sellaisessa valtioiden välisessä järjestössä, jonka toimintaan Suomi osallistuu.

Kansaneläkelaitos päättää hakemuksesta sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 1 momentissa tarkoitettuun henkilöön. Päätös annetaan määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi siitä, kun henkilö siirtyi ulkomaille. Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamis-

6 §

Palvelu suomalaisessa aluksessa

Tämän lain mukaista sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan suomalaisessa aluksessa merimieslain (423/1978) mukaisessa palvelussuhteessa olevaan henkilöön.

Ulkomaankauppaliikenteen kauppa-alusluettelosta annetun lain (1707/1991) mukaiseen kauppa-alusluetteloon merkityssä suomalaisessa aluksessa palvelevan muussa kuin 1 momentin mukaisessa palvelussuhteessa olevaan henkilöön ei sovelleta sosiaaliturvalainsäädäntöä, jollei hän viimeisen vuoden kuluessa ennen palvelussuhteen alkamista aluksessa ole asunut Suomessa siten kuin 3 §:ssä säädetään.

7 §

Työskentely ja opiskelu ulkomailla

Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista jatketaan hakemuksesta ulkomailla yli vuoden oleskelemaan henkilöön, jolla on kiinteät siteet Suomeen ja joka on:

1) suomalaisen työnantajan Suomesta ulkomaille lähettämä lähetetty työntekijä;

2) suomalaisen työnantajan ulkomailla palvelukseensa ottama työntekijä; tai

3) päätoiminen opiskelija tai tutkija.

ta voidaan kuitenkin jatkaa enintään viisi vuotta kerrallaan, jos henkilöllä on edelleen kiinteät siteet Suomeen. Tällöin edellytetään lisäksi, että työskentely- tai opiskelumaasta ei voi saada kohtuullista sosiaaliturvaa tai että sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisen jatkamiselle on muu painava syy.

Hakemus sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta on tehtävä kansaneläkelaitokselle vuoden kuluessa siitä, kun 1 momentissa tarkoitettu henkilö siirtyi ulkomaille tai kun edellisen päätöksen voimassaolo päättyi. Määräajasta voidaan poiketa erityisestä syystä.

7 a §

Kiinteiden siteiden arviointi

Arvioitaessa onko henkilöllä 4 ja 7 §:ssä tarkoitetut kiinteät siteet Suomeen tulee harkinnan perustua henkilön tilanteen kokonaisvaltaiseen tarkasteluun. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon Suomessa ja toisessa maassa asutun ajan pituus sekä perhesiteet. Osoituksena kiinteistä siteistä voidaan pitää toistuvaa oleskelua, asuntoa ja työeläketurvan järjestämistä Suomessa sekä muita näihin verrattavia seikkoja.

8 §

Perheenjäsenet

Ulkomailla olevan 5 ja 7 §:ssä tarkoitetun henkilön mukana olevaan samassa taloudessa ulkomailla asuvaan perheenjäsenen voidaan soveltaa vastaavasti sosiaaliturvalainsäädäntöä ikään kuin hän asuisi edelleen Suomessa edellyttäen, ettei hän oman ansiotoimintansa perusteella kuulu vieraan valtion lainsäädännön piiriin tai ettei hänellä muutoin olosuhteidensa perusteella voidaan arvioida olevan kiinteämpää yhteyttä vieraaseen valtioon kuin Suomeen. Sama koskee ulkomailla olevan henkilön mukana olevaa tämän kanssa samassa taloudessa ul-

7 a §

Kiinteät siteet

Arvioitaessa, onko henkilöllä 4, 7 ja 8 §:ssä tarkoitetut kiinteät siteet Suomeen, harkinta perustuu henkilön tilanteen kokonaisvaltaiseen tarkasteluun. Arvioinnissa otetaan huomioon Suomessa ja toisessa maassa *oleskelun ja asumisen kesto ja jatkuvuus* sekä perhesiteet. Osoituksena kiinteistä siteistä voidaan pitää toistuvaa oleskelua, asuntoa, *työsuhdetta, työn luonnetta, työnantajan kotipaikkaa ja työeläketurvan järjestämistä Suomessa* sekä muita näihin verrattavia seikkoja.

8 §

Perheenjäsenet

Ulkomailla olevan 5 ja 7 §:ssä tarkoitetun henkilön mukana ulkomailla olevaan samassa taloudessa asuvaan perheenjäsenen *sovelletaan hakemuksesta edelleen sosiaaliturvalainsäädäntöä edellyttäen, ettei hän oman yhtäjaksoisesti yli neljä kuukautta jatkuvan työskentelyn perusteella* kuulu vieraan valtion lainsäädännön piiriin tai ettei hänellä muutoin olosuhteidensa perusteella voida arvioida olevan kiinteämpiä siteitä vieraaseen valtioon kuin Suomeen.

Sama koskee ulkomailla olevan henkilön mukana olevaa tämän kanssa samassa ta-

komailta asuvaa perheenjäsentä, jos ensiksi mainittuun henkilöön sovelletaan Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen perusteella Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä.

Perheenjäsenellä tarkoitetaan puolisoa ja lasta, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta, sekä sellaista alle 25-vuotiasta lasta, joka päätoimisesti opiskelee tai on ammatillisessa koulutuksessa. Puolisoihin rinnastetaan nainen ja mies, jotka jatkuvasti elävät yhdessä avioliitonomaisissa olosuhteissa yhteisessä taloudessa.

3 luku

Sosiaaliturvalainsäädännön yhteensovittaminen ja kansainväliset sopimukset

9 §

Sosiaaliturvaa koskevat kansainväliset sopimukset

Jos henkilöön sovelletaan Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen perusteella vieraan valtion sosiaaliturvaa koskevaa lainsäädäntöä, tällaiseen henkilöön ei sovelleta sopimuksen soveltamisalan mukaisen lainsäädännön osalta tässä laissa tarkoitettua sosiaaliturvalainsäädäntöä.

10 §

Eräiden edustustojen henkilökunta

Vieraan valtion kansalaisen ei katsota sosiaaliturvalainsäädäntöä sovellettaessa asuvan Suomessa, jos hän on Suomessa:

11 §

Pakolaiset ja valtiottomat henkilöt

Mitä tässä laissa on säädetään Suomen kansalaisesta, sovelletaan myös Suomessa asuvaan pakolaiseen, jota tarkoitetaan pakolaisten oikeusasemaa koskevassa yleis-

loudessa ulkomailla asuvaa perheenjäsentä, jos *1 momentissa tarkoitettuun* henkilöön sovelletaan Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä *sosiaaliturva-asetuksen tai Suomea sitovan sosiaaliturvasopimuksen perusteella eikä sosiaaliturva-asetuksesta tai sosiaaliturvasopimuksesta muuta johdu.*

3 luku

Sosiaaliturvalainsäädännön yhteensovittaminen ja kansainväliset sopimukset

9 §

Sosiaaliturvaa koskeva yhteisön lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset

Jos henkilöön sovelletaan *sosiaaliturva-asetuksen tai Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen perusteella vieraan valtion sosiaaliturvaa koskevaa lainsäädäntöä*, häneen ei sovelleta sosiaaliturva-asetuksen tai sopimuksen soveltamisalan mukaisen lainsäädännön osalta tässä laissa tarkoitettua sosiaaliturvalainsäädäntöä.

10 §

Eräiden edustustojen henkilökunta

Vieraan valtion kansalaiseen *ei sovelleta tämän lain mukaista* sosiaaliturvalainsäädäntöä, jos hän on Suomessa:

11 §

Pakolaiset ja kansalaisuudettomat henkilöt

Mitä tässä laissa säädetään Suomen kansalaisesta, sovelletaan myös *pakolaiseen ja kansalaisuudettomaan henkilöön, johon sovelletaan tämän lain mukaista sosiaalitur-*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

pimuksessa ja siihen liittyvässä pöytäkirjassa (SopS 77 ja 78/1968), sekä valtiottomaan henkilöön, jota tarkoitetaan valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevassa yleis-sopimuksessa (SopS 80/1968).

valainsäädäntöä.

4 luku

4 luku

Päätös, muutoksenhaku ja päätöksen pois-taminen

Päätös, muutoksenhaku ja päätöksen pois-taminen

12 §

12 §

Päätöksen antaminen

Päätöksen antaminen

Henkilöllä on oikeus saada päätös siitä, pidetäänkö häntä sosiaaliturvalainsäädäntöä sovellettaessa Suomessa asuvana. Jos Suomessa asumista koskeva kysymys tulee ratkaistavaksi määrättäessä oikeudesta työttömyysturvalain mukaiseen ansiosidonnaiseen päivärahaan, työttömyyskassan on ennen päätöksen antamista kuultava kansaneläkelaitosta.

Henkilöllä on hakemuksesta oikeus saada päätös siitä, sovelletaanko häneen tämän lain mukaista sosiaaliturvalainsäädäntöä. Päätöstä haetaan Kansaneläkelaitokselta.

Hakemus sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 7 ja 8 §:ssä tarkoitettuun henkilöön on tehtävä Kansaneläkelaitokselle vuoden kuluessa siitä, kun henkilö siirtyi ulkomaille tai kun edellisen päätöksen voimassaolo päättyi. Määräajasta voidaan poiketa erityisestä syystä. Määräaika ei kuitenkaan koske 5 §:ssä tarkoitettua henkilöä perheenjäsentä.

Päätös sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 7 § ja 8 §:ssä tarkoitettuun henkilöön annetaan määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi siitä, kun henkilö siirtyi ulkomaille. Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista voidaan kuitenkin jatkaa enintään viisi vuotta, jos henkilöllä on edelleen kiinteät siteet Suomeen. Päätös 5 §:ssä tarkoitettua henkilön perheenjäsenelle annetaan kuitenkin ajaksi, jonka 5 §:ssä tarkoitettu henkilö työskentelee ulkomailla.

Henkilölle, johon on ulkomailla oleskelun aikana 7 ja 8 §:n perusteella sovellettu sosiaaliturvalainsäädäntöä kymmenen vuoden ajan, voidaan antaa uusi päätös sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta, jos hän on asunut Suomessa vähintään vuoden ajan ennen uuden hakemuksen jättämistä.

Kansaneläkelaitos antaa viran puolesta päätöksen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 4–6 §:n perusteella henkilölle, jonka ulkomailla oleskelusta se saa tiedon.

13 §

Muutoksenhaku

Kansaneläkelaitoksen tämän lain perusteella tekemään päätökseen saa hakea muutosta tarkastuslautakunnalta ja vakuutusoi-keudelta noudattaen soveltuvien osin, mitä kansaneläkelaiissa muutoksenhausta ja siihen liittyvästä itseoikaisusta säädetään.

Jos 1 §:ssä mainitun lain mukaisen asian ratkaiseminen riippuu siitä, onko henkilö pidettävä Suomessa asuvana, on asianomaisella oikeus hakea muutosta mainitussa laissa säädettyssä järjestyksessä myös päätöksestä, joka koskee tämän lain soveltamista. Riippumatta siitä, mitä sairausvakuutuslaissa, lapsilisälaissa, äitiysavustuslaissa ja eläkkeensaajien asumistukilaissa säädetään, asianomaisella on oikeus saattaa tarkastuslautakunnan päätös, siltä osin kuin se koskee Suomessa asumista, vakuutus- oikeuden ratkaistavaksi 1 momentissa tarkoitetulla tavalla. Jos Suomessa asumista koskeva kysymys ratkaistaan työttömyys- turvalain mukaista ansioon suhteutettua työttömyyspäivärahaa koskevan asian yhteydessä, asiasta on ennen valituksen ratkaisemista hankittava kansaneläkelaitoksen lausunto.

13 §

Muutoksenhaku

Kansaneläkelaitoksen päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta tarkastus- lautakunnalta ja tarkastuslautakunnan päätökseen tyytymätön vakuutusoi-keudelta. Va- kuutusoi-keuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Asianosaisen katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä sen jäl- keen, kun päätös on postitettu kirjeellä hä- nen ilmoittamallaan osoitteella, jollei muu- ta näytetä.

Valituskirjelmä on toimitettava Kansan- eläkelaitokselle 30 päivän kuluessa siitä, kun valittaja on saanut päätöksestä tiedon.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muu- toksenhausta huolimatta noudatettava, kun- nes asia on lainvoimaisella päätöksellä rat- kaistu.

13 a §

Itseoikaisu

Jos Kansaneläkelaitos hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiassa oi- kaisupäätös. Oikaisupäätökseen saa hakea muutosta siten kuin 13 §:ssä säädetään.

Jos Kansaneläkelaitos ei voi oikaista vali- tuksen kohteena olevaa päätöstä 1 momen- tissa mainituin tavoin, sen on 30 päivän ku- luessa valitusajan päättymisestä toimitetta- va valituskirjelmä ja lausuntonsa asian- omaisen muutoksenhakuelimen käsiteltä- väksi. Kansaneläkelaitos voi tällöin väliai- kaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy va-

lituksessa esitetyn vaatimuksen. Jos valitus on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle, on väliaikaisesta päätöksestä ilmoitettava sille viipymättä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettua määrääjasta voidaan poiketa, jos valituksen johdosta tarvittavan lisäselvityksen hankkiminen sitä edellyttää. Lisäselvityksen hankkimisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava valittajalle. Valituskirjelmä ja lausunto on kuitenkin aina toimitettava asianomaiselle muutoksenhakuelimelle 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

13 b §

Valituksen myöhästyminen

Jos tarkastuslautakunnalle tai vakuutus-oikeudelle annettava valitus on saapunut 13 §:ssä säädetyn määräajan jälkeen, asianomainen muutoksenhakuelin voi tästä huolimatta ottaa valituksen tutkittavakseen, jos myöhästyminen on ollut painavia syitä.

14 §

Päätöksen poistaminen

Jos 12 §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva lainvoimainen päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen, päätös on ilmeisesti lain vastainen tai jos päätös muutoin on selvästi virheellinen, tällaisen päätöksen poistamiseen, korjaamiseen ja oikaisemiseen sovelletaan edellä 13 §:ssä säädetyn jaottelun mukaisesti joko kansaneläkelain tai työttömyysturvalain säännöksiä.

14 §

Päätöksen poistaminen

Jos tässä laissa tarkoitettua asiaa koskeva lainvoimainen päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lain vastainen, vakuutus-oikeus voi kansaneläkelaitoksen esityksestä tai asianomaisen hakemuksesta, varattuaan muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluiksi, poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tehtyään edellä sanotun esityksen Kansaneläkelaitos voi, kunnes asia on uudelleen ratkaistu, väliaikaisesti soveltaa sosiaaliturvalainsäädäntöä esityksensä mukaisena.

Jos asiassa, jossa on kysymys sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta tai soveltamiseen liittyvästä ajankohdasta, ilmenee uutta selvitystä, Kansaneläkelaitoksen on tutkittava asia uudelleen. Kansaneläkelaitos voi aikaisemman lainvoimaisen päätöksen estämättä soveltaa henkilöön sosiaaliturva-

lainsäädäntöä hänen edukseen. Myös tarkastuslautakunta ja vakuutusosikeus voivat menetellä vastaavasti muutoksenhakuasiaa käsitellessään. Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin 13 §:ssä säädetään.

14 a §

Virheen korjaaminen

Jos Kansaneläkelaitoksen päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai ilmeisen väärään lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, Kansaneläkelaitos voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tätä lakia sovellettaessa otetaan huomioon myös aika ennen tämän lain voimaantuloa. Kuitenkin tämän lain voimaan tullessa ulkomailla oleskelevan tämän lain 7 tai 8 §:ssä tarkoitetun henkilön katsotaan 12 §:n 3 momenttia sovellettaessa siirtyneen ulkomaille tämän lain voimaan tullessa.

Tämän lain estämättä on Kansaneläkelaitoksen tämän lain voimaan tullessa voimassa olevan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 7 §:n nojalla antama päätös voimassa päätöksessä määrätyn ajan.

Kansaneläkelaitos ratkaisee hakemukselta sovelletaanko sosiaaliturvalainsäädäntöä tämän lain 7 ja 8 §:ssä tarkoitettuun henkilöön, joihin ei tämän lain voimaan tullessa sovelleta sosiaaliturvalainsäädäntöä. Hakemus on tehtävä kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaan tulosta. Sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan tällöin hakemuspäivästä lukien.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa ollut asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 13 §:ää sovelletaan asioihin, joissa Kan-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

saneläkelaitos on antanut päätöksen ennen tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä joulukuuta 2002 annetun työttömyysturvalain (1290/2002) 1 luvun 1 ja 8 §, 5 luvun 9 ja 11 § sekä 6 luvun 7 §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Suomessa asuvan työttömän työnhakijan taloudelliset mahdollisuudet hakea työtä ja parantaa edellytyksiään päästä tai palata työmarkkinoille turvataan korvaamalla työttömyydestä aiheutuvia taloudellisia menetyksiä tämän lain mukaisesti.

8 §

Suomessa asuminen

Jos tätä lakia sovellettaessa on ensin ratkaistava, onko henkilö Suomessa asuva, asia ratkaistaan sen mukaan kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa (1573/1993) säädetään.

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Työttömän työnhakijan taloudelliset mahdollisuudet hakea työtä ja parantaa edellytyksiään päästä tai palata työmarkkinoille turvataan korvaamalla työttömyydestä aiheutuvia taloudellisia menetyksiä tämän lain mukaisesti.

8 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan Suomessa työ- tai virkasuhteessa tai muussa palvelussuhteessa olevaan henkilöön, ulkomaisessa ulkomaan liikenteeseen käytettävässä kauppaaluksessa työskentelevään henkilöön sekä yrittäjään ja työttömään henkilöön siten kuin jäljempänä säädetään.

Lakia sovelletaan myös työntekijään, jonka suomalainen työnantaja on Suomesta lähettänyt ulkomaille työhön samalle työnantajalle. Sama koskee työntekijää, jonka suomalainen yritys on lähettänyt ulkomaille työhön tämän yrityksen kanssa samaan taloudelliseen kokonaisuuteen kuuluvan ulkomaiseen emo-, tytär- tai sisaryritykseen, jos työntekijän työsuhde lähettäneeseen yritykseen jatkuu ulkomailla työskentelyn ajan.

Lakia sovelletaan myös Suomen valtion palveluksessa työskentelevään henkilöön, joka lähetettyyn henkilöstöön kuuluvana työskentelee Suomen ulkomaan edustustossa, tai johon välittömästi ennen palvelussuhteen alkamista sovellettiin tätä lakia.

Tätä lakia ei sovelleta palkansaajaan, joka ei ole velvollinen maksamaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 15 §:n mukaista työttömyysvakuutusmaksua.

Tätä lakia ei sovelleta myöskään ulkomaan kansalaiseen, joka Suomessa palvelee vieraan valtion diplomaattisena edustajana, lähetettynä konsuliedustajana, valtioiden välisessä järjestössä tai kuuluu vieraan valtion ulkomaanedustuston hallinnollisen tai tekniseen henkilökuntaan, palveluskuntaan taikka on edellä tarkoitettun henkilön yksityispalvelija.

Oikeus tämän lain mukaisiin etuuksiin on työttömällä, joka asuu Suomessa ja täyttää etuuden saamisen edellytykset siten kuin tässä laissa säädetään, jollei sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetusta neuvoston asetuksesta (ETY) N:o 1408/71, jäljempänä sosiaaliturva-asetus, tai pohjoismaisesta sosiaaliturvasopimuksesta (SopS 105—106/1993) muuta johdu.

Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a, 4 ja 10 §:n mukaan. Jos kysymys on oikeudesta työttömyyskassan maksamaan etuuteen, työttömyyskassan on tarvittaessa ennen päivärahaa koskevan päätöksen antamista pyydettävä Kansaneläkelaitoksen päätös siitä asuuko henkilö Suomessa.

5 luku

Työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset

9 §

Toisessa valtiossa täyttyneet vakuutus- ja työskentelykaudet

Jos Suomen tekemän sosiaaliturvasopimuksen tai Euroopan unionin neuvoston-sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä (ETY) N:o 1408/71 annetun asetuksen (jäljempänä asetus sosiaaliturvan yhteensovittamisesta) säännösten mukaan muussa valtiossa täyttyneet vakuutus- ja työssäolokaudet on luettava työssäoloehtoon, edellytyksenä niiden huomioon ottamiselle on, että henkilö on työskennellyt Suomessa välittömästi ennen työttömyyttä vähintään neljä viikkoa.

11 §

Työssäoloehto eräissä tilanteissa

Henkilölle, joka on saanut tämän lain mukaista työttömyyspäivärahaa sosiaaliturvan yhteensovittamisesta annetun asetuksen mukaisesti aikana, jona hän on hakenut työtä toisesta jäsenvaltiosta ja joka ei ole kolmen kuukauden kuluessa siitä kun hän lähti maasta palannut työnhakijaksi Suomeen, maksetaan työttömyyspäivärahaa uudelleen vasta kun hän on ollut työssä tai 2 luvun 16 §:n mukaisessa koulutuksessa neljä viikkoa.

6 luku

Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto

7 §

Päivärahakauden enimmäisaika

Peruspäivärahaa ja ansiopäivärahaa maksetaan yhteensä enintään 500 työttömyys-

5 luku

Työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset

9 §

Toisessa valtiossa täyttyneet vakuutus- ja työskentelykaudet

Jos Suomen tekemän sosiaaliturvasopimuksen tai *sosiaaliturva-asetuksen* säännösten mukaan muussa valtiossa täyttyneet vakuutus- tai työskentelykaudet on luettava työssäoloehtoon, edellytyksenä niiden huomioon ottamiselle on, että henkilö on työskennellyt Suomessa välittömästi ennen työttömyyttä vähintään neljä viikkoa.

11 §

Työssäoloehto eräissä tilanteissa

Henkilölle, joka on saanut tämän lain mukaista työttömyyspäivärahaa *sosiaaliturva-asetuksen* mukaisesti aikana, jona hän on hakenut työtä toisesta jäsenvaltiosta ja joka ei ole kolmen kuukauden kuluessa siitä kun hän lähti maasta palannut työnhakijaksi Suomeen, maksetaan työttömyyspäivärahaa uudelleen vasta kun hän on ollut työssä tai 2 luvun 16 §:n mukaisessa koulutuksessa neljä viikkoa.

6 luku

Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto

7 §

Päivärahakauden enimmäisaika

Peruspäivärahaa ja ansiopäivärahaa maksetaan yhteensä enintään 500 työttömyys-

päivältä. Enimmäisaikaan luetaan myös 10 luvun mukaiset koulutuspäivärahopäivät. Enimmäisaikaan luetaan myös sellaiset työttömyyspäivät, joilta henkilölle on maksettu työttömyysetuutta sellaisessa valtiossa, jonka kanssa Suomella on työttömyysturvaa koskeva sopimus.

päivältä. Enimmäisaikaan luetaan myös 10 luvun mukaiset koulutuspäivärahat. Enimmäisaikaan luetaan myös sellaiset työttömyyspäivät, joilta henkilölle on maksettu työttömyysetuutta sellaisessa valtiossa, jossa sovelletaan sosiaaliturva-asetusta tai jonka kanssa Suomella on työttömyysturvaa koskeva sopimus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain estämättä on Kansaneläkelaitoksen lain voimaan tullessa voimassa olevan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 7 §:n nojalla antama päätös voimassa päätöksessä määrätyn ajan.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

3.

Laki

työttömyyskassalain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 24 päivänä elokuuta 1984 annetun työttömyyskassalain (603/1984) 3 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laeissa 99/1990 ja 1291/2002, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Jäsenyyden ehdot

Jäsenyyden ehdot

Palkansaajakassan jäseneksi pääsee Suo-

Palkansaajakassan jäseneksi pääsee työt-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

messa asuva palkkatyöntekijä, joka ei ole täyttänyt 65 vuotta ja joka työskentelee sellaisessa ammatissa tai sellaisella työalalla, joka kuuluu kassan toiminnan piiriin. Yrittäjäkassan jäseneksi pääsee Suomessa asuva yrittäjä, joka ei ole täyttänyt 65 vuotta. Yrittäjänä pidetään työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettua henkilöä, jonka toimeentulon on katsottava perustuvan yritystoiminnasta saatavaan tuloon.

työttömyysturvalain (1290/2002) soveltamisalaan kuuluva palkkatyöntekijä, joka ei ole täyttänyt 65 vuotta ja joka työskentelee sellaisessa ammatissa tai sellaisella työalalla, joka kuuluu kassan toiminnan piiriin. Yrittäjäkassan jäseneksi pääsee työttömyysturvalain soveltamisalaan kuuluva yrittäjä, joka ei ole täyttänyt 65 vuotta. Yrittäjänä pidetään työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettua henkilöä, jonka toimeentulon on katsottava perustuvan yritystoiminnasta saatavaan tuloon. Työtön henkilö voi päästä kassan jäseneksi sen mukaan kuin sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 1408/71 säädetään tai pohjoismaisessa sosiaaliturvasopimuksessa (SopS 105—106/1993) määrätään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/1963) 1 §, sellaisena kuin se on laeissa 499/1970, 552/1993 ja 1576/1993, sekä lisätään lakiin siitä mainitulla lailla 1576/1993 kumotun 2 §:n tilalle uusi 2 §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Yleisiä säännöksiä

Yleisiä säännöksiä

1 §

1 §

Suomessa asuva henkilö on vakuutettu

Suomessa asuva henkilö on vakuutettu

sairauden varalta tämän lain mukaisesti. Vakuutuksen perusteella suoritetaan korvaus myös raskauden ja synnytyksen johdosta.

Jos tätä lakia sovellettaessa tulee erikseen ratkaistavaksi kysymys siitä, onko henkilöä pidettävä Suomessa asuvana, asian ratkaisee kansaneläkelaitos sen mukaan kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa (1573/1993) säädetään. Kansaneläkelaitoksen tässä momentissa tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään.

Asetuksella voidaan säätää, että tämän lain mukainen vakuutus ei koske määrätty, sairaalloista tilaa.

Perheenjäsenellä tarkoitetaan puolisoa ja 18 vuotta nuorempaa lasta sekä päätoimisesti opiskelevaa tai ammatillisessa koulutuksessa olevaa alle 25-vuotiasta lasta.

tämän lain mukaisesti. Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a, 4, 9 ja 10 §:n mukaan.

Työntekijä tai yrittäjä on vakuutettu työs-kentelyn tai yritystoiminnan aloittamisesta lukien, jos hän työskentelee yhtäjaksoisesti vähintään neljän kuukauden ajan, tai kun hän on yhtäjaksoisesti harjoittanut yritys-toimintaa vähintään neljän kuukauden ajan.

Vakuutettu on myös henkilö, johon sovelletaan sosiaaliturvalainsäädäntöä asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 5—8 §:n mukaan.

Vakuutettu ei ole ulkomaan kansalainen, joka Suomessa palvelee vieraan valtion diplomaattisena edustajana, lähetettynä konsuliedustajana tai valtioiden välisessä järjestössä tai kuuluu vieraan valtion ulkomaanedustuston hallinnolliseen tai tekniseen henkilökuntaan, palveluskuntaan taikka on edellä tarkoitettun henkilön yksityis-palvelija.

Oikeus tämän lain mukaisiin etuuksiin on vain henkilöllä, joka täyttää jäljempänä tässä laissa säädetyt etuuden saamisen edellytykset.

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan työntekijällä työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa olevaa henkilöä, jonka työaika ja ansiot täyttävät työttömyysturvalain (1290/2002) 5 luvun 4 §:ssä säädetyt edellytykset ja yrittäjällä henkilöä, joka on yrittäjien eläkelain (468/1969) tai maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) mukaisesti velvollinen ottamaan sanottujen lakien mukaisen vakuutuksen.

Perheenjäsenellä tarkoitetaan vakuutetun aviopuolisoa ja vakuutetun tai hänen puolisonsa alle 18-vuotiasta lasta. Puolisoihin rinnastetaan nainen ja mies, jotka jatkuvasti elävät avioliitonomaisissa olosuhteissa yhteisessä taloudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

5.

Laki**kansaneläkelain 1 ja 1 d §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/1956) 1 ja 1 d §, sellaisena kuin ne ovat, 1 § laissa 1574/1993 ja 1 d laissa 1217/1988, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Suomessa asuva 16 vuotta täyttänyt henkilö on vakuutettu vanhuuden, työkyvyttömyyden ja työttömyyden varalta tämän lain mukaisesti. Jos tätä lakia sovellettaessa tulee erikseen ratkaistavaksi kysymys siitä, onko henkilöä pidettävä Suomessa asuvana, asian ratkaisee kansaneläkelaitos sen mukaan kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa (1573/93) säädetään. Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään.

1 §

Henkilöllä on oikeus vanhuuden, työkyvyttömyyden ja työttömyyden varalta eläkkeeseen sekä eläkkeensaajien hoitotukeen siten kuin tässä laissa säädetään. Kansaneläkkeeseen 16 vuoden iästä luettava aika ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) mukaan.

1 d

Mitä tässä laissa on säädetty Suomen kansalaisesta, sovelletaan myös Suomessa asuvaan pakolaiseen, jota tarkoitetaan pakolaisten oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa ja siihen liittyvässä pöytäkirjassa (SopS 77 ja 78/1968), sekä valtiottomaan henkilöön, jota tarkoitetaan valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa (SopS 80/1968).

1 d §

Mitä tässä laissa säädetään Suomen kansalaisesta, sovelletaan myös *ulkomaalaisena, joka on Suomessa saanut turvapaikan tai pakolaiskiintiössä pakolaisuuden perusteella oleskeluluvan taikka joka on näiden ulkomaalaisten pakolaiseksi katsottava perheenjäsen perhesiteen perusteella ja saanut oleskeluluvan, sekä kansalaisuudettomaan henkilöön, jota tarkoitetaan valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa (SopS 80/1968).*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
200 .

6.

Laki

perhe-eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 17 päivänä tammikuuta 1969 annetun perhe-eläkelain (38/1969) 2 §, sellaisena
kuin se on laissa 1575/1993, sekä
muutetaan 1 §:n 1 ja 2 momentti sekä 4 a §, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 1 momentti laissa
548/1993 ja 2 momentti laissa 589/1978 ja 4 a § laissa 1218/1988, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Suomessa asuvan henkilön kuoltua myönnetään perhe-eläkkeenä leskeneläke ja lapseneläke sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Eläke myönnetään Suomessa asuvalle henkilölle

Henkilöä, jonka kuoltua tämän lain mukaista etuutta suoritetaan, sanotaan edunjättäjäksi, ja henkilöä, jolla on oikeus sitä saada, edunsaajaksi.

1 §

Perhe-eläkkeenä myönnetään leskeneläke ja lapseneläke sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Henkilöä, jonka kuoltua tämän lain mukaista etuutta suoritetaan, sanotaan edunjättäjäksi ja henkilöä, jolla on oikeus sitä saada, edunsaajaksi.

Tämän lain soveltaminen edunjättäjään ja edunsaajaan ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) mukaan.

2 §

Jos tätä lakia sovellettaessa tulee erikseen ratkaistavaksi kysymys siitä, onko henkilöä pidettävä Suomessa asuvana, asian ratkaisee kansaneläkelaitos sen mukaan kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa (1573/1993) säädetään. Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään.

(kumotaan)

2 §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 a §

Mitä tässä laissa on säädetty Suomen kansalaisesta, sovelletaan myös Suomessa asuvaan pakolaiseen, jota tarkoitetaan pakolaisten oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa ja siihen liittyvässä pöytäkirjassa (SopS 77 ja 78/1968), sekä valtiottomaan henkilöön, jota tarkoitetaan valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa (SopS 80/1968).

4 a §

Mitä tässä laissa säädetään Suomen kansalaisesta, sovelletaan myös ulkomaalaiseen, joka on Suomessa saanut turvapaikan tai pakolaiskiintiössä pakolaisuuden perusteella oleskeluluvan taikka joka on näiden ulkomaalaisten pakolaiseksi katsottava perheenjäsen ja saanut perhesiteen perusteella ja saanut oleskeluluvan, sekä kansalaisuudettomaan henkilöön, jota tarkoitetaan valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa (SopS 80/1968).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

lapsilislain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 21 päivänä elokuuta 1992 annetun lapsilislain (796/1992) 1 §, sellaisena kuin se on laeissa 1234 ja 1580/1993, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Suomessa asuvan alle 17-vuotiaan lapsen elatusta varten maksetaan tämän lain mukaisesti valtion varoista lapsilisää.

Jos tätä lakia sovellettaessa tulee erikseen

Alle 17-vuotiaan lapsen elatusta varten maksetaan tämän lain mukaisesti valtion varoista lapsilisää. Tämän lain soveltaminen lapseen ratkaistaan asumiseen perustu-

ratkaistavaksi kysymys, onko lasta pidettävä Suomessa asuvana, asian ratkaisee kansaneläkelaitos sen mukaan kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa (1573/1993) säädetään. Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään.

van sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

8.

Laki

äitiysavustuslain 1 ja 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 28 päivänä toukokuuta 1993 annetun äitiysavustuslain (477/1993) 1 ja 3 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 § laissa 1581/1993 ja 3 § laissa 783/2002, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Äidin ja lapsen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi Suomessa asuvalle naiselle suoritetaan tämän lain mukaisesti valtion varoista äitiysavustus. Jos tätä lakia sovellettaessa tulee erikseen ratkaistavaksi kysymys siitä, onko naista pidettävä Suomessa asuvana, asian ratkaisee kansaneläkelaitos sen mukaan kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa (1573/1993) säädetään. Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään.

Äidin ja lapsen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi suoritetaan naiselle tämän lain mukaisesti valtion varoista äitiysavustus.

Tämän lain soveltaminen henkilöön ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) mukaan.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

*Avustus ottovanhemmalle tai lapseksiottajalle**Avustus ottovanhemmalle tai lapseksiottajalle*

Sen estämättä mitä 1 §:n 1 momentissa, 2 §:ssä sekä 8 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään, oikeus äitiysavustukseen valtion varoista on myös ottovanhemmalla tai lapseksiottajalla, *joka asuu Suomessa*, kun lapseksiottamisesta annetussa laissa (153/1985) tarkoitettu ottolapsineuvonnan antaja tai kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antaja on nimennyt alle 18-vuotiaan lapsen lapseksiottamisesta annetussa laissa tarkoitettulla tavalla sijoitettavaksi lapseksiottajan luokse. Kansainvälisessä lapseksiottamisessa avustuksen saamisen edellytyksenä on lisäksi, että ottovanhemmalle tai lapseksiottajalle on myönnetty lapseksiottamisesta annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettu lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa.

Sen estämättä mitä 1 §:n 1 momentissa, 2 §:ssä ja 8 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään, oikeus äitiysavustukseen valtion varoista on myös ottovanhemmalla tai lapseksiottajalla, kun lapseksiottamisesta annetussa laissa (153/1985) tarkoitettu ottolapsineuvonnan antaja tai kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antaja on nimennyt alle 18-vuotiaan lapsen lapseksiottamisesta annetussa laissa tarkoitettulla tavalla sijoitettavaksi lapseksiottajan luokse. Kansainvälisessä lapseksiottamisessa avustuksen saamisen edellytyksenä on lisäksi, että ottovanhemmalle tai lapseksiottajalle on myönnetty lapseksiottamisesta annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettu lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

rintamasotilaseläkelain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä tammikuuta 1977 annetun rintamasotilaseläkelain (119/1977) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 727/2001, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Rintamalisä myönnetään Suomen kansalaiselle. Rintamalisään on oikeus myös Suomessa asuvalla ulkomaan kansalaisella. Ylimääräinen rintamalisä myönnetään

Rintamalisä myönnetään Suomen kansalaiselle. Rintamalisään on oikeus myös Suomessa asuvalla ulkomaan kansalaisella. Ylimääräinen rintamalisä myönnetään

Suomessa asuvalle Suomen tai ulkomaan kansalaiselle.

Suomessa asuvalle Suomen tai ulkomaan kansalaiselle. *Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a ja 4 §:n mukaan.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

10.

Laki

eläkkeensaajien asumistukilain 1 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä heinäkuuta 1978 annetun eläkkeensaajien asumistukilain (591/1978) 1 a §, sellaisena kuin se on laissa 981/1996, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 a §

Jos tätä lakia sovellettaessa tulee erikseen ratkaistavaksi kysymys siitä, onko henkilöä pidettävä Suomessa asuvana, asian ratkaisee kansaneläkelaitos sen mukaan kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa (1573/1993) säädetään. Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään.

1 a §

Eläkkeensaajan Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a ja 4 §:n mukaan.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

11.**Laki****lapsen hoitotuesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsen hoitotuesta 4 päivänä heinäkuuta 1969 annetun lain (444/1969) 1 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1578/1993, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Jos tätä lakia sovellettaessa tulee erikseen ratkaistavaksi kysymys siitä, onko lasta pidettävä Suomessa asuvana, asian ratkaisee kansaneläkelaitos sen mukaan kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa (1573/1993) säädetään. Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään.

Lapsen Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a ja 4 §:n mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Jos hoitotukea maksetaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olevan lapsen hoitotuesta annetun lain 1 §:n perusteella, sen maksaminen jatkuu tämän lain voimaantulosta riippumatta sen mukaan kuin lain voimaan tullessa voimassa olevassa laissa säädetään.

12.**Laki****vammaistukilain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 5 päivänä helmikuuta 1988 annetun vammaistukilain (124/1988) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 984 ja 1577/1994, seuraavasti:

1 §

Jos tätä lakia sovellettaessa tulee erikseen ratkaistavaksi kysymys siitä, onko henkilöä pidettävä Suomessa asuvana, asian ratkaisee kansaneläkelaitos sen mukaan kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa (1573/1993) säädetään. Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään.

Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a ja 4 §:n mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos vammaistukea maksetaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olevan vammaistukilain 1 §:n perusteella, sen maksaminen jatkuu tämän lain voimaantulosta riippumatta sen mukaan kuin lain voimaan tullessa voimassa olevassa laissa säädetään.

13.

Laki**kuntoutusrahalain 1 ja 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
*kumotaan 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun kuntoutusrahalain (611/1991) 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1579/1993, sekä
 muutetaan 1 § ja 2 §:n 1 momentti, seuraavasti:*

Voimassa oleva laki

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään kuntoutujan toimeentuloturvan järjestämisestä.

2 §

Etuudet

Suomessa asuvalla henkilöllä on oikeus jäljempänä säädetyin edellytyksin kuntoutusrahaan ajalta, jona hän on kuntoutuksen takia estynyt tekemästä omaa tai toisen työtä.

Jos tätä lakia sovellettaessa tulee erikseen ratkaistavaksi kysymys siitä, onko henkilöä pidettävä Suomessa asuvana, asian ratkaisee kansaneläkelaitos sen mukaan kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa (1573/1993) säädetään. Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään.

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään *sairausvakuutuslain (364/1963) mukaisesti vakuutetun kuntoutujan toimeentuloturvasta.*

2 §

Etuudet

Kuntoutusraha maksetaan jäljempänä säädetyin edellytyksin ajalta, jona henkilö on kuntoutuksen takia estynyt tekemästä omaa tai toisen työtä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

_____